

X-files – paranormaalien sukupolven omakuva

Sukupolveni unta -kirjoituskilpailuun osallistuneiden alle
30-vuotiaiden kirjoittajien tekstien tarkastelua

Sosiologian pro gradu
Jyväskylän yliopisto
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos/
sosiologia
lokakuu 2000

Henna Mikkola

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
2. Aineisto ja tutkimuksen suuntaviivoja	7
2.1. Aineisto	7
2.1.1. Omaelämäkerralliset tekstit	10
2.1.2. Fiktiiviset tekstit	13
2.2. Narratologia	15
2.2.1. Narratiivi	17
2.3. Kirjallisuusantropologia	21
2.4. Nuoruus, nuoriso ja tutkimus	23
2.5. Tutkijaposition määrittely	27
3. Sukupolvi tutkimuskehityksenä ja aineiston sukupolvipohdinnat	31
3.1. Mannheimin sukupolvikäsite	33
3.1.1. Sukupolviasema, aktualisoitunut sukupolvi, Sukupolviyksikkö	35
3.2. Sukupolvitutkimuksia	38
3.3. Nuoren sukupolven omat kuvat	41
3.3.1. X:ää ja pullamössöä – sukupolven nimittäminen	42
3.3.2. Laman lapset ja sukupolven pelot	44
3.3.3. Kaukosäädinsukupolvi ja kuilujen reunat	48
3.3.4. Egorunkkareiden minuuden projekti	52
3.3.5. X-files: paranormaali sukupolvi	55
4. Henkilöhahmot ja henkilöhahmokeskeinen kertomus identiteetikertomuksena	57
4.1. Henkilöhahmo narratologiassa	57
4.2. Henkilöhahmo ja identiteetti	60
4.3. Aineiston henkilöhahmot	62
4.3.1. Harvat sankarit ja sadat taatelintallaajat	64
4.4. Henkilöhahmokeskeisten kertomusten lukeminen identiteetikertomuksina	70
4.4.1. Jesse – teknomusiikki omana tilana	71
4.4.2. Maria – sortuvat identiteettikehikot	77
4.4.3. Minna – yhteiskunnallinen aktiivisuus voimavarana	81
5. Teemat	84
5.1. Yksilökertomukset	88
5.1.1. Identiteetin kerrokset – identiteetin etsintä	88
5.1.2. Rakkautta ja nettailua – ihmissuhdeteemat ja identiteettileikit	92

5.1.3. Oikealla tiellä ja tien laidalla – arvokertomukset ja kertomukset identiteetin kadottamisesta	94
5.2. Yhteisökertomukset	97
5.2.1. Lama, lamaannus ja laulut – ikäryhmä- ja sukupolviyhteisökertomukset	97
5.2.2. Koulukiusaamista ja avioerolapsen kokemuksia – yhteisön ulkopuolella ja hajoavan yhteisön jäsenenä	104
5.3. Yhteiskuntakertomukset	107
5.3.1. Nörtit sekoittavat Systemin – yhteiskuntakriittinen toiminta	107
5.3.2. Kulutusyhteiskunnan kritiikki – yhteiskuntakriittinen ajattelutapa	108
5.3.3. Työtä ja julkisuutta – yhteiskunnallisen toimijuuden tavoittelu	110
5.3.4. Pienet unelmat ja synkät tulevaisuudenkuvat	113
6. Lopuksi	115
Kirjallisuus	128
Liitteet:	
1) sukupolveen liittyvät maininnat	135
2) päähenkilöhahmojen kategorisointi	137
3) teemaulottuvuudet	138

1. Johdanto

Yleisradion ja Nykykulttuurin tutkimusyksikön järjestämässä Sukupolveni unta -kirjoituskilpailun ensimmäisessä vaiheessa vuonna 1997 etsittiin kertomuksia, joista voitaisiin työstää myöhemmin tv-elokuvia. Vaikka kirjoituskutsussa mainittiin kirjoituksista toivottavan synopsismuotoisia, lähetettiin kilpailuun yli 4000 sisällöltään hyvin heterogeenistä tekstiä aina omakustanne-elämäkerroista elokuvakäsikirjoituksiin ja lyhyisiin juoniehdotelmiin. Kirjoituskilpailun otsikko, jonka suuri osa kirjoittajista oli antanut työnsä nimeksikin, ohjasi pohtimaan oman sukupolven luonnetta oman tai lähiomaisen elämäntapahtumien tai muun sukupolvelle tyypilliseksi mielletyn kertomuksen kautta. Toisin kuin järjestäjät olettivat, kirjoittajat eivät juurikaan tuottaneet tekstejä unelmista ja toiveista (unista), vaan sekä fiktiivisiä että faktuaalisia kirjoituksia leimasi tässä maailmassa pysyttelemisen ja arkirealismen.

Pääsin tutustumaan aineistoon suorittaessani valtionhallinnon harjoittelua Nykykulttuurin tutkimusyksikössä, jonne materiaali oli tutkimustarkoituksia varten siirretty, kesällä 1998. Työhöni yhdessä neljän muun harjoittelijan kanssa kuului aineiston lukeminen ja alustava analyysi. Kiinnostuin jo lukemisen varhaisessa vaiheessa erityisesti nuorten kirjoittajien teksteistä, joita oli huomattavan paljon (905 alle 30-vuotiaan kirjoittamaa) ja joista ei tuntunut löytyvän sellaista yhtenäistä sukupolven ”suurta kertomusta”, jollaisen vanhempien kirjoittajien tekstien pohjalta saattoi hahmottaa. Kiinnostuin sukupolvesta identiteetin ulottuvuutena, konstruktiona ja tutkimusvälineenä: millä perusteella esimerkiksi Timo Soikkanen ja Vesa Vares¹ artikkelissaan luonnehtivat 1960-1980-luvuilla syntyneitä *viherpasifisteiksi*, *juppi-* ja *kasinosukupolveksi*, *city-*, *lama-* ja *EU-sukupolveksi*? Olivatko määreet vain median tuottamia? Kuinka sukupolviin kuulumista mitattiin ja määriteltiin? Samoihin aikoihin ”60-lukulaiset” viettivät merkkipäiviään ja lehdissä

---

¹ 1998, 52-53.

julkaistiin useita laajoja artikkeleita, joissa sukupolvelle annettiin kussakin tapauksessa erilaiset raamit.

Arkikielessä ja tiedotusvälineissä sukupolven käsitettä käytetään mitä erilaisimmissa yhteyksissä: kaupasta voi ostaa kolmannen sukupolven matkapuhelimen, joka liene vanhanaikainen jo muutaman vuoden kuluttua seuraavan sukupolven kännykän ilmestyttyä; Vanhan valtauksen vuosipäivänä puhuttiin ”vuoden 1968 sukupolvesta” ja Timo Harakka huomautti Suomen Kuvalehdessä ilmestyneessä laajassa artikkelissaan ”vuoden 1979 sukupolven” suuresta teosta, Koijärven valtauksesta, Radio Cityn ja Lepakon perustamisesta ihmetellen, mitä seuraavalle *internetsukupolvelle* oikein jää tavoiteltavaksi. Sukupolvella, johon itsensä laskee ”sattuvan kuulumaan” voi puolustella, selitellä tai perustella tekemisiään, tekemättäjättämisiiään, onnistumisiaan ja epäonnistumisiaan. Sukupolven käsitteellä on kuitenkin mainosarvoa monipuolisemmat lähtökohdat ja myös tutkimuksellista arvoa.

Yhteiskuntatieteissä pidetään edelleen validina Karl Mannheimin vuonna 1927 laatimaa käsiteanalyysiä sukupolvista. Keskeistä määritelmässä on se, ettei pelkkä samaan aikaan syntyminen luo yhtenäistä sukupolvea: kun samaan aikaan elävillä ihmisillä on mahdollisuus eriasteisesti integroituna ryhmänä jakaa tietty kokemus, olla osallisena historiallisista ja sosiaalisista olosuhteista, voidaan puhua yhteisestä sukupolviasemasta. Aktualisoitunut sukupolvi merkitsee vielä enemmän, kokonaisen yhteisen kohtalon jakamista samassa sukupolviasemassa olevien kanssa. Historia- ja perinnetieteissä sukupolven käsitettä kyllä käytetään, mutta määrittelemättä ja yksiulotteisesti, yleensä jonkin toisen tutkimusongelman taustamuuttujana.

Tutkimukseni keskeiseksi sisällöksi kiteytyi alle 30-vuotiaiden kirjoittajien kirjoituskilpailuun lähettämien tekstien tarkastelu kertomuksina sukupolvesta, sukupolvinarratiiveina. Tarkoituksena on kirjoituksia tutkimalla saada selville, millainen on tähän kirjoituskilpailuun osallistuneiden käsitys sukupolvesta ja millainen on sukupolvelle tyypilliseksi mielletty kertomus: onko kirjoituksista hahmotettavissa jonkinlainen sukupolvi-identiteetti vai eikö sitä ole lainkaan, hajoavatko kertomukset vain yksittäisiksi ääniksi ilman sukupolvea

rakenteistavaa avainkokemusta, joka toimisi sukupolvikertomuksen pohjana? Vastaavatko nämä kokemukselliset kertomukset edes jossain määrin tutkijoiden luomaa kuvaa; voiko niistä hahmottaa mannheimilaisia sukupolvea rakenteellistavia elementtejä? Edelleen kysyn, missä määrin pätevänä mannheimilaista analyysimallia voi tämänkaltaisen aineiston pohjana pitää ja miten käsitettä voidaan problematisoida.

Sukupolvi-identiteetti on vain yksi identiteetin ulottuvuus, eikä useinkaan se päällimmäinen, onhan juuri päättynyttä vuosituhatta kuvattu juuri yksilöllistymisen vuosituhantena ja identiteettien sitoutuvan yksilöllisten päämäärien ja oman elämän projektin toteuttamiseen, yksilöidentiteettien kehille. Tässä aineistossa sukupolvea on kuitenkin käsitelty paljon: tekstit sisälsivät prologeihin, henkilöhahmojen luonnehdintoihin tai itse leipätekstiin punottua sukupolvi-identiteetin pohdintaa ja jo se, että poikkeuksetta kertomusten päähenkilöt kuuluivat samaan ikäpolveen kirjoittajan kanssa, kertoo sukupolviteeman metakertomuksellisesta tasosta kirjoituksissa. Sukupolven tavoin identiteettikin on problemaattinen ja melko kulunutkin käsite, eikä liene yllättävää, että itekin heti aluksi kieltäydyn pitämästä identiteettiä kokonaisvaltaisena, muuttumattomana entiteettinä, joka tarkalla tutkimuksella voitaisiin seuloa aineistosta esiin ja asettaa näytteille tutkimustekstissä, vaan pidän sitä muuttuvana ja kerroksellisena.

Viime aikojen keskustelua nuoresta sukupolvesta, X-sukupolvesta, on leimannut sukupolven ja elämäntavan käsitteiden yhteenliittäminen. Elämäntapaa on pyritty kuvaamaan teknomusiikin kautta luodun kaaoksen ja postmodernin teorioiden ja aikaa leimaavan teknologisoitumisen kautta². Traditiot ovat menettäneet merkitystään identiteettien kiinnekohtina ja mediat ja populaarikulttuuri ovat saaneet yhä keskeistyvemmän paikan arjessa ja maailmankuvaa jäsentävien kulttuuristen mallien tarjoajana. Voidaan kuitenkin olettaa, että sukupolven mentaliteetti on epävarmuuden, populaarikulttuurin ja teknologisoitumisen leimaamaa elämäntapaa moniulotteisempi käsite ja että pirstoutumisen ohella se sisältää useita

---

² Ks. esim. Inkinen 1994.

identifikaatioiden kehiiä ja eheyttäviä kiinnekohtia. Keskeistä on olettamusten sijaan etsiäkin *sukupolvea* yhdistäviä kulttuurisia tekijöitä ja suhteita, jotka muokkaavat elämäntapaa ja jatkuvien taisteluiden alaisia merkityskenttiä.

Yksi tapa laajentaa keskustelua sukupolvesta on ottaa tarkasteluun sen itsensä tuottamat materiaalit, joita eivät ole ohjanneet ennakkokäsitykset sukupolvikokemuksen laadusta ja jotka ehkä ovat normaalia tutkimusaineistoa luonnollisemmin syntyneitä. Tässä tutkimuksessa tarkasteltavan Sukupolveni unta –kirjoituskilpailun kirjoituskilpailun järjestäjä, Yleisradio, kirjoituskehoituksessa mainitut ohjeet ja poikkeukselliset palkinnot – kolmen parhaan filmatisointi ja rahapalkinnot – ovat luonnollisesti vaikuttaneet tekstien sisältöön huomattavasti. Näyttävästi hoidetussa mainonnassa etsittiin ensimmäiseen vaiheeseen lähinnä ”koskettavia tarinoita”, joka on todennäköisesti saanut kirjoittajat kertomaan dramaattisina koettuihin tapahtumiin keskittyen tai tarinaansa tietyllä tavalla värittäen. Sitä, mistä ja miten kerrotaan, ohjaavat kuitenkin kulttuuriset konventiot, joiden rajat tosin vaihtelevat jonkin verran yksilökohtaisesti. Kirjoituskilpailutekstit ovat sosiologisesti mielenkiintoinen tutkimuskohde myös siinä, mitä aineiston käsittelytapaan tulee: laaja aineisto mahdollistaa taustoittavan kvantitatiivisen luokittelun, joka ohjaa edelleen uusien kysymysten äärelle – minkälaiset teemat ja henkilöhahmot ovat teksteissä yleisiä ja kuinka ne heijastelevat, ovat osa ja muovaavat aikaa ja kirjoittajien ikäpolvea?

Työ etenee siten, että seuraavassa luvussa kerron yksityiskohtaisemmin aineistosta, sen mahdollisuuksista ja rajoituksista, paikannan tutkimusta lyhyesti nuorisotutkimuksen kentällä ja sivuan muutamia nuorisotutkimuksen alan keskeisiä käsitteitä nuorisosta ja nuoruudesta, sekä hahmottelen, millä perusteella kutsun työtäni kirjallisuusantropologiseksi. Samassa luvussa esittelen myös käyttämäni narratologista metodia ja sen peruskäsitettä.

Kolmannessa luvussa selvitän sukupolven käsitettä, sukupolviproblematiikkaan keskittyviä tutkimuksia ja hahmottelen aineiston suorien sukupolven liittyvien pohdintojen perusteella kuvaa nuoresta sukupolvesta. Seuraavat kaksi lukua taas vastaavat aineiston henkilöhahmoja

ja teemoja koskeviin kysymyksiin: Millaisia ovat nuorten kirjoittajien sankarit (jos heitä ylipäänsä on)? Kuinka fiktiivistäkin kertomusta voi lukea omaelämäkerralliseen tapaan identiteetikertomuksena? Miten laajan aineiston teemoja voi ryhmitellä? Mitkä teemat läpäisevät koko aineiston? Ja millaisen vuoropuhelun nämä hahmottelut aikaansaavat sukupolvipohdintojen kanssa: mitä aineiston perusteella voidaan kertoa sukupolvesta? Viimeisessä luvussa kootaan edellä sanottua ja hahmotellaan pohdintojen, henkilöhahmojen ja teemojen perusteella aineistosta nousevaa sukupolven kuvaa.

Lainauksilla aineistosta on tutkimuksessa suuri, ei vain elävöittävä, merkitys. Aineistoviittausten merkitsemisessä noudatan seuraavanlaista yksinkertaista tekniikkaa: kunkin lainauksen lopussa suluissa oleva merkintä sisältää kirjoittajan sukupuolta kuvaavan M- tai N-kirjaimen ja kirjaimen jälkeen tuleva numero taas kertoo kyseisen kirjoituksen järjestysnumeron koko Sukupolveni unta -aineistossa (siis ei vain tähän työhön valitussa harkinnanvaraisessa otoksessa). Näin lukija halutessaan löytää kyseisen alkuperäislähteen Nykykulttuurin tutkimusyksikön arkistihuoneesta, jossa kirjoituksia toistaiseksi säilytetään.

2. Aineisto ja tutkimuksen suuntaviivoja

Tässä luvussa esittelen tutkimusaineiston sekä osan tutkimuksen teoreettisista lähtökohdista. Hahmottelen hieman kirjoittajajoukkoa kokonaisuutena, sillä ikänsä puolesta kirjoittajat, informanttjoukkoni, ovat nuoria: Mitä lähtöolettamuksia nuorisotutkimuksella on nuoruudesta ja nuorisosta; kuinka nuorisoa on tutkittu historia- ja perinnetieteiden näkökulmasta? Viimeisissä luvuissa esittelen kirjallisuusantropologiaa, tutkimuksen metodiikkaa ja keskustelen omasta tutkijapositionistani.

2.1. Aineisto

Nuoria kirjoittajia oli Sukupolveni unta –kirjoituskilpailun osallistujissa huomattavan paljon. Aineiston alustavassa analyysissä kirjoituksista täytettiin analyysikaavaketta, jossa kirjoittajista merkittiin ylös myöhempää tutkimusta varten henkilötiedot³, kertomuksen yleisluonnehdinta ja tiivistelmä. Ikä merkittiin kymmenvuosittain (alle 10, 10-19, 20-29 jne) ja jos kirjoittaja ei ollut ilmoittanut ikäänsä, sen arvioiminen jäi tutkimuslomakkeen täyttäjän tehtäväksi⁴. Yhteensä alle 30-vuotiaiden tekstejä oli siis 905 kappaletta ja niiden kirjoittajat edustavat maantieteellisesti koko Suomea. Suhteutettuna koko kirjoituskilpailuaineistoon alle 30-vuotiaiden tekstejä on 24 %. Naisten kirjoittamia kertomuksista on 55,5 %, joten mieskirjoittajien määrä on suurempi kuin missään muussa ikäluokassa. Kirjoitukset muoto ja pituus vaihtelee huomattavasti, keskimitta on noin neljä konekirjoitusliuskaa (yhteensä noin 3200 liuskaa), joka on myös muun aineiston kirjoituksen keskimääräinen pituus. Koko Sukupolveni unta –kilpailuun lähetetyistä teksteistä suurin osa on fiktiivisiä ja erityisen paljon niitä on juuri alle 30-vuotiaiden teksteistä. Tähän voi yhtenä syynä olla Christoffer Tigerstedtin⁵ tekemä huomio siitä, että elämäkertoja ei yleensä kirjoiteta kovin nuorina – 13 vuotta on hänen mukaansa karkea raja, jota nuorempien kirjoittajien teksteissä vain harvoin esitetään arvioita eletystä elämästä ja suhteutetaan sitä yhteiskunnalliseen tapahtumiseen; nuoremmat kirjoittajat kertovat pikemminkin tapahtumisesta.

Tutkimustani varten olen lukenut pitkän ajan kuluessa kaikki tekstit kahteen kertaan läpi ja poiminut niistä 281 tekstin harkinnanvaraisen näytteen. Henkilöhahmoluvussa harkinnanvaraisessa näytteessä on yhteensä 343 tekstiä, mutta teemojen tarkastelua varten pienensin näytettä muutamilla kymmenillä sellaisilla kertomuksilla, joita ei voinut selkeästi luokitella vain yhden teemaullottuvuuden (ks. myöhemmin) mukaan tai joissa teemat jäivät epäselviksi. Näytteen tekstien valinnassa olen tärkeimpänä valintakriteerinä käyttänyt myöhemmin esiteltävän narratiivin määrään täyttymisen lisäksi

---

³ Nimen ja osoitteen lisäksi koulutus ja ammatti sekä tietoja vanhemmista, mikäli niitä oli ilmoitettu tai niitä voitiin kertomuksesta poimia.

⁴ Ongelmallisissa tapauksissa useampi lukija arvioi kirjoittajan iän toisistaan riippumattomasti. Kävi ilmi, että miltei poikkeuksetta eri lukijoiden arviot olivat yhtäpitäviä toistensa kanssa, joten myös arviointia voi pitää suhteellisen luotettavana.

tekstin laajuutta niin, että olen jättänyt kaikkein suppeimmat (usein sisällöltään vähäiset) ja myös kaikkein laajimmat (yli 100-sivuiset) tekstit pois. Edelleen, kaikki epäselvällä käsialalla kirjoitetut tai sisällöltään sekavat⁶ tekstit on jätetty pois. Tässä suppeammassa aineistossani on siis sekä omaelämäkerrallisia että fiktiivisiä tekstejä, joista fiktiivisiksi luokiteltuja on omaelämäkerrallisia enemmän. Koska kaikkia harkinnanvaraiseen näytteeseen valittua tekstejä ei ollut mahdollista (eikä tarkoituksenmukaistakaan) kopioida, tein teksteistä laajoja muistiinpanoja sitaatteineen (noin 130 tiheään kirjoitettua liuskaa), joihin tiivistin kustakin kertomuksesta tämän tutkimuksen kannalta olennaisimman. Tarkemmin käsitellyt kiteyttävät kertomukset olen kopioinut.

Aineisto, jota ei ensisijaisesti ole tuotettu tutkimustarkoituksiin, aiheuttaa tiettyjä ongelmia. Kilpailukutsussa oli kuitenkin mainittu, että kirjoituksia tullaan myöhemmin käyttämään Nykykulttuurin tutkimusyksikössä toteutettaviin tutkimuksiin ja sen jälkeen ne tullaan tallentamaan Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkistoon, mutta kirjoittajien mielessä oli päällimmäisenä tuottaa kilpailuteksti, joka toimisi myöhemmin sen pohjalta valmistettavan tv-elokuvan pohjana – tekstejä siis kuitenkin ei ensisijaisesti ole tuotettu tutkimustarkoituksiin. Myöhemmän käyttötarkoituksen ilmoittaminen poistaa tämänkaltaisen aineiston käytöstä mahdollisen tutkimuseettisen ongelman. Lisäksi kirjoittajien henkilöllisyyttä on suojattu muuttamalla omaelämäkerrallisissa teksteissä esiintyvien henkilöiden nimet. Edelleen, laajalle informanttien joukolle ei ole mahdollista tehdä täsmentäviä kysymyksiä ja näin syventää joitakin kysymyksiä, joten aineisto on näin ollen suljettu.

Kutsussa mainittu sana ”synopsis” oli käsitetty hyvin eri tavoin ja kuten sanottu, kirjoitusten muodot varioivat yhtä paljon kuin sisällötkin. Kirjoitusten tuottamiskonteksteista on saatavissa melko vähän tietoa saatekirjeiden mainintoja lukuunottamatta. Kontekstilla ymmärrän tässä Laura Aron⁷ tiedon

---

⁵ 1984, 35.

⁶ Esimerkiksi muutamat kertomukset unista.

⁷ 1996, 48.

kertomuksen kerrontatilanteesta, paikasta ja asemasta diskurssissa. Jos ajatellaan, että koko kontekstina eli kulttuurikontekstina ovat esimerkiksi kertojan sidosryhmät, etenkin perinneyhteisö, voidaan ajatella, että tämä kulttuurikonteksti tarkoittaa tässä yhteydessä laaja-alaista *suomalaista* kulttuurikontekstia. Lisäksi sen tuottajia yhdistää ikänsä puolesta kuuluminen nuorimpiin ikäluokkiin, joka luo aineistolle oman erityislaatunsa.

Aineiston analyysimalliksi ei sovi mikään valmiiksi jalostettu kaava, sillä kyseessä eivät ole kertomukset, jotka voitaisiin luokitella vain yhteen tai muutamaaan kertomusperinteen lajiluokkaan, joka puolestaan tekee aineiston keskinäisen vertailun hankalaksi, muttei mahdolliseksi – tutkimuksen metodiikka onkin syntynyt ”käsityönä” tutkimuskysymysten pohjalta. Koko aineistoa luonnehtivia yleistyksiä on melko hankalaa tehdä näin suuresta materiaalista ja väistämättä pitkäksi venyvä läpiluku vaikeuttaa selkeän kokonaiskuvan muodostamista, siksi on ollut keskeistä tehdä aineistosta sekä kunkin analyysin osa-alueen yleiskuvaa selkeyttäviä luokitteluja että nostaa esille muutamia, kutakin asiaa kiteyttäviä kertomuksia.

Palaan vielä kirjoitusten fiktiivisyyden asteeseen. Pidän selkeää erottelua fiktiivisyyden ja faktuaalisuuden välillä tämän aineiston kohdalla melko keinotekoisena, sillä kuten henkilöhahmoja ja teemoja käsittelevistä luvuista tullaan huomaamaan, fiktiivisiä tekstejä tutkimalla saatetaan löytää viittauksia niiden tuottamiseen viittaavaa omaelämäkerran kirjoittamiseen vertautuvaa identiteettityötä. Kuitenkin, saadakseni jonkinlaista kokonaiskuvaa aineistosta erottelin siitä kaksi ryhmää, (1) selkeästi omaelämäkerralliset ja (2) muut kirjoitukset, joista ensin mainittuun lukeutui kaikkiaan 53 (19 %) kirjoitusta, toiseen taas 228 (81 %) kirjoitusta.

2.1.1. Omaelämäkerralliset tekstit

Erilaisia omaelämäkerran määritelmiä on koonnut esimerkiksi Tuija Saresma⁸. Yhteistä niille näyttäisi olevan selkeiden lajijominaisuuksien nimeämättä

---

⁸ 1999.

jättäminen ja väljä määrittely: omaelämäkertaa ei ole sidottu sivumääriin, minämuotoisuuteen tai sen sisältöön, mutta se rakentuu henkilön omasta elämästä kertomisen ympärille ja kattaa henkilön keskeisimmät elämänvaiheet. Kriteerinä omaelämäkerran omaelämäkerrallisuudelle on pidetty Philippe Lejeunen⁹ omaelämäkerrallisen sopimuksen ehtojen täyttymistä. Tällä tarkoitetaan kirjoittajan ja lukijan implisiittistä sopimusta, jossa sovitaan keskinäisestä ymmärryksestä, yhteisestä koodistosta, jonka avulla omaelämäkertaa luetaan. Omaelämäkerran lukijasta tulee näin eräänlainen kanssatuottaja, tekstissä rakennettu sisäislukija, joka sitoutuu pitämään omaelämäkertaa nimen omaan omaelämäkertana, ja sen kirjoittajasta luotettava kertoja, joka kertoo omasta elämästään omasta näkökulmastaan.

Käytännössä tämänkaltainen omaelämäkerran määrittely tuntuu silti kuitenkin sitovan liikaa: kenen määrittelemiä ovat 'elämän keskeisimmät vaiheet'? Onko omaelämäkertana pidettävä kirjoitusta, jossa kirjoittaja aloittaa elämänvaiheidensa kuvaamisen täysi-ikäisyydestä tai ensimmäisen poikaystävän tapaamisesta? Onko runo, jonka kirjoittaja itse määrittelee omaelämäkerraksi, omaelämäkertaa? Vaikka käsite omaelämäkertaa onkin yleisesti tunnettu, ovat sen muodot erilaiset. Tämän vuoksi olisi ehkä sopivampaa puhua omaelämäkerrallisesta kirjoittamisesta yleensä. Miten elämäkertoja sitten on käytetty aikaisempien tutkimusten aineistoina?

Elämäkertatutkimus tutkimustraditiona on jo suhteellisen vanha. Alan uranuurtajina pidetään puolalaisia Znanieckia ja Thomasia ja lähtölaukauksena symbolisen interaktionismin alaan kuuluvaa teosta *The Polish Peasant in Europe and America* vuodelta 1918. Puola on edelläkävijä myös siinä suhteessa, että siellä alettiin ensimmäisenä järjestää avoimia elämäkertakirjoituskilpailuja, joiden parhaimmistoa julkaistiin ja jota käytettiin tutkimustarkoituksiin. Kilpailut, joita järjestetään edelleen, saavuttivat laajan suosion, ja ovat arvokas aineisto tutkijoille.¹⁰ Elämäkertatutkimusta alkoivat harjoittaa myös annalistit, joskin heidän työtään on myöhemmin kritisoitu aineiston etäännyttävästä käytöstä – itse

---

⁹ 1996/1975.

¹⁰ Huotelin 1992, 14; Bertaux – Kohli 1984, 221.

elämäkertojen kirjoittajat kun ovat lienneet taustalle sosiaalishistoriallisten dokumenttien tuottajina. Toisenlaisen lähestymistavan, äärimmäisyyksiin ulottuvan lähitarkastelun, ovat puolestaan valinneet mikrohistorioitsijat Carlo Ginnsburgin ja Emmanuelle Le Roy Ladurien johdolla.

Toisen maailmansodan ja 60-luvun puolivälin jälkeen elämäkertatutkimus joutui epäsuosioon survey-menetelmien vallatessa alaa. Antropologit olivat keränneet kokonaisia elämänhistorioita aina 1920-luvun alusta lähtien, mutta varsinaisessa tutkimuksessa ne jäivät usein lapsipuolen asemaan haastattelujen ja havainnoinnin määrittyessä 'luotettavimmiksi' metodeiksi. Lawrence Watson ja Maria-Barbara Watson-Franke¹¹ huomauttavat, että yksi syy tähän on ollut yksinkertaisesti se, ettei elämäkerroille ole ollut sopivia analyysivälineitä. Vuoteen 1945 antropologinen tutkimus käsitteli elämänhistorioita pikemmin kulttuurisina kuin psykologisina ja psykokultturaalisina dokumentteina. Tämän jälkeen elämäkerroista muodostui kulttuuri ja persoonallisuus -koulun työkalu muiden testimenetelmien rinnalle.¹²

Viime vuosikymmeninä tilanne on kuitenkin kehittynyt. 60-luvun loppupuolelta lähtien elämäkertatutkimus on positivismin kritiikin myötä ollut kasvavassa suosiossa ja esitelläänkin nykyään kvalitatiivisen tutkimusotteen perusesimerkkinä¹³. Siitä, heijastavatko omaelämäkerrat todellisuutta, ovatko ne sosiaalishistoriallisia dokumentteja vai jotain muuta, väännetään kättä yhä. J-P. Roosin mielestä ne sijoittuvat jonnekin dokumentin ja fiktiivisen kirjoittamisen väliin. Selvää on, etteivät ne joka tapauksessa ainakaan suoraan heijasta arkitodellisuutta, sillä ne on aina kirjoitettu tietystä näkökulmasta ja niissä käsitellään teemoja, joita omaelämäkerran konventioon ajatellaan kuuluvan.

Suomalainen elämäkertatutkimus on varmalla pohjalla. Alan klassikkoa, edelläkin mainittua Roosin Suomalaista elämää ovat seuranneet esimerkiksi

---

¹¹ 1985, 1-4.

¹² Siikala 1984, 141.

¹³ Esim. Mäkelä (toim.) 1990.

laajat tutkimukset naisomaelämäkertoista¹⁴ ja miesten elämästä omaelämäkertojen kautta kuvattuna¹⁵.

Mitkä ovat omaelämäkerrallisen kirjoittamisen tuotantoehdot? Anthony Giddensin¹⁶ mukaan yksilön identiteetti on modernin ajan idea ja itseidentiteetin koherentti säilyminen edellyttää tietyn kertomuksen ylläpitoa. Itse on modernissa refleksiivinen projekti, jota on tuotettava koko ajan uudelleen. Omaelämäkerran, päiväkirjan tai muun omaelämäkerrallisen tekstin kirjoittaminen on tämän itseidentiteetin tuottamisen keskus. Kirjoittamalla tuotetaan minuuutta ja poistetaan moderniin aikaan liittyvää olemassaolon epävarmuutta, luodaan tunnetta jatkuvuudesta ja jonkinlaisesta yhtenäisyydestä elämäkulussa. Toisaalta, omaelämäkerrallista kirjoittamista on harjoitettu jo antiikissa – kuinka nämä tuotantoehdot ovat muuttuneet?

Reflektiivisestä subjektiudesta puhuu myös Johan Fornäs liittäen sen myöhäismoderniin aikaan. Fornäsin¹⁷ mukaan subjektiviteetti on samalla kertaa sekä lähtökohta että projekti ja että kokonaisuutena tätä projektia voitaisiin nimittää identiteettityöksi. Ilman minkäänlaista käsitystä subjektiviteetista ei sen pitäminen projektinakaan olisi mahdollista, mutta kuitenkin tämä tietoisuus on vain osittaista. Subjektiivisuus siis rakentuu juonellisiksi muotoilluissa kertomuksissa omasta elämästä. Koska subjektiivisuus kuitenkin muotoutuu sosialisatioprosessissa, on näiden kertomusten – vaikkapa juuri elämäkertojen – tutkiminen kulttuuristen prosessien tutkimista eikä vain yksittäisten persoonallisuuksien kehityskulkujen selvittelyä.

2.1.2. Fiktiiviset tekstit

Fiktiivisiä kirjoituksia on käytetty yhteiskuntatieteellisinä tutkimusaineistoina lähinnä semioottisen kulttuurintutkimuksen piirissä. Esimerkiksi Juri Lotman¹⁸

---

¹⁴ Vilkkonen 1988, 1997; Piela (toim.) 1993.

¹⁵ Roos – Peltonen 1994.

¹⁶ 1991, 32-56, 70-80.

¹⁷ 1998, 269, 280-291.

¹⁸ 1994.

on yhdessä muiden Semiotics of Russian Culture -teoksen artikkelien kirjoittajien kanssa tutkinut 1700-1800 -lukujen kirjallisuuden yhteyksiä tuotantokontekstiinsa ja yläluokan elämän ja kirjallisten mallien vuorovaikutusta.

Suomessa Pekka Sulkunen ja Jukka Törrönen¹⁹ ovat Semioottisen sosiologian näkökulmia -teoksessaan koonneet artikkelisarjan semioottisen sosiologian tekstintutkimuksen ympärille. Kirjoittajat ovat analysoineet teksteinä (laajassa mielessä käsitettynä) esimerkiksi Pekka Töpöhännän, automainosten, sählynpelaajien puheen ja sanomalehtien pääkirjoitusten semioottisia rakenteita Greimasin tekstintutkimuksen metodeja käyttäen. Sovelletun greimasilaisen analyysimallin avulla saadaan tekstistä esiin esimerkiksi siinä ilmenevät arvot ja päämäärät sekä toimijat (yksilö – yhteiskunta, ryhmät, näistä piirtyvät kuvat).

Kuinka tämänkaltainen metodi sopisi kirjoituskilpailun fiktiivisten tekstien analyysivälineeksi? Ensinnäkin on pohdittava tekstien luonnetta. Kuinka määritellään kirjallisuus? Yleisimmän määritelmän mukaanhan kirjallisuus on kieltä, joka poikkeaa arkikielestä. Kuitenkaan *kaikki* arkipuheesta eroavat kirjalliset tuotteet eivät ole kirjallisuutta: esimerkiksi tämän aineiston fiktiiviset tekstit voitaisiin luokitella harrastajakirjoittajien kirjoituksiksi, olkoonkin, että jotkut heistä eivät ole aikaisemmin kirjoittaneet lainkaan, eivätkä pidä kirjoittamista harrastuksenaan ja joukossa on muutama ammattikirjailija. Näin ne sijoittuvat kirjallisuuden instituution ulkopuolella tapahtuvan kirjoittamisen tuotteiksi eivätkä ole kirjallisuutta.

Useat kirjailijat, esimerkiksi Merete Mazzarella²⁰, kuitenkin huomauttavat, että usein juuri fiktiivisimmiksi suunnitelluista teksteistä tulee niitä kaikkein lähinnä omaa elämää olevia. Oma aineistoani lukiessani fiktiivisten kirjoitusten omaelämäkerrallisuus tuli selvästi esille: usein saatekirjeessä oli vakuutettu kertomus todeksi tai korostettu, että vaikka kertomus oli fiktiivinen, se *voisi* olla aivan hyvin totta: pyrkimys mahdollisimman suureen

---

¹⁹ 1997.

²⁰ 1997, 25-36.

realistisuuteen oli selvästi tietoista ja tavoiteltua, kuten seuraavista esimerkeistä voi huomata. Toisinaan tämä näkyi fiktiivisesti aloitetun tarinan 'lipsahtamisena' selvästi omaelämäkerralliseksi²¹. Myös seikka, että kertomusten aiheet kytkeytyivät vain muutamia poikkeuksia lukuunottamatta arkipäivään ja niiden kontekstina oli suomalainen yhteiskunta ja arkielämä, kertoo siitä, että kirjoittaen oli käsitelty kirjoittajan itsensä elämänpiiriin kuuluvia tutuiksi tai erityisen ajankohtaisiksi koettuja asioita; kertomusten aika ja paikka ovat läheltä valitut.

Vaikka tekstini on suurelta osin fiktiota eli henkilöt ja tapahtumat ovat lähinnä mielikuvituksen tuotetta, siinä on kuitenkin täysin realistisia kohtauksia ja ajatuksia siitä, millaisia haaveita ja unelmia oman sukupolveni jäsenillä tänä päivänä on. Ja kuinka niille on käynyt tai käymässä. (...) Joka tapauksessa toivon, että tekstini herättää teissä ajatuksia tämän päivän nuorista aikuisista ja heidän elämäntilanteistaan. Siitä, miten he kokevat elämänsä ja pyrkivät tekemään siitä omalla tavallaan elämisen arvoisen. Tässä on yksi kuvaus nuorista, joka on yhtä totta kuin ne sadat ja tuhannet toisenlaiset.(M1222.)

Olen 20-vuotias mies Kuusankoskelta. Kuulin tästä teidän kilpailusta joten päätin yrittää. En ole aikaisemmin osallistunut vastaaviin kilpailuihin, mutta kirjoitellut kyllä ihan omaksi iloksi. Tämä tarinani on lyhyt tiivistelmä, koska minulle tuli tosi kiire kirjoittaa sillä kuulin tästä vasta äskettäin. Päätin ottaa aiheeksi huumeet koska se on hyvin ajankohtainen ongelma. Tarina perustuu yhden kaverini tosi tapahtumiin. (M1735.)

Tämä on tositarina siitä, mitä se on, kun jää koukkuun väkivaltaiseen, juopottelevaan ensirakkauteen ja eroonpääsyn vaikeudesta. Tämän tarinan toivoisin rohkaisevan samankaltaisessa tilanteessa olevia nuoria tekemään rohkeitakin ratkaisuja elämässään, siitä voi seurata jotain tosi hyvää, vaikka se ei silloin siltä tuntuisikaan. Ennenkaikkea toivon kuitenkin tarinan toimivan ennaltaehkäisevänä ja, että 16-vuotiaat kaksoissiskoni ottaisivat siitä jotain opikseen, vaikka tietävätkin kaikesta kaiken. (N2753.)

Sekä omaelämäkerrallisia että fiktiivisiä kertomuksia yhdistää niiden *kertomusmuotoisuus*. Millä perusteella määrittelin harkinnanvaraisen otoksen tekstit kertomuksiksi? Mitä on oppi kertomuksista ja millä perusteella on oikeutettua kiinnittää huomiota kertomusten keskeiseen asemaan myös nykyajassa?

2.2. Narratologia

---

²¹ Varsinkin nuoremmilla kirjoittajilla; kertomuksen "hän" saattoi jossain vaiheessa muuttua

Narratologialla, jonka Pekka Tammi²² sanomansa mukaan hieman epätarkasti kääntää 'kertomuksen tai kertomakirjallisuuden teoriaksi', ei voi viitata vain yhteen oppiin. Narratologiaa on hyödynnetty tutkimuksen metodisena tai teoreettisena viitekehyksenä niin kirjallisuudentutkijoiden, folkloristien kuin taiteentutkijoidenkin parissa. Viime aikoina myös yhteiskuntatieteellisillä aloilla on huomattu sen käyttökelpoisuus laajaperspektiivisessä kulttuurintutkimuksessa²³. Tieteentraditioksi narratologia alkoi muotoutua 1960-luvulla ranskalaisen kirjallisuustieteen parissa suureksi osaksi venäläisten 1920-luvun formalistien ajatusten pohjalle. Termin narratologia lanseerasi vuonna 1969 Tzvetan Todorov, alan tunnetuin ranskalaisedustaja.

Yleensä narratologialla viitataan teoriaan narratiiveista, niiden luonteesta, muodosta ja funktioista. Varhainen narratologia keskittyi kuvaamaan narratiiveja lähinnä muotoina: sen mukaan minkään narratologisen analyysin tavoitteena ei ole kuvata yksilöllistä kertomusta, vaan kertomusta yleensä, rakenteena. Tähän traditioon kuuluu mm. satujen morfologiaa tutkinut Vladimir Propp ja koko strukturalistisen kirjallisuudentutkimuksen perinne.

Kertomuksia voi kuitenkin lähestyä myös toisesta perspektiivistä, jota Laura Aro²⁴ kuvaa tulkintoja ja prosessuaalisuutta painottavaksi. Tähän suuntaan kuuluu tutkimus, jossa narratiiveja tarkastellaan lähinnä verbaalisina esittämismuotoina, narraatioina, joissa on esitetty temporaalisesti järjestettyjä tilanteita ja tapahtumia. Tämänkaltaisessa narratologiassa, jonka tunnetuin edustaja on ranskalainen Gerard Genette, korostuu esimerkiksi narratiivisten äänten asema tutkimuskohteena: siinä ei keskitytä narratiivin *story* -tasoon.²⁵ Aro²⁶ luokittelee tämänkaltaiseen narratiivitutkimukseen kuuluvaksi mm. skeema- ja diskurssianalyysin. Juuri tämä suuntaus on vetänyt metodina puoleensa laajan joukon ihmistieteiden tutkijoita. Syiksi narratiivien tutkimisen suosioon vuosituhaten vaihteessa on mainittu esimerkiksi se, että narratiivien olemassaolo painottaa ihmisen aktiivisuutta ja mielikuvitusta

---

minäkertojaksi ja sisältää omaelämäkerrallista yksinpuhelua ja pohdintaa.

²² 1992, 165.

²³ Sulkunen – Törrönen (toim.) 1997.

²⁴ 1996, 47.

²⁵ Prince 1987, 65.

vastakohtana joidenkin ulkoisten voimien muokkauksen kohteena olemiselle ja se, että narratiiveja tutkimalla sosiaalisista ilmiöistä saadaan mahdollisimman rikas ja kompleksinen kuva²⁷.

2.2.1 Narratiivi

Termit *narratiivi* ja *narraatio* tulevat latinan sanasta *gnārus*, tietäminen, asiantuntijuus, ja *narrō*, liittää toisiinsa ja ne edelleen sanskriitin sanasta *gnā*, tietää²⁸. Narratiivi voidaan määritellä esimerkiksi Princen *Dictionary of Narratologyn* mukaan yhden tai useamman fiktiivisen tai reaalisen tapahtuman kertomisen tuotteena; tuotteena, prosessina, objektina ja toimintana, struktuurina ja strukturaationa. Narratiivit eivät ole pelkkää deskriptiota, josta syystä osa narratologian tutkijoista (Greimas, Todorov) on määrittänyt narratiivin ehdoksi vielä sen muodostaman kokonaisuuden ja subjektimuotoisuuden.²⁹

Narratiiveja esiintyy kaikissa medioissa ja representaatioissa riippumatta kertomisen fiktiivisyyden tai faktualisuuden asteesta. Tekstin narratiiviluonteen perusta on eräänlainen tekstin – joka ei tässä yhteydessä tarkoita vain kirjoitettua tai transkriboitua tekstiä – organisoiminen, joka aktualisoituu narratiiviksi³⁰. Narratiivien esiintymistä pidetään tyypillisenä kaikille ihmisyhteisöille kaikkina aikoina ja pikemmin kuin niiden olemassaolo, huomataan niiden puuttuminen. Näin narratiivit ovat ikään kuin punoutuneet yhteisön sisään niin, että vain niiden puuttuminen huomattaisiin. Esimerkiksi historioitsija Hayden White³¹ kuvaa narratiivien ontologiaa sanomalla, että narratiivit eivät ole vain eräitä kulttuurisia koodeja kokemuksen ja sen merkityksen välittämisessä, vaan eräänlaisia metakoodeja,

---

²⁶ 1996, 47.

²⁷ Hinchman – Hinchman 1997, xiv.

²⁸ White 1981, 1, toinen alaviite.

²⁹ Prince 1987, 58-59; myös Prince 1982, 4

³⁰ Chatman 1981, 117.

³¹ 1981, 2.

inhimillisiä universaaleja, joiden perusteella viestejä jaetun todellisuuden luonteesta³² voidaan välittää.

Jotkut tutkijat, esimerkiksi Teppo Sintonen³³ tuoreessa väitöskirjassaan, sijoittavat narratiivin vielä kulttuurista koodiakin perustavanluonteisemmaksi elementiksi inhimilliseen maailman rakenteistumisessa: koko sosiaalinen elämä *itsessään* on narratiivista. Toisaalta kaikkea inhimilliseen elämään kuuluvaa ei voi sanoa narratiiveille rakentuvaksi, sillä esimerkiksi omasta elämästä kerrotaan muillakin kuin narratiivisilla tavoilla³⁴. Narratiivien arvon voidaan siis tiivistäen sanoa perustuvan todellisuuden, joka voi olla reaalisten tapahtumien todellisuus tai fiktioiden symbolinen todellisuus, ymmärrettäväksi tekemiseen tai toimimiseen väylänä tarkastella tietoisuutta tavallaan enemmän 'sisältäpäin', vaikka onkin niin, että subjektin tietoisuus on ikuisesti tutkimuksen tavoittamattomissa.³⁵ Maailman ymmärrettäväksi tekemisestä on kyse myös käsillä olevassa kirjoituskilpailuaineistossa: narratiiveilla välitetään paitsi kokemusta, reaalista, potentiaalista tai fiktiivistä, myös merkityksiä olemassaolevasta ja potentiaalista maailmasta.

Narratiivin käsite perustuu alunperin Aristoteleen käsitykseen kertomuksen jakautumisesta kahteen osaan: kerrottuun tarinaan, jota venäläiset formalistit nimittivät *fabulaksi*, ja kerrontaan, jota tunnetaan myös nimellä *sjuzhet*. Myöhemmin englantilaisella kielialueella näitä tasoja on kutsuttu termeillä *story* ja *discourse*; ranskankielisten tutkijoiden keskuudessa taas *histoire* ja *récit* tai Bremondin kansanrunousteorian ilmaisuin *récit raconté*, kerrottu kertomus, ja *récit racontant*, kertova kertomus. Käsitteiden sisällöissä on sittemmin tehty hienosäätöjä ja esimerkiksi Roland Barthes muokkasi teoriaa sisältämään kolme eri tasoa – alin taso muodostuisi kertomuksen alkeisyksiköistä, funktioista (tapahtumista) ja osoittimista (ajan, paikan ja tunteiden ilmaisut), toinen taso taas alkeisyksiköiden asettumisesta juoneksi,

---

³² Tämä todellisuus on tietenkin kulttuurisidonnaista. Esimerkiksi afrikkalaisten kansansatujen moraalit tai ydintä on länsimaisen vaikea hahmottaa. Katso tarkemmin Anna-Leena Siikalan essee Kertomus, kerronta, kulttuuri (1987, 98-117.)

³³ 1999, 44.

³⁴ Tästä huomautti YTT Marjatta Saarenheimo vastaväittäjän ominaisuudessa Sintonen väitöstilaisuudessa 3.12.1999.

³⁵ Mitchell 1981, viii; Käte Hamburger 1973, 93 Fludernikin 1996, 27 mukaan.

kolmas taas siitä, millaisilla kerronnallisilla keinoilla kertoja esittää tapahtumien kulun yleisölle.³⁶ Tarinan taso koostuu temporaalisista segmenteistä, joiden sisällä ainakin joku asiantila muuttuu toiseksi. Myös Shlomith Rimmon-Kenan³⁷ esittää Kertomuksen poetiikassaan kertomuksen kolmijaollisen kaavan: ensimmäisen tason muodostaa tarina (story), joka tarkoittaa paikaltaan tekstistä irrotettuja ja kronologiseen järjestykseensä palautettuja tapahtumia ja niihin osallistuneita henkilöitä. Tekstillä (text) taas viitataan siihen puhuttuun tai kirjoitettuun diskurssiin, jolla tapahtumat kerrotaan. Kerronta (narration) taas on se teko tai prosessi, jossa kertomus tuotetaan ja josta on mahdollista saada tietoja muita osia tarkastelemalla.

Aristoteles muotoili tarinan koostuvan alun, keskikohdan ja lopun muodostamalle struktuurille. Jotkut narratologit, esimerkiksi White³⁸, kuitenkin liittää näihin (1) keskeisen subjektin, (2) maantieteellisen keskuksen, (3) sosiaalisen keskuksen ja (4) ajallisen alun erotettavuuden. On huomattava, että White kuitenkin puhuu esittämänsä listan yhteydessä erityisesti historiankirjoituksen narratiiveista, eikä esimerkiksi tämän aineiston kaikista teksteistä voi erottaa tarkkaa ajallista alkua. Edelleen, esimerkiksi Shlomith Rimmon-Kenan³⁹ huomauttaa, ettei kertomuksen kertomuksellisuus välttämättä edellytä kausaalisuuden ilmaisemista: pelkkä tapahtumien kronologinen peräkkäisyys viittaa kausaalisuuteen.

Kertomuksellisuuden edellytetään sisältävän jonkinlaisen sitä sitovan juonen, jolla viitataan narratiivin tilanteiden ja tapahtumien yhteenvetoon. Uusinta narratologista teoriaa edustava Monika Fludernik⁴⁰ on kuitenkin eliminoinut juonen käsitteen kokonaan narratiivin määritteestään. Hänen oraalisten narratiivien tutkimukseen perustuva teoriansa pohjaa ajatukseen narratiivista antropomorfisen *kokemuksen* välittäjänä, joka saattaa rakentua joko toiminnan tai fiktiivisen tietoisuuden tasolle. Fludernikin teoriassa juonen ja muiden narratologisten keskeiskäsitteiden yläpuolelle nouseekin *narratiivisuuden*

---

³⁶ Sulkunen – Törrönen 1997, 99-100; Fludernik 1996, 333.

³⁷ 1991, 9.

³⁸ 1981, 16.

³⁹ 1991, 28.

⁴⁰ 1996.

(narrativity) käsite, jolla hän viittaa narratiivisten tekstien funktioihin ja narratiivin lukemis- tai tulkintaprosessissa tapahtuvaan inhimilliseen kokemukseen pohjaavaan strategiaan, jonka avulla lukija naturalisoi tekstin ymmärrettäväksi. Hieman yksinkertaistaen tällä voidaan viitata merkityksellistämiseen, jota lukija käyttää tulkitessaan tekstejä, pyrkiessään löytämään fiktiivisistä tai faktuaalisista ja myös epäjatkuvista teksteistä jonkinlaisen koossapitävän narratiivin ja omaan kokemukseensa perustaen hahmottamaan kuvattua maailmaa ja tietoisuudet ymmärrettävinä. Tämä merkityksellistämisen prosessi, jossa käytetään kokemusmaailman tulkintamalleja, on yleensä tiedostamaton – tulkitsijalla ei ole välttämättä edes käsitystä narratiivin olemassaolosta tekstiä sellaisena lukiessaan.⁴¹

Oman työni kannalta Fludernikin ajatukset ovat kiinnostavia lähinnä siinä, mitä tulee teorian fiktiivisten ja non-fiktiivisten narratiivien rajojen hämärtämiseen. Fludernik⁴² nimittäin esittää, että 1900-luvun lopun kirjallisuutta leimaa narratiivin ja narratologisten käsitteiden (edellämainitun juonen lisäksi) määrittelyn vaikeutuminen. Omassa aineistossani tämä ei kuitenkaan näyttäisi pätevän, sillä siitä suurin osa kuitenkin luokituu narratiiviksi selkeästi – kertomusmuotoinen ilmaisutapa on kirjoittajille luonnollinen. Tähän ei liene pienin syy se, että kyseessä ei ole niin sanotun kirjallisuusinstituution piirissä tuotettu kirjallisuus, vaan lajityyppi, joka sijoittuisi ehkä parhaiten jonnekin kirjallisuuden ja kirjoitetun puheen välille. Tarinan ja ennen kaikkea juonen olemassaolo on ollut kirjoituksen syntyehto.

Anna-Leena Siikala⁴³ on puolestaan lähestynyt narratiivia sosiolingvisti Labovin⁴⁴ ja diskurssianalyysin isän van Dijkin esittämien kertomusten peruskomponenttien yhdistelmän pohjalta. Hänen mukaansa kertomus (narratiivi) voidaan esittää skemaattisena strukturina, jossa kertomus rakentuu seuraavalla tavalla:

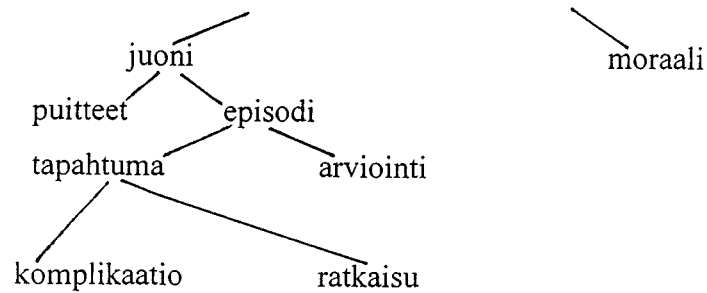
Kertomus

---

⁴¹ Fludernik 1996, 26, 31-42; vrt myös narratiivia käsittelevään lukuun.

⁴² 1996, 335.

⁴³ 1984, 31

Anni Vilkkonen⁴⁵ on käyttänyt tämänkaltaista skeema-analyysiä naisten omaelämäkertoja tarkastellessaan. Hän kuitenkin huomauttaa, että *elämäntarina on monimuotoinen, kerrontaskeema taas jäykkä* – vain harvat kertomukset täyttävät ideaalikertomuksen kriteerit eikä pelkkä kertomuksen struktuurin tarkastelu ole varsinkaan tulkitsemiseen tähtäävän tutkimuksen päämäärien kannalta hedelmällistä. Kertomusstruktuurien erittelyä voidaan hänen mukaansa kuitenkin puolustaa esimerkiksi sillä, että niiden kautta voidaan tavoittaa tarinan temaattisten aineiden makrotasoja. Tämänkin aineiston teksteistä olisi mahdollista tehdä esimerkiksi bremondlaisia juonirakennepohjaisia tai kuvaavia juonityypologiajaotteluja⁴⁶. Lähtökohta ei kuitenkaan ole kirjallisuustieteellinen tai folkloristinen, joten lähtökohta rajautuu hieman suppeammasti.

2.3. Kirjallisuusantropologia

Tämän tutkimuksen lähtökohta on kirjallisuusantropologinen. Kirjallisuusantropologia perustuu ajatukseen kirjoittajan luoman fiktionaalisen maailman perustuvuuteen reaalimaailman merkkijärjestelmiin; kirjallisuutta tutkimalla voidaan siis tutkia sen tuottanutta kulttuuria, vaikka kirjallisuus ei koskaan suoraa heijastusta kulttuurista olekaan.⁴⁷ Perusajatus ei ole uusi: esimerkiksi satuja tutkineet folkloristit huomasivat varhain, ettei satujen maailma ollut irrallaan reaalimaailmasta, vaan yhteiskunnalliseen

⁴⁴ 1967 Siikalan 1984, 31 mukaan.

⁴⁵ 1997, 90-110.

⁴⁶ Olen soveltanut erästä juonityypologiamallia tämän aineiston osan (68 tekstiä ensimmäisen tuhannen järjestysnumeron joukosta) kuvaamiseen laudaturseminaarisesitelmässäni syksyllä 1999.

⁴⁷ Poyatos 1988, 10; Winner 1988, 51; Iser 1993, 1-2 (Iser ehdottaa tiukan reaali-fiktio – dikotomian hylkäämistä kokonaan, sillä hänen mukaansa minkä tahansa fiktiivisenkään tekstin elementit eivät muodosta itsenäistä kokonaisuutta yksin [end or an entity into themselves]).

todellisuuteen viittaavat aiheet kuuluivat satujen sisältöaineisiin fantasia-aiheiden rinnalla.⁴⁸ Kaunokirjallisuutta yhteiskuntahistoriallisen tutkimuksen lähdeaineistona tutkinut Pekka Haatanen⁴⁹ taas huomasi, että niiden kirjailijoiden tekstit, joissa todenmukaiseen kuvaan pyrkien kerotaan omista elämänvaiheista tai havainnoiduista ympäristöistä, ovat verrattavissa muistelmiin ja reportaaseihin ja vastaavat näinollen muistitietoaineistoja. Tunnetuimpia kertomusten ja taustakulttuurin vertailuun keskittyviä tutkimuksia ovat Lévi-Straussin myyttianalyysit. Kertomusten ja niiden käyttäjien todellisuuden välisen suhteen olemassaoloa on perustelu yksinkertaisesti myös sillä, että mikäli kertomukset olisivat täysin erillään arkitodellisuudesta, olisivat ne käyttäjilleen vaikeasti tulkittavia ja vailla mielenkiintoa.⁵⁰ On huomattava, että vaikka kirjallisuusantropologia 1970- ja 1980 -luvun taitteessa perustamisvaiheessaan pohjautuikin kirjallisuusinstituution piirissä tuotettuun kirjallisuuteen, ei se enää ole näin rajautunut ja muidenkin kuin ammattikirjailijoiden tekstejä – niin omaelämäkerrallisia kuin fiktionkin perustuvia – pidetään tutkimisen arvoisina.

Suomessa kirjallisuusantopologiseksi määrittyvää tutkimusta on tehty erittäin vähän (ei lainkaan), joten tämän työn puitteet ovat syntyneet pääosin tutkimusta tehdessä. Analyysimetodinani käytän edelläesiteltyä narratologiaa ja sen käsitteitä: tutkin, millaisia henkilöihahmoja ja teemoja kirjoituksissa on käytetty tarkoitukseni saada vastauksia ensimmäisillä sivuilla esitettyihin kysymyksiin sukupolven mentaliteetista. Tarkoitukseni on siis kirjoittaa kertomuksen pohjalta eräänlaista etnografiaa, kuvata nuorta sukupolvea ja nuorisoa siitä kirjoitettujen kertomusten kautta.

Etnografialla tarkoitan tässä Geertzin⁵¹ määrittelemää *thick descriptionia*, jossa tutkija aineistonsa pohjalta kuvaa mahdollisimman yksityiskohtaisesti tarkastelemaansa ilmiötä, jollainen tässä tutkimuksessa on sukupolvi ja siihen liitetyt käsitykset. Nämä artikuloituvat eri tavoin eri teksteissä, mutta

---

⁴⁸ Wesselski 1931/1974, 104; Apo 1986, 17, 179-182.

⁴⁹ 1968; Helstin 2000, 28 mukaan.

⁵⁰ Apo 1986, 179-180.

perustuvat tiettyyn kulttuuriseen käsitykseen sukupolvesta jatkuvana kollektiiviluonteisena sosiaalisena kategoriana. Näin ollen tulkinnat eivät ole vain triviaaleja, yksityisiä mainintoja, vaan muodostavat koodiston, jota alan seuraavassa purkaa: kuinka sukupolvesta puhutaan, millaisia adjektiiveja siihen liitetään, millaisia ovat sukupolven edustajiksi kuvatut henkilöahmot ja niin edelleen. Oma tulkintani on luonnollisesti oma konstruktion kirjottajien konstruktiosta, niistä merkitysrakenteista, joita sukupolven näyttää aineiston perusteella liittyvän.

Thick description -kehikkoon sisältyy ajatus jonkin kulttuuriin kuuluvan ilmiön ymmärtämiseen pyrkivästä kuvaamisesta, joka edellyttää, että tutkittavan ilmiön piirteitä tarkastellaan mahdollisimman tarkasti ja yksityiskohtaisesti sekä myös yleistä koodia vastaan asettuvat tapaukset käsitellään. On selvää, kuten Geertzkin⁵² huomauttaa, että etnografia ei ole koskaan täydellinen (*intrinsically incomplete*) ja että mitä syvemmälle jonkin ilmiön tarkastelemisessa mennään, sitä epätäydellisempi kuvasta muodostuu. Systemaattisella otteella voidaan kuitenkin olettaa päästävän ilmiötä ja tekstejä pelkkiä vaikutelmia lähemmäksi. Ensimmäiseksi on syytä kiinnittää huomiota kirjoituskilpailuun osallistuneeseen kirjoittajajoukkoon, johon on tähän asti viitattu vain ”nuorina” tai ”alle 30-vuotiaina”. Nuoruus ja nuoriso eivät sukupolven tavoin kuitenkaan ole lainkaan yksiselitteisiä käsitteitä.

2.4. Nuoruus, nuoriso ja tutkimus

Nuoruus on kulttuurisesti määritelty ja muuttuva ilmiö, joka liittyy henkilön fyysiseen kypsymiseen aikuiseksi ja oman minäkuvan hahmottamiseen, mutta ei kuitenkaan ole palautettavissa pelkästään näihin. Nuoruus rakentuu yhteiskunnallisissa rakenteissa, toimintatavoissa, diskursseissa ja instituutioissa ja siihen liittyvät arvot ja arvostukset, käyttäytymisnormit ja muut käsitteen sisällöt muuttuvat ajan myötä. Joka tapauksessa nuoruus on länsimaisessa yhteiskunnassa elämänkaaren vaiheista se, joka herättää eniten ristiriitaisuuksia, koska nuoruutta toisaalta vähätellään epävalmiuden aikana ja

---

⁵¹ 1973, 6-30.

⁵² 1973, 29.

toisaalta ihannoidaan ja jäljitellään – joka tapauksessa nuoruuteen liitetään poikkeavuus, joka arvottuu välillä myönteisesti, välillä kielteisesti.⁵³ Päivi Harinen⁵⁴ täsmentää nuoruuden määritelmää tuoreessa nuorten kansalaisuutta käsittelevässä väitöskirjassaan huomauttamalla nuoruuden olevan ensisijaisesti yhteiskunnallinen tila, joka on ”abstrakti, mutta tarkoin kontrolloitu ja normitettu”. Tämä yhteiskunnallinen tila määrittyy suhteessa muihin, erityisesti aikuisuuteen, johon nähden se on poikkeava.

En mäkkään viinasta ja nortista tykkää, mutta mun mielestä se on jokaisen oma asia, miten elää. Yleensäkin puhutaan massanuorista ja erilaisista ja sitte on ”nynnyt” ja ”luuserit”. Mut toisaalta, onks olemassa massanuorta. Millainen on tyypillinen massanuori? No mun mielestä sellast ei oo, vaikka jossakii porukassa kaikki tekee just samalla tavalla, on kaikissa silti jotain omaa. (M371.)

Harisen nuoruuden abstraktiutta korostava täsmennys on tärkeä. Nuoruutta ikävaiheena ei voida liittää tarkasti tiettyyn biologiseen ikään, sillä samalla kun nuoruus on vienyt yhä enemmän tilaa lapsuudelta, on se kurottautunut myös aikuisuuden puolelle ja siksi ”nuoriso” on yhtä tutkimuksen kohteena yhtä teoreettinen kuin kansatieteen kansa⁵⁵ ja yhtä olemassaolematon kuin edellisen sitaatin massanuori. Jos yleistys ulotettaisiin koskemaan kaikkia yhteisöjä ja aikakausia, voitaisiin sille kuitenkin löytää helposti vasta-argumentteja. Esimerkkinä voidaan mainita esiteollisten yhteisöjen ikäkausien välisiä siirtymiä käsittelevä antropologien Alice Shlegelin ja Herbert Barryn⁵⁶ toteuttama, lähes kahteensataan kenttätutkimukseen perustuva tutkimus. Sen mukaan yli puolessa tutkituista yhteisöistä lapsuudesta siirrytään nuoruuteen useammin pojille kuin tytöille järjestettävien siirtymäriittien kautta. Nykyaikaisessa länsimaisessa kulttuurissa ikäkausien rajat ovat kuitenkin hämärtyneet. Tähän on ollut voimakkaana vaikuttimena kaikkia koskevan koulutuksen ja populaarikulttuurin tuotteiden kuluttamisen yhtenäistäv merkitys ja ritualisoitujen lapsen nuoreksi tai nuoren aikuiseksi siirtävien tapahtumien puuttuminen tai vähäinen merkitys, jollainen erityisesti

---

⁵³ Fornäs 1998, 291; Harinen 2000, 14; Mitterauer 1992, 1-2.

⁵⁴ 2000, 14-15.

⁵⁵ Ks. Säskilähti 1996.

⁵⁶ 1991. Puuronen 1997, 19-25.

avioliitolla⁵⁷ on vuosisatoja ollut. Toisaalta voidaan ajatella, että näitä liikkuvia rajoja manifestoidaan nykyään eri tavoin. Aineistossa nuoruuden ja aikuisuuden rajapyykkitahtumiksi mainittiin koulun päättäminen (erityisesti ylioppilaaksi pääseminen) ja ajokortin saaminen⁵⁸. Niihin liittyvistä tapahtumista kerrotaan aineistossa erityisesti vertaisryhmän piirissä tapahtuvan toiminnan valossa; ylioppilas pohtii tulevaisuuden suunnitelmiaan kaveriporukalla ja ajokortin saanut kuskaa kertomuksissa korttelirallikavereitaan. Vertaisryhmien keskeisyys nuorille näkyy siis myös tässä aineistossa selvästi.

Ranskalais sosiologi Pierre Bourdieu⁵⁹ huomauttaa, että keskeistä nuoruuden yhteiskunnallisessa määräytyneisyydessä on *taistelu* vanhojen ja nuorten välillä. Lisäksi eri ikäluokat käyvät taistelua vallasta yhteiskunnan eri alueilla ja mitä lähempänä vallan keskusta nuori on, sitä vähemmän hänellä on vallan tunnusmerkkejä. Bourdieu ei kuitenkaan tarkemmin määrittele, mihin taistelu nuoruuden ja vanhuuden välillä paikantuu ja mitkä ovat nuorta nuoruudesta loitontavat vallan merkit. Hän päätyy kuitenkin esittämään, että ”nuoriso” on lopultakin pelkkä sana. Tälle sanalle tuotetaan kuitenkin merkityssisältöjä: joukkotiedotusvälineissä, kasvatus- ja koulutuspolitiikassa, kasvatustieteellisessä, kehityspsykologisessa ja sosiologisessa keskustelussa tuotetaan diskurssia, joka identifioi konkreettista tai kuviteltua ihmisryhmää tiettyyn joukkoon kuuluvaksi. Myös nuorisoon identifioituvat ihmiset tuottavat nuoruuden käsitteelle sisältöä.

Nuorisoon liittyvää tutkimustietoa on tuotettu erityisesti kasvatustieteen ja sosiologian aloilla; onhan juuri nuorten katsottu olevan se väestönosa, jossa aikakausien murrokset ja tulevaisuuden suunnat herkimmin ilmenevät⁶⁰.

---

⁵⁷ Avioliitto merkitsi talonpoikaisyhteisössä siirtymistä täysivaltaisen aseman saamista yhteisössä ja siten aikuisen roolin omaksumista. Kirkko pyrki nostamaan avioitumisikiä ja ne nostettiin 1500-luvulta 1800-luvulle tultaessa vähitellen naisten 12 ja miesten 14 ikävuodesta 20 ikävuoteen.

⁵⁸ On mielenkiintoista, ettei kukaan maininnut Helena Saarikosken (1994) tärkeäksi riitiksi nuoruuden ja aikuisuuden välillä tulkittavaa penkinpajais tapahtumaa, vaikka muuten lukioajoista kerrottiin. Johtuiko tämä siitä, ettei tätä yksittäistä tapahtumaa mainittu, ettei sitä koettu merkityksellisenä vai ajattelivatko kirjoittajat sen olevan niin tuttua lukijoille, ettei sitä kannattanut erikseen painottaa?

⁵⁹ 1985, 129.

⁶⁰ Suurpää – Aaltojärvi 1996, 8.

Historia- ja perinnetieteissä nuorisoon liittyvä tutkimus on varsin vähäistä: nuorison historian tutkimukseen on kiinnitetty huomiota lähinnä sosiaalishistorian alalla vasta 1900-luvulla. Osittain tähän lienee syynä pitkään elänyt käsite nuoruuden liittymisestä vain moderniin teolliseen yhteiskuntaan tai sitäkin tuoreempaan ajanjaksoon. Esimerkkinä suomalaisen nuorisotutkimuksen alalta voidaan mainita Ilkka Heiskasen ja Ritva Mitchellin⁶¹ klassikkoteos Lättähatuista punkkareihin, jossa nuorison ja nuorisokulttuurin synty liitetään massakulttuurin syntyyn ja kulutuksen kasvuun 1950-luvulta alkaen.

Ajatus nuorison myöhäisestä ”syntymästä” sai alkunsa Philippe Arièsin vuonna 1962 julkaisemasta tutkimuksesta *Centuries of Childhood*, jossa Ariès lingvistisen ja osin kuvataiteeseen ja kirjallisuuteen perustuvan aineistonsa pohjalta kirjoitti, että esiteollisessa Euroopassa ei ollut nuoruuden käsitettä tai nuoruutta ei ymmärretty samassa mielessä kuin nyt. Ariès päätyi oletamaan, että lapsuus oli ”keksitty” ja lapsuuden erityispiirteisiin alettu kiinnittää huomiota vasta 1400-luvulta lähtien ja tätä kehitystä oli seurannut nuoruuden erityisyyden keksiminen 1700-luvulla. Vielä 1970-luvulla nuorison ja nuoruuden historian tutkimuksen perusteoksen kirjoittanut John Gillis⁶² paikansi nuoruuden historian alun 1700-luvulle.

Myöhemmin Arièsin päätelmiä on kritisoitu huomauttamalla, että ranskan ja saksan kielissä sanoja *garçon* ja *Knabe* käytettiin viittaamaan yleensä alemmassa sosiaalisessa asemassa olevaan yleensä riippumatta puhuteltavan henkilön iästä. Esimerkiksi Irlannissa naimattomia miehiä kutsutaan edelleen termeillä *lad* ja *boy* riippumatta iästä, sillä avioliitto ja sen kautta perimisjärjestelmä olivat ennen keskeisimpiä sosiaalisesti ihmisiä toisistaan erottelevia tekijöitä ja että tosiasiasa ensimmäiset kirjoitetut tiedot suhtautumisesta nuoriin ja nuoruuteen löytyvät jo antiikin Kreikasta.⁶³

---

⁶¹ 1985.

⁶² 1974. Gillis tosin kritisoi joitakin Arièsin ajatuksia, mutta hyväksyy niistä perustavimman aloittamalla oman nuoruuden historiansa 1800-luvun alusta.

⁶³ Gillis 1974, 1-2; Telemäki 1984, 2; Puuronen 1997, 25-26.

Suomenkin alueella yhteisössä tietyt tehtävät omaavista ihmisistä käytettiin erityisiä käsitteitä (kirkonjouset, kruununjouset) jo pyyntikulttuurin aikana ja keskiajalla.⁶⁴ Lisäksi on pantu merkille, että kuulumista tiettyyn ikä- ja sosiaaliryhmään voidaan osoittaa muutenkin kuin kielellisesti, esimerkiksi pukeutumisen tai muun kehon muuntelun (hiusten sitominen, parran ajo) avulla. Arièsin teoksesta on havaittu myös sisäisiä ristiriitoja ja sen on huomautettu kertovan lopulta vain joitakin asioita lasten ja nuorten asemasta yläluokan parissa.⁶⁵

Kansatieteellistä nuorisotutkimusta edustaa Matti Sarmelan väitöskirja agraaristen yhteisöjen nuorisokulttuureista vuodelta 1969. Siinä Sarmela osoittaa, että perinneaineiston nojalla voidaan esiteollisessa Suomessa päätellä olleen erityisesti nuorisoryhmille leimallista perinnettä, esimerkiksi juhla- ja leikkiperinnettä ja skandinaavisella ja Pohjois-Saksan luterilaisella alueella esiintyvä yöstelyperinne. Mainintoja tämänkaltaisesta toiminnasta löytyy jo 1600-luvulta. Sarmelan⁶⁶ tutkimusten lisäksi nuorisoon tai nuorisokulttuuriin liittyviä laajempia kansatieteellisiä tutkimuksia ei ole kotimaassa tehty.

Yksi viime vuosikymmenellä nuorisotutkimuksen alalla eniten siteeratuista lähteistä on saksalainen pedagogi Thomas Ziehe, jonka käsite ”uusi nuoriso” tuli keskusteluun 1990-luvun alussa. Uusi nuoriso elää Ziehen mukaan sisällä yhteiskunnan kulttuurisissa ja rakenteellisissa muutoksissa. Uusi nuoriso on muutoksissa joustava, uusia ratkaisuja keksivä ja selviytyvä joukko, jonka elämänpolitiikka on ratkaisevasti erilainen kuin edeltäjiensä. Zieheläiseen paradigmaan kytkeytynyt vuosituhannen lopun (sosiologinen ja kasvatustieteellinen) nuorisotutkimus on ollut tämänkaltaisen optimismin sävyttämää.

2.5. Tutkijaposition määrittelyminen

---

⁶⁴ Luukko 1954, 156 Puurosen 1997, 18 mukaan.

⁶⁵ Puuronen 1997, 17.

⁶⁶ 1994.

Tämänkaltaisen aineiston käsitteleminen vaatii erittäin sensitiivistä tutkijanotetta ja ajoittain oli vaikeaa etäännyttää itseään myötäeläjästä tutkijaksi, kun olisi tehnyt mieli vaikka lähettää postikortti vaikeassa elämäntilanteessa olevalle teinityölle kertoakseen, että hänen tarinansa on luettu tai sellaiselle nuorelle pöytälaatikkokirjailijalle, joka oli uskaltanut lähettämään tekstejään ensimmäistä kertaa jollekin ulkopuoliselle lukijalle; sellaiselle osallistujalle, joka toivoi kovasti tekstistään palautetta (YLE:n lukijat ehtivät vastaamaan vain osalle vastauspyyntöä toivovista) tai kun törmäsin erinomaista mielikuvitusta, kirjoittajalahjakkuutta ja vivahteiden tajua osoittavaan tekstiin. Toisinaan taas tuskailin sellaisten tekstien kanssa, joista en saanut oikein mitään selvää tapahtumien sekavuuden tai käsialan vuoksi.

Aineiston lukeminen olisi oma luku sinänsä. Luin aineiston 905 tekstiä läpi kahteen kertaan. Toisaalta tähän oli syynä se, että halusin varmistua, että saan aineistosta varmasti kattavan kokonaiskuvan ja pystyn valitsemaan sieltä laajahkon harkinnanvaraisen näytteen, joka on tarpeeksi kattava läpileikkaus koko aineistosta. Toisaalta tähän välillä ylivoimaiselta tuntuvaan lukuurakkaan oli painavampi käytännöllinen syy: syksyllä 1999 tietokoneeltani salaperäisellä tavalla katosivat lähes kaikki siihen asti aineistosta ylöskirjaamani merkinnät, enkä innoltani ollut arvannut varmuuskopioinnin merkitystä. Ainakin näin jälkepäin tämäkin kokemus oli hyvin kasvattava.

Pitkään lukuprosessiin mahtui monenlaisia vaihteita. Välillä tuntui, että mitä enemmän luin, sitä enemmän kokonaiskuva edessäni sumentui. Välillä taas pöydälle sattui sellainen kiteytyvä kertomus, jonka avulla saatoin kirjoittaa ylös tulkintojani – kunnes ne taas muutaman päivän päästä kyseenalaistuivat jonkun toisen kertomuksen vuoksi. Seuraavassa esittämäni tutkimustulokset ovat siis spiraalimaisen tulkintaprosessin loppupäätelmiä, jossa apuna ovat olleet yksinkertaiset kvantifioinnit ja pääosassa itse tekstit. Kvantifioinneilla en pyrkinyt luomaan ”objektiivista” tai ”tieteellistä” vaikutelmaa, vaan ainoastaan tarkistamaan ilmassa roikkuvia ajatuksiani, saamaan niille jotain konkreettista ympärilleen. Ja on selvää, että myös erilaiset luokittelut ovat oman tulkintani tulosta. Edelleen tiedostan, että sukupuoleni on saattanut vaikuttaa

harkinnanvaraisen näytteen valikoitumiseen ja tutkimustuloksiin, vaikken erityistä naisnäkökulmaa haekaan.

Tutkimuksen prosessimainen luonne konkretisoitui itselleni tutkimuspäiväkirjan läpilukemisen myötä. Säännöllisesti pitämäni elektronisen päiväkirjan ensimmäinen merkintä oli tehty 15.10.1998 ja viimeinen 3.9. 2000, neljäkymmentä sivua myöhemmin⁶⁷. Päiväkirjaa lukiessani kävi selväksi, kuinka tämän tutkimuksen yhteydessä työ ”teki tekijäänsä” siinä mielessä, että seikat, jotka valitsin tarkastelun kohteeksi, nousivat itse aineistosta eivätkä minkään valmiin teorian pohjalta.

15.1.1999

Olen ollut muutamana viime päivänä lukemassa yksikössä, ja huomasin, että mitä enemmän luen, sitä selkeämmin olen sitä mieltä, ettei ole mielekästä kysyä aineisolta esimerkiksi ”mitä koulutus merkitsee”, sillä koulutusta eivät itse asiassa kovinkaan monet kirjoittajat problematisoi. Suurin osa käsittelee tunne-elämää, minän projekteja jne. Vesa Puuronen - muistaakseni - kirjoitti edellämainitun kirjan artikkelissaan etsineensä nuoria identiteettityyppejä Baumanin turisti jne -luokittelusta, mutta päätyneensä negatiiviselle kannalle niiden kaikkien suhteen.

21.1.1999

Juttelin metodologian puutteesta myös Tuija Saresman (jonka omaelämäkertaseminaari alkoi tänään) kanssa. T. oli yhtä mieltä kanssani siitä, että kunnollista metodologiaa ei juurikaan voi sanoa olevan. Täytyy kehittää sellainen itse. Teemoittelua nyt.

Kirjoitin tutkimuspäiväkirjaan paitsi raportteja tutkimuksen edistymisestä ja omia tunnelmiani aineistoa lukiessani, myös tiivistelmiä, sitaatteja ja arvioita lukemastani kirjallisuudesta sekä erilaisissa seminaareissa heränneitä ajatuksia. Vaikka silloin tunsin monta kuukautta vain törmäileväni seiniin, näyttäytyy skeema- ja diskurssianalyysikaavioiden kokeileminen ja pettymyksiksikin osoittautuneiden teosten lukeminen mielekkäänä koko tutkimuksen, erityisesti aineiston, sen käsittelemiseen tarvittavan metodiikan, tarkasteltavien seikkojen valikoitumisen ja oman oppimiseni kannalta – esimerkiksi seuraavaan

---

⁶⁷ Päiväkirjastakin tuhoutui yli 20 sivua samalla kun aineistotietoja hävisi kovalevyiltä. Tämä oli harmillista, sillä nyt päiväkirjastani puuttuvat kokonaan merkinnät maaliskuun 1999 ja syyskuun 1999 väliseltä ajalta.

liittämieni merkintöjen kirjoittamisen aikaan olin vielä sitä mieltä, että teen elämäkertatutkimusta ja käsittelen vain 20-30-vuotiaiden tekstejä.

20.10.1998

Tänään käytin päiväni tämän projektin kanssa työskentelyyn. Materiaaliakin löytyi ihan mukavasti. Anni Vilkon gradu 'Tarina tarinasta - erään naisomaelämäkerta-aineiston tarkastelua' (Helsingin yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos. Tutkimuksia1/1988. Helsingin yliopisto:HKI) oli hienoinen pettymys, sillä empiirinen aineisto jäi siinä vain sivumainintojen ja tekstinelävöittäjän osaan. Toisaalta Vilko kyllä eksplikoi, ettei tarkastele aineistoaan temaattisesti, vaan nimen omaan kerrontana. (Mikä tekee työstä sosiaalipoliittisen??). Ihmetystä herätti myös Vilkon leikittely termeillä: sivulla 20 hän julistaa käyttävänsä käsitettä 'elämäntarina' 'elämäkerran' sijaan, muttei pysykään päätöksessään. Käsitteen käyttöönotto on sinänsä hyvin perusteltu: sitä ei rasita kokonaisvaltaisuuden ja kattavuuden vaatimus, kuten elämäkerta -käsitteeseen. Toisaalta tätä voisi kuitenkin problematisoida, sillä kirjoituskilpailu oli nimetty nimen omaan 'omaelämäkertakirjoituskilpailuksi'. Tavallaan kirjoittajat tekevät käsitteestä oman konstruktionsa, jonka validisuutta tutkimusaiheena sinänsä ei tule väheksyä, vaikkei se analyttiseksi termiksi kelpaisikaan.

6.1.1999

Viime viikkoina ovat useat kysymykset risteilleet mielessä. Mitä oikeastaan haluat tutkia? - Nuoren sukupolven kollektiivista identiteettiä, nuorten omaelämäkertoja, suhtautumistapoja omaan aikaan ja muistamisen prosessia. Menneen ajan kuvia lähihistoriasta. Miten oikein aiot tutkia? - Valitsen 'Sukupolveni unta' -aineistosta omaelämäkerralliset nuorten kirjoittamat tekstit ja lisäksi muita faktuaalisia tekstejä, joiden sisältöä alan eritellä. Ensimmäisessä vaiheessa teen teksteistä teemaluettelon, jotta saan kuvan, mistä niissä puhutaan. Sen perusteella teen jonkinlaisen yleiskatsauksen aineistoon. Yritän saada aineiston vastaamaan ylläkin esitettyihin kysymyksiin. Lähdän liikkeelle nuorisotutkimuksen ja elämäkertatutkimuksen alanmäärittelystä ja suppeasta kirjallisuuskatsauksesta.

11.1.1999

Olin yksikössä ja kävin läpi 500 juttua, siis kansilehteä, ja olen nyt numerossa 2250. Löysin muutaman pohdiskelevan jutun tai saatekirjeen. Olo on työn suhteen innostunut!

Olen iloinen, sillä löysin muutaman monia tarinoita tiivistävän pohdinnan. Yksi tarkkailunaihe voisi olla, kuinka kirjoittajat samastuvat omaan sukupolveensa/ikäryhmäänsä, mitkä ikärajat sille asettavat. Esimerkiksi mieleeni muistuu tyttö, taisi olla se aupair, joka koki eläneensä nuoruutensa kymmenessä vuodessa ja ajatteli uusien nuorten elävän nuoruuttaan nyt 90-luvulla, 10 vuotta myöhemmin. Ja sitten tämänpäiväinen juuri kirjoittanut poika, joka mielsi itsensä aikuiseksi. Tämän perusteella 25 vuoden sukupolvijuttu vaikuttaa potaskalta.

Tulin kirjoittaessani pohtineeksi lukuisia kertoja myös omaa suhdettani sukupolveeni, olenhan itse 24-vuotias ja kuulun samaan ikäryhmään

kirjoittajien kanssa. Myös minun on vaikea pitää sukupolveani yhtenäisenä ryhmänä ja on vaikea kuvitella, että löytyisi jokin tekijä, joka saisi unohtamaan erottavat seikat ja yhdistymään ikäpolven jäsenet ajamaan jotakin asiaa kollektiivina. Sukukokouksessa tunsin kuitenkin kuuluvani konkreettisesti biologiseen sukupolveen, mutta en tuntenut juuri yhteenkuuluvuutta kokouspaikan viereisessä kauppakeskuksessa istuskelemaan nuorisjoukkoon enkä toisaalta kauppakorkeakoululaisiinkaan. Kuitenkin taustoissamme ja käsityksissämme saattaa olla huomattavia yhtenäisyyksiä, saatamme kuluttaa milteipä vain samoja tiloja ja kuten aineistoa lukiessani huomasin – osallistua eroavaisuussistamme huolimatta samaan kirjoituskilpailuun samat elementit sisältävällä kirjoituksella. Myös minulle sukupolveni on siis tuntematon, mutta kuitenkin tämän tutkimuksen teon jälkeen entistä konkreettisemmin olemassaoleva.

3. Sukupolvi tutkimuskehiksenä ja aineiston sukupolvipohdinnat

Hippolyte Taine kehitti sukupolvityypin käsitteen, jolla hän tarkoitti 20–30 vuoden väliajoin vaihtuvaa eri kokemusten pohjalta syntyvää ihmistyyppiä. Hän mainitsi vuoden 1930 vaiheilla esiintyneen ‘uuden rodun’ ihmistyyppin, jonka ominaisuuksiin kuuluivat suuret intohimot ja synkät unelmat, innostuneisuus, lyyrillisuus, kapinallisuus ja kiinnostus politiikkaan. Ulkonäöltään hän oli kohtalokas traagillisene liiveineen ja huomiota herättävine hiusmuotoineen.⁶⁸

Suunnilleen samoihin aikoihin sukupolven käsitteen käyttö alkoi yleistyä yhteiskuntatieteellisissä tutkimuksissa erilaisten tutkimusongelmien jäsentämisessä. Se, mitä sukupolvella kussakin yhteydessä tarkasti tarkoitettiin, oli kuitenkin epäselvää. Karkeasti sukupolven käyttöyhteydet voidaan jakaa kolmeen alueeseen: perheisiin tai sukulaisuuteen liittyviin,

---

⁶⁸ Tarkka 1977, 83.

elämänkulun vaiheisiin ja yhteiskunnallisiin eli sosiaalisiin sukupolviin.⁶⁹ Antropologinen sukupolvitutkimus, jollaista edustaa esimerkiksi Margaret Mead, josta tuonnempana, on keskittynyt pääasiassa näistä keskimmäiseen ainakin implikoiden perustellen sukupolven samaa ikävaihetta samassa kulttuurissa eläväksi ihmisjoukoksi käsitteen käyttöä sen kummemmin problematisoimatta.⁷⁰

Sukupolvi -sana pohjautuu kreikankieliseen sanaan *genos*, tulla olemassa olevaksi. Siten *genos* voi viitata useisiin sosiaalisiin ilmiöihin ja niiden syntymiseen ja käsitteen ydin merkitsee samanlaisuutta jonkin ryhmän suhteen ja erottautumista muista vastaavista ryhmistä – näin ollen sukupolven mieltäminen vain biologiseksi peruskategoriaksi olisi käsitteen yksiuotteistamista. Kuitenkin – kuten Matti Virtanen⁷¹ huomauttaa – vain harvoissa sukupolvea käsittelevissä tutkimuksissa sukupolvea on tietoisesti pyritty työstämään käsitteenä. Vuonna 1998 Timo Soikkanen ja Vesa Vares julkaisivat artikkelin, jossa käsiteltiin sukupolven käsitettä historiantutkimuksessa, keskusteltiin suomalaisista poliittisista sukupolvista ja sukupolviproblematiikasta niiden tutkimuksessa. Artikkelin herättämän vilkkaan keskustelun⁷² voi päätellä viittaavan käsitteen kauan kaivattuun uuteen problematisointiin.

Yhteiskunnallisen sukupolven käsite on mainittuja sukulaisuuteen ja elämänkulun vaiheeseen liittyviä sukupolven käsitteitä moniuotteisempi ja sen käyttö yhteiskunnan muutoksen kuvaamisen perusyksikkönä aloitettiin 1800-luvulla, jolloin sukupolvia tutkimalla saatettiin tehdä yleistyksiä ja ennustuksia yhteiskunnan muutoksesta positivistisen tradition linjan mukaan. Toisaalta sukupolvesta saatettiin puhua myös kulttuurisia ja historiallisia tekijöitä biologisia seikkoja enemmän painottamalla, tutkia ns. sukupolvien mentaliteetteja. Tätä tulkintasuuntaa jatkoivat Wilhelm Diltheyn ohella José Ortega y Gasset ja erityisesti Karl Mannheim, joista Mannheim muotoili

---

⁶⁹ Troll 1970, Kertzer 1983, Bengtson et alii 1985, Riley 1985, Braungart - Braungart 1986, Riley – Foner – Waring 1988.

⁷⁰ Myös kymmenet kulttuurin määritelmät sisältävät mainintoja kulttuurin siirtymisestä sukupolveelta toiselle.

⁷¹ 1999, 81.

ensimmäisen laajemman pohdinnan sukupolven käsitteestä ja sen soveltamismahdollisuuksista vuonna 1927 esseessään *Das Problem der Generationen*, joka nousi suuren tutkijayleisön tietoisuuteen vuonna 1952 ilmestyttyään englanninkielisenä nimellä *The Problem of Generations*. Klassikkoaseman saavuttaneessa esseessä käsiteltiin sukupolven ongelmallisuutta sosiologisen tutkimuksen lähtökohtana vuosisadan alun tutkimuksissa. Mannheimin käsiteapparaatti on käytössä edelleen ja se on myös yksi tämän tutkimuksen lähtökohdista.

3.1. Mannheimin sukupolvikäsite

Mannheim⁷³ jakaa lähtökohdat sukupolven käsitteellistämiseksi kahtia: positivistiseen ja romanttis-historialliseen, jotka edustavat kahta vastakkaista suhtautumistapaa todellisuuteen. Näistä ensinmainittuun ryhmään kuuluvat – mukaanlukien positivistisen ajattelun klassikot Comte ja Hume – ajattelivat, että sukupolven käsite muodostaa ihmiselämälle mitattavissa ja käsitteellistettävissä olevat rajat. Comte esitti ajatuksen, jonka mukaan sukupolvien vaihteluvälin nopeus oli suhteessa yhteiskunnan kehityksen nopeuteen: mitä pikimmin konservatiivisuutta tukevat vanhemmat sukupolvet kulloinkin väistyisivät, sitä nopeampaa olisi kehitys.

Sukupolven kestoksi esitettiin yleensä kolmeakymmentä vuotta, joka oli suurinpiirtein se aika, jolloin ihminen vielä oppii ja toisaalta samalla myös aika, jonka jälkeen yksilöllinen luovuus alkaa. Mannheim huomauttaa, että tämänkaltainen ihmiselämän ja kulttuurin kehityksen palauttaminen biologisiin tekijöihin aiheuttaa tiettyjä ongelmia: mistä sukupolvi alkaa, mihin se loppuu? Suunnan tutkijat olivat tätä toki itsekin pohtineet sillä seurauksella, että jotkut heistä päätyivät positivististen metodien vastaisesti tutkimaan sukupolvia historiallisina ja yhteiskunnallisina ilmiöinä, esimerkiksi taiteen alalla. Suurin osa tutkijoista kuitenkin pyrki täsmällisyyteen ja eri maissa saatiin erilaisia aikoja sukupolvien vaihteluväliksi keskimääräisiä avioitumisikiä ja aviollisia hedelmällisyysperiodeja puolittamalla.

---

⁷² Esim. Virtanen 1999, 1999a; Toivonen 1999, 1999a.

⁷³ 1952, 276-280.

Sukupolvisarjan lähtökohdan selvittäminen osoittautui mahdottomaksi. Myöhemmin myös esimerkiksi Bourdieu⁷⁴ oli nouseva vastustamaan väitettä sukupolven minkäänlaisesta sitoutumisesta tiettyyn biologiseen ikään. Hänen mielestään ihmisen kuuluminen johonkin sukupolveen määritellään sen mukaan, mikä on hänen asemansa kentällä, esimerkiksi taiteessa tai tieteessä. Mannheimin mukaan sukupolven olemassaolon *edellytys* oli kuitenkin ikäpolven olemassaolo (samanikäisyys), mutta kokemuksellisen sukupolven syntyminen edellytti yhteistä kokemusta samassa kulttuuriympäristössä.

Saksalaisfilosofi Wilhelm Diltheyn ajatuksille nojaavan romanttishistoriallisen ajattelutavan, jonka edustajat olivat pääosin Saksasta, mukaan siis ihmisten kuuluminen samaan sukupolveen määräytyi heidän yhteisten kokemustensa perusteella, jota reaalilla elementeillä vain täydennettiin. Diltheyn mukaan sukupolvi oli ulkopuolisen (external), kalendaarisen ajan ja mentaalisen, sisäisen ajan välissä.⁷⁵ Mannheim huomauttaa, että tämä näkökanta kuitenkin jättää huomiotta jotain olennaista: sosiaalisen, joka toimii fyysikaalisten ja mentaalisten sfäärien välillä ja implikoi ajatuksen yksilön passiivisesta roolista sukupolvensa jäsenenä. Kaikki aikalaiset eivät ole alttiita samoille vaikutteille, tai jos ovatkin, eivät välttämättä toimi samoin, joten käsitteen sisällä on tehtävä hienojakoisempia erotteluja.⁷⁶

Tästä Mannheim aloittaa sukupolvikäsitteen muotoilun. Sukupolvi eroaa konkreettisista sosiaalisista ryhmistä, jollaisia ovat perheen ja heimon kaltaiset yhteisöryhmät [*community groups*] ja tahdon perusteella syntyvät ryhmät, [*association groups*]. Seuraavaksi Mannheim vertaa sukupolvea luokkaan ja huomaa yhtäläisyyden näiden asemaryhmän ominaisuudessa. Asema jossakin luokassa ei välttämättä viittaa luokkatietoisuuteen, tuon luokan olemassaolon tiedostamiseen. Sukupolvikäsite perustuu Mannheimin mukaan biologiselle rytmille, mutta se ei kuitenkaan ole palautettavissa siihen: näin syntyminen samaan aikaan ja sosiaalishistorialliseen tilanteeseen takaa vain mahdollisuuden sukupolven yhteisiin kokemuksiin, ei näitä kokemuksia.

---

⁷⁴ 1985.

⁷⁵ Ricoeur 1988, 111.

⁷⁶ Mannheim 1952, 280-286; Ricoeur 1988, 111.

Sukupolven olemassaolo perustuu tuoreille kontakteille kulttuurin ja toisen sukupolven edustajien kanssa, biologisille tosiseikoille, siihen, että ihmisellä on mahdollisuus osallistua vain tiettyyn historialliseen aikaan ja kulttuuriperinnön siirtämisen välttämättömyydelle.⁷⁷

3.1.1. Sukupolviasema, aktualisoitunut sukupolvi ja sukupolviyksiköt

Mannheim jakaa sukupolvikäsitteen osiin, jollaisia ovat sukupolviasema, aktualisoitunut sukupolvi ja sukupolviyksikkö. Myöhemmin Matti Virtanen on artikkelissaan korvannut ”sukupolviaseman” sanalla ”kokemuksellinen sukupolvi” ja ”aktualisoituneen sukupolven” ”mobilisoituneen sukupolven” termeillä, joita tässäkin tutkimuksessa kuvaavuutensa vuoksi käytetään rinnakkain yleisempien suomennosten kanssa. Sukupolviasemasta puhuttiin jo luokka-aseman yhteydessä: se on tietyllä tavalla passiivinen tila, samalla historiallisella ja kulttuurisella alueella kasvavien samaan ikäluokkaan kuuluvilla olevien mahdollisuus, kun taas aktualisoitunut sukupolvi edellyttää konkreettista sidosta sukupolven jäsenten kanssa, elämistä samanaikaisesti samassa sosiaalis-historiallisessa tilanteessa ja osallistumista tämän tiettyssä sosiaalisessa ja historiallisessa tilanteessa sosiaaliseen toimintaan. Osallistumista keskeisemmällä sijalla määrittelyssä on yhteinen *kokemus*, aktiivinen tai passiivinen, uutta luovien voimien vuorovaikutuksesta, esimerkiksi aikakautta keskeisesti rakentavista poliittisista virtauksista. Sukupolviyksikön ja aktualisoituneen sukupolven eroa Mannheim⁷⁸ kuvaa seuraavasti:

Youth experiencing the same concrete historical problems may be said to be part of the same actual generation; while those groups within the same actual generation which work up the material of their common experiences in different specific ways, constitute separate generation units.

Sukupolviyksiköt elävät aktualisoituneen sukupolven sisällä. Niiden syntyminen ei ole Mannheimin mukaan mahdollista ilman suoria kontakteja,

---

⁷⁷ Ricoeur 1988, 286-302.

⁷⁸ Mannheim 1952, 304.

ja niiden jäsenillä on samansuuntaisia ideoita ja käsitteellistämistapoja. Yksittäisistä ryhmistä sukupolviyksiköiden ajatukset voivat kuitenkin levitä herättämään koko aktualisoituneen sukupolven sukupolvitietoisuuden. Edelleen joidenkin sukupolviyksiköiden ajatukset voivat saada 'paikallisuutensa' (*location*) ulkopuolisia kannattajaryhmiä. Sukupolviyksiköt voivat saman sukupolviaseman sisällä olevien keskuudessa edustaa hyvinkin erilaisia ajatussuuntia. Keskeistä on kuitenkin yhteinen avainkokemus, joka on sukupolviaseman tuottanut.

Näin sukupolvi on kerroksellinen ilmiö, joka nousee alhaalta ylöspäin: sen perustana on biologinen ikäpolvi, josta kokemuksen kautta voi muodostua kokemuksellinen sukupolvi (samassa sukupolviasemassa elävät) ja edelleen mobilisoitunut (aktualisoitunut) sukupolvi. Sukupolviasema ei välttämättä johda aktualisoituneen sukupolven tai sukupolviyksiköiden syntyyn, jotka ovat kytköksissä sosiaaliseen ja kulttuuriseen muutokseen: Mannheim katsoo, että esiteollisessa talonpoikaisessa yhteiskunnassa edellytykset sukupolviyksiköiden synnylle olivat pienet, sukupolvet vain seurasivat toisiaan erityisesti toisistaan erottumatta eivätkä sukupolvien elämäkokemukset paljontaan poikenneet toisistaan. Tällaisissa tilanteissa sukupolvi lähes samastuu ikäpolveen ja sukupolven elämänkaari merkitsee ensin olemassaolevan kulttuuritradition omaksumista ja sen siirtämistä seuraavalle polvelle⁷⁹. Luonnollisesti sodat ja elinolosuhteet aiheuttivat sen, että elinikä oli nykyiseen verrattuna lyhyt, ja osansa oli myös sillä, että agraariyhteisössä samassa taloudessa eli tavallisesti useita sukupolvia samaan aikaan ja tehokas työskentely edellytti läheisempää yhteistoimintaa, joten sukupolvien suhteet olivat läheisemmät ja ehkä vähemmän erottelua vaativat kuin myöhemmin. Juuri tästä syystä agraariyhteisön tutkimukseen keskittynyt etnologiakin lienee ottanut sukupolven käsitteen annettuna.

Biologisen ikäpolven kasvaminen kokemukselliseksi sukupolveksi kuuluu nopean kulttuurisen muutoksen olojen aikaan ja mitä tiheämpiä ja syvempiä yhteiskunnan muutokset ovat, sitä useampia erilaisia kokemuksellisia

---

⁷⁹ Emt. 302-312; Virtanen 1999, 83.

sukupolvia voidaan olettaa syntyvän. Biologisen rytmin vaikutus sukupolvien syntyyn ei kuitenkaan ole merkityksetön: voimakkaimmin muutokset kokee ikäryhmä, joka on tuohon aikaan maailmankatsomuksellisesti otollisessa iässä eli noin 17–25-vuotiaita (ikärajat ovat tosin vain suuntaa-antavia).

Sukupolvi-ilmiön tutkiminen on Mannheimin mukaan yksi tärkeimmistä historiallisen kehityksen dynamiikkaan vaikuttaneista tekijöistä ja näin ollen merkityksellinen osa historian- ja yhteiskuntatutkimuksessa; kulttuuriperinnön siirtyminen sukupolvelta toiselle merkitsee paitsi kerrostumista ja uudistumista, myös uudella tavalla hahmottumista ja uusien tulkintamahdollisuuksien syntyä. Perinteen siirto ei ole automaattista ja samanlaisena toistuvaa, vaan siinä voidaan erottaa kaksi muotoa: automaattinen, perinteisten elämäntapojen, tunteiden ja asenteiden siirto sekä ns. tiedostamista vaativien, problematisoituneiden tosiasioiden siirto. Näistä edellämainittu on Mannheimin mukaan merkittävämpää, mutta sen ohella olisi otettava huomioon myös toinen perinteensiirron prosessi, joka muuttaa tietoisuuden ulointa kerrostumaa, johon esimerkiksi nuorisoradikalismi pyrkii jättäen kuitenkin huomiotta toisen, luonnollisen maailmankatsomuksen välittämän kokemuksen siirtoprosessin.⁸⁰ Tällä perusteella voidaan siis pitää oikeutettuna, että sukupolven käsite saisi enemmän sijaa myös kvalitatiivisin metodein toteutettavassa hermeneuttisessa tai hermeneuttis-fenomenologisessa tutkimuksessa. Kuinka käsitteistöä sitten voi käyttää?

Mannheimin apparaatti vaikuttaa aluksi selkeältä ja yksinkertaiselta, mutta sitä on äärimmäisen vaikea muuttaa käytännön tutkimuksen välineeksi, kuten Matti Virtanenkin⁸¹ asiaa kokeiltuaan huomasi. Tarkka mannheimilainen tutkimus vaatisi kokemuksellisen sukupolven muodostavan avainkokemuksen laadun ja luonteen paikantamista ja sen muuntumista sukupolviyksiköiden kantavaksi voimaksi ja lisäksi olisi hahmotettava näiden fraktioiden keskinäisiä suhteita ja sitä, kuinka ne ideologiansa varassa toimivat⁸². Tämä vaatisi luonnollisesti useiden eri aineistojen keräämistä ja niiden eri tavoin

⁸⁰ Mannheim 1952, 300.

⁸¹ Virtanen (1999, 81-82) on artikkelissaan hahmotellut mallin soveltamista Suomen talvi- ja jatkosotien sukupolvien sotapolvien ja niiden lasten poliittiseen sukupolvidynamiikkaan.

tapahtuvaa analysointia ja sittenkin tutkimustulosten validiteetti saatettaisiin helposti kyseenalaistaa. Tässä tutkimuksessa lähdetään erilaiselta pohjalta. Kysymyksessä on sen tutkiminen, mitä on *kokemus sukupolvesta* kirjoituskilpailuaineiston ja tässä luvussa tarkemmin sukupolveen liittyvien pohdintojen kautta. Mannheimiläinen ajatusrakennelma muodostaa analyysille taustan, mutta tarkoituksena ei ole yrittää mahduttaa tulkintoja tähän valmiiseen kehikkoon – eikä se olisi edellä esitetyistä syistä johtuen mahdollistakaan. Seuraavaksi esittelen tutkimusta, joka pohjautuu ainakin jollain tavoin sukupolven käsitteelle hahmottaakseni lukijalle kuvaa siitä, kuinka tämä tutkimus aikaisemmasta eroaa ja toisaalta, mitä yhä käyttökelpoista siitä nousee.

3.2. Sukupolvitutkimuksia

Vesa Puuronen⁸³ on nuorisotutkimuksen historiaa käsittelevässä kirjassaan listannut sekä ulko- että kotimaisia sukupolvi-problematiikkaan pohjautuvia tutkimuksia, tosin luonnollisesti lähinnä vain nuorisoa käsitteleviä tutkimuksia. Hän huomauttaa, että näistä suomalaiset keskittyvät lähinnä koko väestöön ja käsitettä on käytetty silloin, kun on haluttu jakaa koko väestö joidenkin kriteerien nojalla ryhmiin, jolloin sukupolvi on synonyymistynyt ikäkohortin kanssa. Roosin lisäksi Pekka Sulkunen on rakentanut käsitteen ympärille alkoholipolitiikkaa käsittelevän tutkimuksensa, mutta tähän suomalaiset sukupolvitutkimukset jäävätkin. Yhtenä syynä tähän voi olla Roosin mielestä olla suomalaisen yhteiskunnan kulttuurinen jähmeys, joka mahdollistaa liki samanlaiset elämäntavat useille sukupolville. Roos onkin huomauttanut, että Suomalaisen elämän sukupolvijako ei ehkä ole täysin kuvaava: vasta suuren murroksen aikoihin sijoittuu yhteiskunnan läpi ulottuva muutos, joka ratkaisevasti siirtää elämäkertojen temaattisia painopistealueita.

Toisenlaisen näkökulman ottaa mannheimilaista käsitteistöä soveltanut kulttuurihistorioitsija Marja Tuominen⁸⁴ väitöskirjassaan ”Me kaikki ollaan

---

⁸² Virtanen 1999, 87.

⁸³ 1997, 88-91.

⁸⁴ 1991.

sotilaitten lapsia”. Sukupolvihegemonian kriisi 1960-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa -teoksessaan, joka nimensä mukaan käsittelee vain yhtä suomalaista sukupolvea. Kuusikymmenluvulla nuoruuttaan elänyt sukupolvi sattui syntymään paitsi kansallis- myös maailmanhistorialliseen taitekohtaan. Ydinsodan uhka ja maailmanlaajuiset kriisit tulivat osaksi arkipäivää samalla kun oma yhteiskunta radikaalisti muuttui ympärillä. Sodan traumaista toipuva edellinen sukupolvi yritti sitoa nuoria yhtenäiseksi kansakunnaksi talvisodan hengessä, mutta nuoriso kieltäytyi tästä tehtävästä – syntyi suomalaisen yhteiskunnan ensimmäinen laajempi sukupolvikonflikti kahden erilaisen todellisuudentulkinnan törmätessä ja mahdollisuudet sukupolven aktualisoitumiseen olivat olemassa. Konflikti synnytti vastakulttuuria, jonkaalaista oli virinnyt hieman aiemmin Amerikassa ja Keski-Euroopassa.⁸⁵

Yhden asian liikkeissä, poliittisten järjestöjen nuoriso-osastoissa ja opiskelijoiden keskuudessa syntyi sukupolviyksikköjä, kuten Sadankomitea, joiden toiminta ja ajatukset suodattuivat suuren osan koko sukupolvea tajuntaan ja saivat aikaan samassa sukupolviasemassa elävien sukupolven aktualisoitumisen, itsestään tietoiseksi tulemisen. Suomalaisella opiskelijaliikkeellä ei ollut samanlaisia nimekkäitä tutkijoita ja erittelijöitä kuin keskieuropalaisella opiskelijaliikkeellä, eikä kukaan siihen osallistuneesta noussut selkeästi liikkeen johtoon ranskalaisen Daniel Cohn-Benditin tapaan. Liikkeen radikaalisuus jäi muutamaan mielenosoitukseen ja ylioppilastalon valtaukseseen. Silti kuusikymmentäluvun tapahtumat, erilaiset yhdistykset ja niiden toiminta sekä opiskelijaradikalismi pystyivät täyttämään tehtävänsä keskustelunherättäjinä ja joissain tapauksissa saivat liikkeelle lakiuudistuksia.⁸⁶

Vastakulttuuri taisteli vanhan sukupolven ja yhteiskunnan hegemoniaa vastaan erilaisin suoran toiminnan keinoin, mm. mielenosoituksin ja harjoittamalla valtaapitävien taholta kyseenalaiseksi luokiteltujen julkaisujen toimittamista. Ylipäänsäkin tuolla vuosikymmenellä kulttuurikäsite laajeni mm. sarjakuvan alueelle ja suppeammassakin mielessä ymmärrettynä sisällöltään politisoitui.

---

⁸⁵ Emt.

⁸⁶ Emt.

Tuomisen kirja on yksi vastauksista nuorisotutkimusta tarkastelleiden Ilkka Heiskasen ja Ritva Mitchellin⁸⁷ huomautukseen sukupolvianalyysin puutteesta: nuorisoa on heidän mukaansa käsitelty erottamatta siitä ammattiin ja asuinpaikkaan perustuvia jakoja lukuunottamatta hienojakoisempia ryhmiä. Toisaalta Tuominen jättää huomiotta sosiaalisen eripaikkaisuuden⁸⁸, joka voi liittyä sekä sosiaaliseen asemaan että asuinpaikkaan: kaikki 1960-luvulla nuoruuttaan eläneet eivät varmasti määrittele itseään noiden vuosikymmenen lopun tapahtumien kautta ja kuten Virtanen⁸⁹ aiheellisesti huomauttaa, ei sotapolvi ole sellainen monoliitti, kuin Tuominen antaa tutkimuksessaan ymmärtää.

Vähäistä antropologista ja samalla ei-mannheimilaista sukupolvitutkimusta edustaa Margaret Mead teoksillaan *Coming of Age in Samoa* ja erityisesti *Culture and Commitment, A Study of the Generation Gap*. Jälkimmäinen ilmestyi vuonna 1971 ja se käännettiin heti suomeksi nimellä *Ikäryhmien ristiriidat*. Nuoremman ja vanhemman sukupolven välisiä suhteita tarkastelemalla Mead jakaa kulttuurit kolmeen tyyppiin: postfiguratiivisiin, kofiguratiivisiin ja prefiguratiivisiin kulttuureihin. Mead esittää, että kulttuurit ovat kehittyneet vanhimmasta postfiguratiivisesta vaiheesta, jossa nuoret oppivat vanhemmiltaan kofiguratiiviseen vaiheeseen, jolloin nuoret oppivat lähinnä ikäisiltään. Tästä kehitys on edennyt prefiguratiiviseen vaiheeseen, jossa oppimisen suunta on päinvastainen kuin postfiguratiivista kulttuuria edustavissa ”primitiivisissä yhteisöissä”.

Vaikka Meadin tekemät jaottelut ovat karkeita yleistyksiä ja edustavat kyseenalaista käsitystä kulttuurin darwinilaismaisesta kehitymisestä, ovat tutkimuksen ajatukset pääosin edelleen käyttökelpoisia. Meadin analyysi prefiguratiivisista kulttuureista, jollaista länsimainen teollistunut yhteiskunta edustaa, on yhteiskunta, jossa eri sukupolvien kokemukset – esimerkiksi tekniikasta – ovat ratkaisevasti erilaiset. Mead lähestyy Mannheimiä

---

⁸⁷ 1985, 93-101.

⁸⁸ 1997, 87.

⁸⁹ 1999, 89.

korostamalla, että nuoren sukupolven on ollut pakko sopeutua yhä nopeampaan yhteiskunnan ja kulttuurin *muutokseen*; niinpä juuri muutosta ja yhä nopeampaa kehitystä voisi siis pitää sukupolvea rakenteistavana avainkokemuksena. Tähän muutokseen sopeutumiseen liittyy Meadin mukaan tietoinen irrottautuminen menneisyydestä, jota teoksessa korostetaan poeettisin ilmaisin ja tuomiopäivän kuvin: ”Heille [nykypäivän nuorille –HM] menneisyys on valtava, käsittämätön erehdys eikä tulevaisuus kenties sisällä mitään muuta kuin koko planeetan tuhoutumisen. Näiden kahden välillä he ovat valmiita raivaamaan tietä jollekin uudelle, tekemään eräänlaista yhteiskunnallista raivaustyötä – samantapaista kuin se raivaustyö, jonka yhteydessä jokainen maiseman puu ja kukkula pannaan maan tasalle tekemään tilaa uudelle yhteisölle.”⁹⁰

Harvoin etnologisiin sukupolvikäsitteelle perustuviin tutkimuksiin kuuluu myös Lissie Åströmin⁹¹ *Fader och Söner Bland svenska män i tre generationen*. Haastatteluaineistonsa pohjalta Åström tarkastelee sukupolvien välisiä suhteita, luokkaliikkuvuutta, habitusta ja erityisesti maskuliinisuuteen liittyviä teemoja eri sosiaaliluokissa ja eri suvuissa. Mielenkiintoinen deskriptiivinen tarkastelu on horisontaalista, isoisien, isien ja poikien elämänkulkujen ja asenteiden vertailua, mutta valitettavasti Åströmkään ei kiinnitä huomiota käsitteen vertikaaliseen ulottuvuuteen tai problematisoi sukupolven käsitettä implikoiden sen vain yksinkertaisesti palautuvan biologisen ikäpolven käsitteeseen. Tässä tutkimuksessa päähuomio on taas juuri tuossa vertikaalisessa ulottuvuudessa.

3.3. Nuoren sukupolven omat kuvat

Tutkimusaineistossani sukupolven kuvat hahmottuvat monessa eri tasossa. Ensinnäkin kirjoittajat ovat ekplisiittisesti pohtineet oman sukupolvensa luonnetta, sen eroavuutta aikaisemmista sukupolvista ja omaa suhdettaan siihen. Tämänkaltaista pohdiskelua löytyy paitsi itse teksteistä, myös saatekirjeistä ja henkilöiden luonnehdinnoista. Toiseksi sukupolven yhteisiä

---

⁹⁰ 1971, 108.

⁹¹ 1990.

kokemuksia ja tarinaa voi hahmottaa kertomusten tematiikasta, omaelämäkertoissa ja fiktiivisissä kirjoituksissa käsitellyistä teemoista ja henkilöhahmoja tarkastelemalla.

Seuraavassa keskityn näistä vain edellämäinittuun. Metodiani on ollut systemaattinen sisällönerittely: olen poiminut aineistosta kaikki kohdat, joissa on mainittu sana sukupolvi. Yhteensä mainintoja löytyi 77 (27 %:sta kaikkia) kirjoituksesta, joiden sisällöt luokittelin viiteen kategoriaan, jotka ovat seuraavat: (1) sukupolvea kuvaavat nimitykset ja sukupolven laatua kuvaavat luonnehdinnat (2) yhteiskunnallisiin kokemuksiin liittyvät maininnat, (3) sukupolven suhteesta aikaisempiin sukupolven kertovat maininnat, (4) haaveet ja unelmat sekä (5) ongelmat, uhkat ja pelot. Yhteensä yllämainittuihin kategorioihin tuli 106 mainintaa, jotka löytyvät yksityiskohtaisemmin jaoteltuna liitteestä 1. Käsittelen näitä seuraavassa niin, että ensin kerron, millaisia nimiä sukupolvelle annettiin ja ketkä mainittiin nuoren sukupolven nimeäjiksi. Seuraavaksi keskustelen niistä yhteiskunnallisista kokemuksista, jotka on maininnoissa arvostettu keskeisiksi koko sukupolvelle ja kerron, millaisia pelkoja ja ongelmia sukupolvella mainittiin kirjoitushetkellä ja tulevaisuudessa olevan. Kolmas alaluku käsittelee sukupolvien välistä suhdetta koskevia mainintoja, ja viimeinen alaluku puolestaan on kokoava teoreettisempi yhteenveto siitä, mitä edellä on sanottu. Sukupolvea yleisesti luonnehtivat maininnat on sidottu muiden teemojen yhteyteen.

3.3.1. X:ää ja pullamössöä – sukupolven nimittäminen

Sukupolven nimeäviä mainintoja löytyi yhteensä 17 kappaletta. Omaa sukupolvea kuvaavista nimistä tunnetuin oli Doulas Couplandin⁹² kirjasta Generation X yleiseen käyttöön levinnyt X tuntemattoman sukupolven nimenä sekä sellaiset nimitykset kuin ”diskosukupolvi”, ”kaukosäädinsukupolvi”, ”jälkiruokasukupolvi” ja ”videosukupolvi”. Kaikki määreet viittaavat kuluttamiseen, erityisesti populaarikulttuurin tuotteiden keskeistyvään

---

⁹² 1991.

asemaan ja ehkäpä – kuten eräs kirjoittajista asian määritteli – kokonaisuudessaan sukupolven ”ylimääräisyydestä”, sukupolvesta, jolla joidenkin kirjoittajien mielestä ei yhteiskunnallisen tehtävän puuttuessa ole muuta kuin paljon vapaa-aikaa, jonka elämäntapa ei perustu työhön vaan kuluttamiseen ja nopeaan tarpeentyydytykseen. Kuluttamiseen ja nautintoihin viittaamiseen sisältyy implisiittinen viesti sukupolvesta, jolla ei ole aikaisempien sukupolvien taitoja ja jota taidottomuuden aktualistoinut lama-aika on korostanut.

Kuluttamisen keskeistyvään asemaan nuorten elämäntavassa on kiinnitetty huomiota myös tutkimuksessa ja nuoren sukupolven sukupolvimetaforat ovat usein viitanneet juuri kuluttamiseen keskeisenä identiteetin ja elämäntavan kuvaajana. Terhi-Anna Wilskan⁹³ tavoin on kuitenkin kyseenalaistettava kuluttamisen ensisijainen sitoutuminen vain ikään tai sukupolveen – onhan kysymys laajemmasta, koko länsimaista elämäntapaa kohdanneesta muutoksesta.

Sukupolvea nimettäessä sitä ei liitetty kansalliseen historiaan tai tulevaisuuteen, vaan kirjoitushetkeen, jossa se oli sitoutunut nykyhetken aikaan ja paikkoihin. Osaksi tämä saattaa selittyä nuorella iällä, josta syystä kirjoittamisen perspektiivi ei ole niin laaja kuin esimerkiksi keski-ikäisellä omaelämäkerturilla. Toisaalta voidaan ajatella, että kirjoittajat eivät näe oman sukupolvensa elämänkaareen liittyvän sellaisia yhteiskunnallisia murroksia, joissa heidän omalla ikäluokallaan olisi ollut kovin merkittävää roolia. Kirjoitushetkeä leimaavista epävarmuustekijöistä johtuen myös tulevaisuuden perspektiivi jää sukupolven suhteen hahmottomaksi.

Suurin osa kirjoittajista, jotka antoivat sukupolvea pohtiessaan sukupolvelle nimen, ei tarkemmin määrittele, mistä nimi on alunperin lähtöisin. Poikkeuksena on viisi mainintaa, joissa kirjoittaja korostaa, että sukupolvelle annettu nimi on jonkun muun kuin siihen kuuluvan antama, nimeäjiä ovat media, tutkijat ja vanhemmat sukupolvet. Muiden antamista nimistä muutama

---

⁹³ Aaltojärven 1996, 369 mukaan.

vuosi sitten mediassa usein esiintynyt ”pullamössösukupolvi” on selvästi tunnetuin. Pullamössöllä viitattiin nuoriin, jotka ovat syntyneet hyvinvoinnin keskelle ja saaneet elämässään kaiken valmiina eivätkä ole juurikaan joutuneet ponnistelemaan saavutustensa eteen; toisaalta pullamössöön implikoituu ajatus sukupolvesta, joka ei osaa mitään ja joka sen vuoksi ei nauti yhteiskunnan arvostusta. Toisaalta korostettiin, että tämä nimitys ei ainakaan kirjoitushetkellä kuvaa nuoren sukupolven tilannetta kovinkaan hyvin:

Tarina (...) kertoo niin kutsutusta ”pullalla kasvatetusta” sukupolvesta, joka ei nykyisen suurtyöttömyyden aikana kylläkään tunne itseään kovinkaan pullalla kasvatetuksi. (N1866.)

Niistä maininnoista, jotka kuvasivat sukupolvea joillakin määreillä, vain kolme mainintaa, saamattomuudesta, suunnitelmallisuuden puutteesta ja vastuunkantamisen vieraudesta kertovat maininnat olivat tämänkaltaista pullamössömääritelmää puoltavia luonnehdintoja. Kiinnostavaa oli huomata, että kirjoittajista ne, jotka pohtivat sukupolven luonteen, pelkojen, haaveiden ja kokemusten lisäksi sukupolven jäsenten määrää ja sukupolven kuulumista, ottivat annettuna sukupolven kuulumisen määräytyneisyyden seuraavan esimerkin tapaan syntymävuosikymmenten perusteella.

Sukupolveni on 70-luvulla syntynyt X-sukupolvi, joka 80-luvun nousuhumalassa sortui liian suuriin unelmiin. Aikojen muuttuessa liiankin nopeasti rakas sukupolveni, tai ainakin jotkut meistä, ovat huomaamassa, että unelmista suurin on joskus se pienin eli unelma oikeasta elämästä ja paikasta maailmassa. (N2092.)

3.3.2. Laman lapset ja sukupolven pelot

Sukupolvea tietyssä yhteiskunnallisessa tilanteessa eläväksi ihmisjoukoksi käsittäviä mainintoja oli myös 17 kappaletta. Missään ei eksplisiittisesti todettu, että sukupolvi käsitettäisiin erityisesti vain *suomalaiseksi* ja että koetulla yhteiskunnallisella tilanteella viitattaisiin maan lähihistorian (lähinnä kuluneiden 80- ja 90-lukujen) tapahtumiin, mutta implisiittisesti tämä kävi selvästi ilmi, sillä keskeisimmät tapahtumat liittyivät juuri Suomen lähimenneisyyteen ja maailmanlaajuisia tapahtumia (kuten Berliinin muurin murtumista) käsiteltiin suomalaisesta perspektiivistä.

Selvästi yleisin sukupolven identiteetin muokkaajaksi koettu yhteiskunnallinen tapahtuma oli taloudellinen noususuhdanne ja sitä seurannut lama. Kirjoitushetkestä katsoen, seuraukset tuntien, noususuhdanne aika nähtiin kulutushumalan kautena, jonka jälkeen on seurannut arvokrapulan kausi. Nousukauden aikana kasvaneet kirjoittajat mainitsivat kasvaneensa kuluttamiseen ja tottuneensa tiettyyn elämäntapaan, josta oli laman myötä luovuttava.

Me kasvoimme siihen tosiasiaan, että meillä oli hyvä olla. Yltäkyläisyys sokeutti meidät näkemästä, että joskus voisi olla huonomminkin. (N353.)

Laman positiiviset vaikutukset esimerkiksi arvokeskusteluun huomattiin ja yleensäkin kuluvan vuosikymmenen realistisempi suhtautuminen materiaan nähtiin positiivisena. Koko 1990-luku kuvattiin ”terveen realismin” aikakautena. Taloudelliset nousu- ja laskusuhdanteet näyttäytyivät sukupolven liityvissä maininnoissa kuin luonnonjärjestykseen kuuluvina, eikä niille etsitty syytä ja syyllisiä holtittomasti tuhlaavia yksittäisiä kuluttajia lukuun ottamatta. Osin tämä liittyy kirjoitusten tuotantokontekstiin: ne on kirjoitettu suomalaiselle lukijalle, kirjoituskilpailun raadin jäsenille, joiden oletetaan tietävän, mistä kyseisissä tapahtumissa oli kyse. Lama on siis myös teema, joka on kirjoituksissa luonnollistettu pois tarkemmasta käsittelystä.

Tämä tarina kertoo ihmisistä, jotka ovat oppineet kuluttamaan, joille luvattiin paljon, mutta joille jäi lopulta luu kouraan. (M2398.)

Joo...mutta kyllä me tavallaan ollaan jo sitä sukupolvea, joka on jouluisin itkeny väsymyksestä, kun on saanu liikaa lahjoja. Tai ei silti, kai se on ihan hyvä syy itkeä. (M2814.)

Lama korosti entisestään yksinkertaisempia arvoja – ylellisyydestä jouduttiin monessa taloudessa tinkimään, mutta ei se välttämättä ollut pahasta. Materia vain syventää ihmisten välistä kuilua. ”Ei nyt, minä katson televisiota”, moni pienokainen, hieman suurempikin, on saanut vastauksen kysymykseensä. (M 3059.)

Kahdeksankymmentäluvulla kaikki tuntui kilpistyvän yhteen sanaan: raha, josta johdannaisina: ura, juppeus, kännykkä, autoetu ja kaikkea muuta sellaista paskaa. Onneksi ihmisten ajattelu oli muuttunut. Hänestä tuntui, että yhdeksänkymmentäluvun realistisilla ihmisillä oli paljon enemmän tulevaisuutta kuin

kahdeksankymmentäluvun jupeilla. Hän kirosi, että oli joutunut varttumaan kahdeksankymmentäluvulla. Kukaan ei silloin tuntunut todelliselta. Kaikki olivat vain kuorta ja tyhjää...(M3220.)

Heidän lukioaikainen nuoruutensa sijoittui aikaan, jolloin he saattoivat vain seurata sivusta kuinka omaisuuksia luotiin tyhjästä ja sijoituskeinottelijat vetivät koko maan hysteeriseen kuluttamiseen, jollaiselle Suomen historiassa ei ole vastinetta. Vain raha merkitsi jotain, vain se jolla oli rahaa oli jotain. Tämä aikakausi vaikutti suuresti heidän katsomuksiinsa. (M3102.)

Muita yksittäisiä mainittuja yhteiskunnallisia tapahtumia olivat Persianlahden sota (M3063), Berliinin muurin murtuminen (M3206), Kurt Cobainin kuolema (M3173) ja Titon hautajaiset (N1343). Enemmän kuin yhteiskunnallisen muutoksen syiden ja seurausten pohdintaan, keskittyvät kirjoittajat kuitenkin oman sukupolvensa luonnehdintaan ja kirjoitusajankohdan yhteiskunnallisen tilanteen kuvaamiseen.

Mannheimin teorian pohjalta voitaisiin siis tämän perusteella sanoa, että lama on tekijä, joka näiden pohdintojen perusteella on yksi sukupolviasemaa rakenteistavista tekijöistä. Lama leimaa kokemusmaailmaa edelleen seurauksensa työn uudelleenarvioinnin kautta: suuri osa työsuhteista on muuttunut määräaikaisiksi ja kirjoitusten tuottamisajankohdan suuri nuorisotyöttömyys heijastuu epävarmuutta kuvaavina mainintoina kirjoituskilpailutekstien sukupolvea koskevissa maininnoissakin. Työnsaannin epävarmuus on kirjoittajien mukaan yksi sukupolvelle yhteiseksi koettu pelko ja työttömäksi joutuminen uhka kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Myös Helena Helve⁹⁴ huomasi laajoissa nuorten maailmankuvaa kartoittavissa tutkimuksissaan, että lama näkyi niin humanistisesti, individualisesti kuin traditionaalisestikin suuntautuneiden nuorten arvomaailmassa: humanistit kiinnittivät huomiota tieteen ja teknologian kyvyttömyyteen ratkaista ekologisia tai yhteiskunnalliseen tulonjakoon liittyviä ongelmia, individualistit suhtautuivat entistä kriittisemmin yhteiskunnallisten instituutioiden toimintaan ja traditionalistit suhtautuivat aikaisempaa suopeammin sosiaalietuuksien käyttäjiin mutta kielteisemmin ulkomaalaisiin.

Toisaalta laman on kokenut myös vuosisadan alun ensimmäinen sukupolvi, jota J.P. Roos⁹⁵ kutsuu sotien ja pulan sukupolveksi. Nuoren sukupolven kokemuksen lamasta voi kuitenkin olettaa olleen aivan erilaisen kuin sen sukupolven, jonka kokemusta leimannut puute oli seurausta sota-ajasta: nuoret eivät sentään ole joutuneet keskeyttämään koulunkäyntiä mennäkseen töihin hankkimaan elantoa synnyinperheelleen eikä lama-ajan puutteesta puhumista leimaa samalla tavalla tilanteen hyväksyminen ja sitä seuraava selviytymisen pakon eetos kuin Roosin elämäkertureiden tekstejä. Vuosisadan alun yhteiskunnallinen tilanne ja elämäntapa poikkesivat 1980-luvun nousukauden kulutuskeskeisyydestä selkeästi, mutta sukupolvikokemuksina niitä yhdistivät laajamittainen elämän epävarmuustekijöiden lisääntyminen, joka on kuitenkin sotien ja pulan sukupolven kohdalla kanavoitunut ehkä enemmän kollektiiviseksi pärjäämiseetokseksi ja pyrkimykseksi entisen elämäntavan saavuttamiseen, kun taas vuosituhannen lopun lapsenlasten kokemuksiin kuuluu huono omatunto kerskakulutuksesta ja ainakin ajatus elämäntavan muuttamisesta, mutteivät konkreettisten toimintamallien pohtiminen.

Edelleen sukupolven yhteiseksi ongelmaksi koettiin lisääntynyt huumeidenkäyttö ja valintojen paljouden mukanaan tuoma ahdistus. Seuraava esimerkki kuvaa hyvin, kuinka jonkinlaiseksi ihanteeksi tai sosiaalisesti normiksi mielletty yksilöllinen vapaus saattaa tuntua pakolta ja aikaisempien sukupolvien yksiselitteisemmäksi mielletty sosiaalistuminen näyttäytyä nykyistä turvallisempana, sillä perinteillä ei ole sellaista asemaa kuin aikaisemmin:

Liian paljon vaihtoehtoja... Ennen se oli varmaan helpompaa, ei ollut miljoona eri shampoamerkkiä, oli yks tai kaks. Ei ollu vahingoittuneille, värjätyille, rasvaisille, kuiville tai.. Ja sitten on hoitoaineet tai kaks yhdessä... Vittu, sekoan sanoissani. (...) Ei shampoissa, vaan kaikessa, kaikkea on liikaa. Liikaa valikoimaa... Helvetti. Mä en edes tiedä, oonko mä hetreo vai bii vai homo vai mitä... (M1870.)

Yhteiskunnallisia kokemuksia käsittelevissä sukupolvimaininnoissa kolme kirjoittajaa kertoi, ettei sukupolvella heidän mielestään yksinkertaisesti ole

---

⁹⁴ 1993a.

⁹⁵ 1987, 53.

asiaa, jonka puolesta taistella, ei yhteiskunnallista tehtävää, ja sukupolven kasvua on leimannut yleinen tyytyväisyys vallitseviin oloihin.

Me 1970-luvulla syntyneet olemme sukupolvi, jolta puuttuu suuri yhteiskunnallinen tehtävä ja suuri yhteinen nimittäjä. Meidän unelmamme ovat pieniä ja konkreettisia, ja ne sisältävät toiveen paikasta yhteiskunnassa – tai toisaalta pelon sen ennakoimattomasta menettämisestä (...) sillä tällä sukupolvella ei ole kollektiivista alitajuntaa. (M3082.)

Toisaalta löysin kolme edellisten kanssa selvässä ristiriidassa olevaa mainintaa, joista yhdessä kirjoittaja kuvaa sukupolvea merkityksellisessä yhteiskunnallisessa ja globaalissa tilanteessa olevaksi (M1176), toisessa aktiiviseksi luonnontuhlauksen, ydinkokeiden ja rasismin vastustajaksi (N2829) ja kolmannessa yksilön vapauttamista ajavaksi (N2963). Sukupolven aktiiviluonnetta korostavat maininnat olivat kuitenkin toisaallakin aineistossa vain vähemmistönä. Pohdintoja ei siis leimaa yhteisen, yhteiskunnalliselle aktiivisuudelle perustuvan sosiaalisen identiteetin ajatus.

3.3.3. Kaukosäädinsukupolvi ja kuilujen reunat

Molemmat (fiktiivisen tarinan päähenkilöt –HM) ovat keskiluokkaisia, keskilahjakkaita kaukosäädinsukupolven edustajia, joiden vanhemmat ovat antaneet heille hyvät lähtökohdat elämään. Hehän ovat saaneet kaiken pyytämänsä ja muutakin. // - - Heidän luokittelunsa kaukosäädinsukupolveen ei ole vain sanaleikkiä. He ovat tottuneet siihen, että heidän elämänsä käydessä tylsäksi voi aina vaihtaa kanavaa – melko usein siis. // Kaukosäädinsukupolven kasvattajat – suuret ikäluokat – saavat tarinassa ansaitsemansa kiitoksen taloudellisesta hyvinvoinnista ja panoksesta maalleen. He saavat myös ansaitsemansa tuomion antamastaan perinnöstä (rahaa, kiirettä, vanhoillisia arvoja ja sosiaalista impotenssia). Heidän jälkeläisensä ovat kyvyttömiä rakastamaan toisiaan ja antamaan ystävyttä – mikä muuten selittäisi avioerojen määrän ja yleisesti podetun yksinäisyyden. Kaukosäädinsukupolvelle on annettu selvä käsitys hyvästä elämästä, mutta valmiuksia siihen ei liiemmästi ole. (M3154.)

Yllä olevan kirjoittaja pohtii mm. sukupolvensa suhdetta aikaisempiin sukupolviin. Hän kokee sukupolvelta toiselle siirretyn perinnön vääränlaisena lähtökohtana hyvän elämän elämiseen, jonka katsotaan selittävän suuren osan sekä yhteiskunnallisista että henkilökohtaisista ongelmista. Eräs toinen kirjoittaja näkee sukupolvien perinnön taakkana, josta hän luonnon keskellä,

yksinäisyydessä, voi vapautua. Edelleen yksi kirjoittajista lähetti kilpailuun pitkän kirjeen, jonka hän saatekirjeessä ilmoitti kirjoittaneensa vähän aikaa sitten kuolleelle isoisälleen. Kirjeessä hän pohtii isoisän ja oman kokemusmaailmansa eroja ja yrittää saada häntä ymmärtämään omaa kokemusmaailmaansa, jossa on siinäkin ollut omat koettelemuksensa, joskin toisenlaiset kuin isoisällä:

Mutta koeta ymmärtää isoisä, minä en tiedä muusta kuin siitä, mitä olen itse kokenut ja nähnyt. Minun maailmankuvani ei ole muokkautunut suurissa sodissa eikä niitä seuranneissa inhimillisen kärsimyksen ja aineellisten puutteiden aallokoissa. Minun näkemyseni onnesta ja painajaisista ovat muokkautuneet tietoyhteiskunnassa kasvamisen myötä... Vaikka en ole kokenut sodan kauhuja enkä suurvallan sortotoimia omassa elämässäni, niin omat taisteluni ja viholliseni minullakin on ollut. Teknologian kehittyminen, luonnon tuhoutuminen ja ihmisten eriarvoisuuden lisääntyminen ovat horjuttaneet minun uskoani nykyiseen yhteiskuntajärjestelmään ja maailman oikeudenmukaisuuteen. (M3036)

Jotkut kirjoittajat näkivät oman maailmansa niin selvästi aikaisemman sukupolven maailmasta erottuvana ja yhdistävien tekijöiden vähenneen niin, että ymmärtäminen on käynyt mahdottomaksi (väärinymmärrykseen sukupolvien välillä liittyvät maininnat).

Juurettomuus, yhteys sekä omiin vanhempiin että omiin lapsiin on tällä sukupolvella heikko, näennäisasiallinen. Tekemisen tieto ja taito sekä työ on kadonnut, unohdettu, sukupolvien perintö on katkennut. (N2069)

Mikä nuoren sukupolven sitten vanhemmista erottaa? Mainintojen perusteella tällaisia erottelevia tekijöitä ovat ainakin suhtautuminen sukupuolisuuteen ja sukupuoliroolien ja erityisesti naiseuden uudelleenmäärittelyyn. Yhdessä kirjoituksessa viitattiin myös miehen muuttuvaan rooliin:

Se (fiktiivinen synopsis –HM) kertoo Teemun sukupolvelle tyypillisestä uudenlaisesta asenteesta isyyteen – tai ainakin halusta siihen. Isyys on jotain erilaista, mitä se oli aiemmillä sukupolvilla mutta samalla unenomaista tavoittelua jostain sellaisesta, mistä otetta ei tahdo millään saada. Jos otteen saa, se ei ehkä olekaan se, mitä tavoitteli.(M3104.)

Edelleen yksi kirjoittaja mainitsi ekologisemman elämäntavan olevan nuorta sukupolvea vanhemmista erottava tekijä ja kaksi kirjoittajaa vanhempien

sukupolvien saavutusten muodostavan nykyiselle sukupolvelle elämässä taakan, koska sukupolvet on etukäteen kasvatettu uskomaan siihen, että seuraava on aina edellistä menestyneempi ja aikaisemmat sukupolvet ovat rakentaneet maailman, johon nuorempien on (ainakin aluksi) pakko sopeutua. Kaksi kirjoittajaa mainitsi, että keskeisenä erottavana tekijänä ovat nuorempien sukupolvien huonommat mahdollisuudet menestyä ja rakentaa omaa elämäänsä kuin vanhemmilla, sillä kilpailu opiskelu- ja työpaikoista on kiristynyt ja jo mainitut työhön liittyvät epävarmuustekijät ja joustavuuden paine kasvaneet.

Olisipa hänellä edes puolet niistä mahdollisuuksista, joita edellisellä sukupolvella oli ollut. Mutta lama ja työttömyys kiristävät otsaluuta eikä Suomineito enää juuri kimaltele. (N692.)

Oma sukupolveni on kai ensimmäinen, joka on joutunut huomaamaan ei pelkästään että sen kaikki unelmat eivät voi toteutua, vaan että sen unelmat ovat ylipäänsä vääränlaisia toteutuakseen. Tavalliset, arkiset unelmat, jotka vielä meidän vanhemmillemme olivat itsestäänselvyksiä, ovat nyt yhä harvempien etuoikeus, yllisyys. (N1661.)

Nykyisin meidän nuorten on vain sopeuduttava siihen yhteiskuntaan, jonka meidän vanhempamme ja heidän vanhempansa ovat luoneet. En tiedä, olisimmeko luoneet samanlaisen yhteiskunnan. (N3039b)

Sukupolvien välisiä suhteita ja sukupolvisopimuksen käsitettä ovat pohtineet Bengtsonin ja Achenbaumin⁹⁶ toimittaman *The Changing Contract Across Generations* -kirjan kirjoittajat. Jälkimmäinen toimittajista tiivistää sukupolvisopimuksen käsitteen seuraavasti:

... I propose that generational relations in historical context resemble a negotiation - or more precisely, a series of negotiations... case studies: whether relations among this nation's Founding Fathers mellowed as they grew older, how two Evangelists interpreted Jesus' genealogy, and why the Vietnam cohort of U.S. veterans seem justified in claiming that they are not getting their fair share under current Veterans Administration programs. These case studies illuminate in a general way likenesses and differences... in the ways

---

⁹⁶ 1993.

different age groups negotiate their place along a historical timeline in specific social contexts.⁹⁷

Aineiston sukupolvien välisiä suhteita käsitteleviä pohdintoja voidaan pitää tämänkaltaisina neuvotteluina sukupolvien välisistä suhteista: teksteissä rintamaveteraaneja, isovanhempien sukupolvea, arvostettiin, mutta heille osoitettiin tietty paikkansa, Karjalan palauttamisesta nuori sukupolvi ei pohdintojen perusteella näyttäisi haaveilevan. Sukupolvien väliset erot saatettiin kokea joko negatiivisina, sukupolvet erottavana kuiluna, tai positiivisina siinä mielessä, että eri sukupolvien edustajilla on mahdollisuus oppia toisiltaan.

Pohdinnoissa ei ole osoitettu selvää sukupolvien välillä tapahtuvan oppimisen suuntaa, joten aineiston perusteella ei voida sanoa, mitä Meadin edellä esitetyistä kulttuureista, pre- ko- vai postfiguratiivista, niissä kuvataan. Selvää kuitenkin on, että postfiguratiiviseen kulttuuriin kuuluvaa nuoremman sukupolven oppimista vanhemmilta ja siihen kuuluvaa auktoriteettiuskoa ei pohdinnoissa korosteta. Tähän on epäilemättä vaikuttanut viime vuosikymmenellä julkisuudessa käyty keskustelu ja vähitellen omaksutut uudet näkemykset ”kommunikaatiosta ja kaveruudesta” perinteisen ”kasvatuksen” sijaan ja nuorten yksilöllisyyden ja itsekasvattautumisen puolesta⁹⁸. Samansuuntaisia tuloksia sai myös Lissie Åström⁹⁹ haastatellessaan ruotsalaisia eri sosiaaliluokkien ja sukupolvien miehiä heidän suhtautumisestaan kasvatukseen: nuorimpien polvien miehet viettivät paljon enemmän aikaa lastensa kanssa ja osallistuivat näiden arkiseen hoitoon, paitsi ruokkimiseen, myös leikkiin; isän auktoriteettiasemaa ei korostettu.

Myös sukupolvien välisten erojen pohtiminen on sukupolvi-identiteetin luomista: ikä- ja sukupolvet ovat paitsi suhteessa historialliseen aikaan ja paikkaan, myös suhteessa toisiinsa ja elävät rinnakkain samassa yhteiskunnallisessa tilanteessa. Tämän aineiston sukupolvien välistä problematiikkaa koskevat pohdinnat eivät kuitenkaan perustu aikaisempien

---

⁹⁷ Achambaum 1993, 27.

⁹⁸ Hoikkala 1993, Jokinen 1996, 25.

⁹⁹ 1990.

sukupolvien arvomaailman vastustamiselle, se(kään) ei siis muodosta sellaista murroskohtaa, jolle ikäpolven kokemuksellisen sukupolven luonne voisi muodostua.

3.3.4. Egorunkkareiden minuuden projekti

Minulla ei ole sukupolvea. On harhaa puhua sukupolvesta kuin se olisi yhtenäinen ryhmä. Sukupolveani ei ole olemassa. Sukupolveni ihmiset ovat olemassa vain eriytyneissä ryhmissä kollektiivina: opiskelijoina, työttöminä. Pullamössösukupolvena. Uusjuppeina. Kettutyttöinä.

Meitä ei yhdistä mikään. Korkeintaan jotkut televisiosarjat.

20+sukupolvi. Generation X-nimitys loukkaa meitä.

Sukupolvelleni maailma on pienempi kuin koskaan. Samalla maailma on ahdistavampi paikka. Markkinatalouden tuoma vapaus on meidän, mutta valintoja on pelottavaa tehdä. Entä jos valitsee väärin? Valintoja voi tehdä jatkuvasti uudelleen. Itseään voi uusintaa. Voi vaihtaa ulkonäköään, ruumistaan, ammattiaan, puolisoaan. Tulevaisuuden hallitsemattomuus pakottaa kuitenkin valintojen oikeellisuuteen. Olet itse vastuussa itsestäsi. Valitse!

Maailmaa ei voi hallita. Siksi yritämme hallita sitä mitä voimme. Itseämme. Se näkyy kehon kulttuurina, ruumiin haltuunottoa bodauksen ja kasvissyönnin avulla. Lävistyksinä. Haluamme hallita itseämme, ja sitä, kuka sisältämme löytyy, olkoon sisäinen sankari tai looseri. Minä on ideologiamme.

Sukupolveni ei tunne, että tie olisi tähtiin asti auki. Edessä on takkuinen, tervainen tie. Lasikatto, joka ei johdu sukupolvesta.

Sukupolvemme haaveet? Miten yhdistää huima elämystenetsintä ja turvallinen tulevaisuus. Tavallisetkin haaveet tuntuvat utopioilta.

Me emme koe eksistentiaalista tuskaa. Meillä ei ole aikaa siihen ylellisyyteen.

Tuskamme johtuu pelosta. Me pelkäämme. Sukupolvemme ei kysele, kuka minä olen.

Kysymys ei ole olennainen. Olennaista on, että minä olen.

Maailma on kylä. Maailma on sana. Minä olen maailma. (N 2314.)

Kohdistin vihan itseeni sillä en löytänyt sopivaa vihan kohdetta yhteiskunnasta. Sukupuoleni ja sukupolveni arvot raivostuttivat minua, tunsin itseni riittämättömäksi naisena, aliarvioin älyäni ja vihasin ruumistani, enkä halunnut kuulua pullamössösukupolveen. Me kun emme usko mihinkään; emme politiikkaan, emme Jumalaan, emme avioliittoon, emme siihen, että voisimme muuttaa jotakin. Olemme lannistuneina lähtökuopissa ja niin egorunkkareita, että oksettaa. Pakenemme kaikkea kymmeniin interraileihin ja nopeasti vaihtuviin kuviin. Lähteminen ja liikkeellepääseminen tuottaa tyydytystä, mutta vain vähäksi aikaa. Se, mikä tässä ajassa on kuitenkin hyvää ja sallittua, on se että sukupuoli ja sukupuolisuus ovat käsitteinä laajentuneet. Saa olla vapaammin. - - //(N2460.)

Sitaatit tiivistävät monen yksittäisen kirjoittajan sukupolvimainintoja. Molempia leimaa oman sukupolven kokeminen hajanaisena, yksittäisistä ryhmistä (kettutyöt, uusjupit) tai individeistä (egorunkkarit) koostuvaksi. Jälkimmäisen kirjoittaja sanoutuu itse irti sukupolvestaan, jonka arvojen ei koe

soveltuvan itselleen, ensimmäisen taas kokee olevansa sukupolvensa jäsen, vaikka ei erityisesti määrittelekään itseään kuuluvaksi mihinkään erityiseen yksittäiseen kollektiiviin, joista tuntee sukupolvensa koostuvan.

Sukupolvea luonnehtivissa maininnoissa yleisimpiä olivat ”turvattomuuden”, ”juuettomuuden” ja ”itsekkyyden” tunteet. Näiden kaikkien voi tulkita viittaavan samaan lähtökohtaan yksilön, yksilöllisyyden ja yksilöidentiteetin keskeistyneemmästä roolista. Minuuden rakentamisesta on tullut kirjoittajien mukaan sukupolven jäsenille työläs prosessi, jossa lukuisat valinnat ovat mahdollisia: uusinnettavissa ovat suhteet sekä itseen että muihin ihmisiin ja lopulta valintojen paljoudestakin on tullut eräänlainen vankila. Minuuden projekti, identiteettityö, on itsen hallitsemista esimerkiksi ruumiin kontrolloinnin kautta (lävistykset, syömishäiriöt jne). Identiteettityön ympärille rakentuvaksi kuvattu elämä on toisaalta ahdistavaa (”niin ekorunkkareita, että oksettaa”), mutta toisaalta ainoa jäljellä oleva ideologia, elämäntapaan sisäänkirjoitettu pakko, joka saattaa johtaa addiktioihin ja joka tulee esille lähinnä itseen kohdistuvan kuluttamisen kautta¹⁰⁰.

Zygmunt Bauman¹⁰¹ määrittelee tämänkaltaiset pohdinnat ominaisiksi nimenomaan postmodernille ajalle. Identiteetin käsite sinänsä ei ole tullut tarpeettomaksi, vaan sen konstruoiminen maailmassa tuskallisemmaksi, pelottavammaksi ja vaativammaksi. Toisin kuin pitkäaikaista pysyvyyttä edellyttävä elämänprojekti, rakentuu identiteetti nyt toiminnasta, eikä sillä ole elämänprojektiin liitettyä näkyvää tavoitetta, vaan se näyttäytyy yksilölle lähinnä jatkuvana valintojen sarjana, eikä identiteetti, kuten mikään muukaan postmodernin maailman elementti, ole stabiili. Identiteetti on pikemminkin kerroksellinen ilmiö, jonka moniulotteisuus rakentuu henkilön erilaisista osaidentiteeteistä ja jatkuvasti elämän kuluessa.

Bauman¹⁰² kirjoittaa myös ”liiallisuuden” ja ”ylettömyyden” kokemuksista, joiden hän perustelee olevan leimallisia nykyajalle: sana ’liian’ viittaa

---

¹⁰⁰ Bauman 1990.

¹⁰¹ 1996, 186, 197, 200.

¹⁰² 2000, 411-420.

ylimääräisyyteen, turhaan toistoon ja hyödyttömyyteen ja siihen, että asiat ovat ylittäneet luonnolliset mittasuhteensa. Ylettömyys edellyttää Baumanin mukaan *normin* olemassaoloa. talonpoikaisyhteiskunnassa ja suomalaisessa yhteiskunnassa hieman myöhemminkin tällainen normi perustui perinteille ja yhteisön sisäiselle koherenssille. Aineiston perusteella tämänkaltaiset selkeät normit näyttäisivät kadonneen näkyvistä ja valinnanpaljouden lukuisina mahdollisuuksina konkretisoituvasta ylettömyydestä tullut pysyväksi koettu tila.

Tutkimustukea pohdinnoille löytyy lähempääkin; nuorisotutkija Helena Helve¹⁰³ kirjoittaa, hänen 1970-luvun puolivälistä saakka jatkuneen (pääosin tilastollisen) tutkimuksensa perusteella, että ”useimmilla nuorilla ei ole selkeää arvomaailmaa, joka ankkuroituisi esimerkiksi kristinuskoon tai johonkin muuhun ideologiaan.” Ideologioiden tilalle ovat Helven mukaan tulleet tilannekohtaiset asenteet, jollainen suhtautumistapa saattaakin olla riskiyhteiskunnassa ja yhä nopeammin muuttuvassa maailmassa järkevin suhtautumistapa.

Politiikasta tai uskonnosta ei ole elämän perustaksi ainakaan käsitteiden vanhempien sukupolvien ymmärtämässä mielessä – poliittiset valinnat näkyvät arkielämän valintoina paremmin kuin suorana toimintana eikä yhteiskunnallista vaikuttamista sen paremmin kuin uskontoakaan kuvata yhteisön, vaan individin näkökulmasta. Monen kirjoittajan mukaan sukupolven elämää leimaa jatkuva elämysten, joita näyttäisi löytyvän erityisesti matkustamisesta¹⁰⁴ ja usein ihmissuhteiden etsintä.

Uskonto sellaisena kuin se on kahta sukupolvea aiemmin ollut, on karissut vanhemmilta ja sen paikalle on tullut tyhjä tila. Toisaalta tyhjä tila sisällä etsii myös ihmistä, joka täyttäisi odotukset todellisesta kohtaamisesta. (N2651.)

---

¹⁰³ HS 13.1.1999

¹⁰⁴ Bauman (1996, 181-186) puhuu elämästä nomadisessa maailmassa: aikaan on hänen mukaansa sisäänrakennettu tarve olla koko ajan liikkeessä. Jostakin syystä kirjoittajat olivat maininneet matkakohteeksi usein Tsekkien pääkaupungin Prahan, joka näyttää edelleen pitävän kiinni 1960-luvun lopulla vahvistuneesta asemastaan nuorison suosikkikaupunkina (miksi?).

Kuten useimmat sukupolveni nuoret, Saara ja kumppanit tietävät, ettei pienillä ja rahattomilla ikäluokilla ole edustuksellisessa demokratiassa todellisia vaikuttamisen mahdollisuuksia. He reagoivat tähän eri tavalla: idealistisemmat suoralla toiminnalla, kyynisemmät valitsemalla yhteiskunnan sijaan oman maailmansa. Nuoruuden idealismissaan kiihkeä Saara joutuu henkilökohtaisten pettymysten kautta oppimaan, ettei maailmaa voi muuttaa paremmaksi vaikka yksilönä voikin selviytyä voittajana. (N2309.)

... epäitsekäille ideaaleille rakentuvan maailman menestymisen mahdottomuus tuntuu käyneen lopullisesti ilmi jo kommunististen valtioiden totalitaarisessa vallankäytössä... Hänen, kuten koko uuden aallon sukupolven kapina painottui ennen kaikkea oman elämän ja yleensäkin yksilön vapauttamiseen, ei minkään ulkopuolelta sanellun poliittisen aatteen julistamiseen - - "Universaaleista" ideaaleista jäljelle jää lähinnä hämärä ajatus siitä, että vaikka hän ei pystynytään parantamaan maailmaa, niin ei hänestä myöskään olisi sille mitään vahinkoa. (N2309.)

Vaikka luonto mainittiinkin melko usein, eivät siihen liittyvät maininnat olleet niin lukusia, että myöskään ekoate saattaisi sukupolveen liittyvien pohdintojen perusteella määrittyä sukupolviasemaa rakenteistavaksi tekijäksi. Myös mainintoja kirjoitushetkellä esillä olleisiin kettutyttöihin löytyi, mutta pohdintojen perusteella on vaikea sanoa, onko kyseessä mannheimilainen sukupolviyksikkö.

Ovatko omaa sukupolvea koskevat maininnat sävyltään synkkiä vai värikkäitä? Näyttäytyykö sukupolven jäsenyys negatiivisena vai positiivisena, onko pohdinnoissa jälkiä nostalgisista suhtautumistavoista menneiden sukupolvien 'yhtenäiskulttuuriin'¹⁰⁵? Lukemani perusteella useammin on kyse oman ajan negatiivisten piirteiden korostamisesta ja vähäisistä maininnoista menneen suhteen.

3.3.5. X-files: paranormaali sukupolvi

Radiossa, televisiossa ja sanomalehdissä sukupolveani kutsutaan X-sukupolveksi. Mikä ihmeen X? Tuleeko X suositusta amerikkalaisesta tv-sarjasta 'the X-files'? Jos näin on, mieleeni tulee mielenkiintoinen visio: sarja käsittelee paranormaaleja ilmiöitä, joten x-sukupolvi on siis paranormaali sukupolvi. Etuliite para tarkoittaa vastakkaista eli paranormaali on normaalin vastakohta - epänormaali. Eli nk. suuret ikäluokat sanovat meille säälimättä, että me olemme vajavaisia, torsoja. (M458.)

¹⁰⁵ Käsitettä kritisoi esimerkiksi Seppo Knuutila huomauttaessaan, että menneisyyttä kuvattaessa on valitettavan usein kiinnitetty huomiota juuri yhtenäisyyttä korostaviin, ei sitä purkaviin elementeihin. Näin yhtenäiskulttuurin mielikuva on suodattanut osaksi kollektiivista muistia ja siinä nimenomaan keskeiseksi menneisyyteen liittyväksi tekijäksi. Tämä on estänyt näkemästä nykypäivän yhtenäisyyden muotoja, joista kertoo esimerkiksi valtava paikallishistorioiden tulva 1990-luvulla.

Epänormaali sukupolvi? Tämän aineiston sukupolvipohdintojen pohjalta nuorelta sukupolvelta tuntuu puuttuvan yhtenäinen kertomus, jollainen implikoidaan aikaisemmilla olevan. Yllämainitun kirjoittajan tapaan monet kokivat sukupolvensa jollain tavalla epänormaalksi. Nuori sukupolvi näyttäisi kirjoittajien mukaan eroavan edellisistä siinä, että siltä puuttuu yhtenäinen kertomus ja että siihen kuuluvilla ei ole mitään selviä identiteettikehikkoja tai auktoriteetteja joiden varaan rakentaa elämäänsä. Mannheimilaisittain voisi siis sanoa, että on kyse romanttis-historiallisesta suhtautumisesta sukupolveen: koska sukupolveni on epänormaali, on omakin elämäni varsin vähän ennaltamäärättyä. Tämä toisaalta mahdollistaa lukuisia valintoja, mutta toisaalta noiden mahdollisuuksien määrä ja tekeminen pelottaa.

--Q-sukupolven nuoria yhdistäviin tuntemuksiin elämästä, joka on kuin ajamista vuoristoradassa ilman turvapuomia; sen tulisi olla äärettömän hauskaa, mutta koko ajan joutuu pitämään henkensä kaupalla kiinni kaiteesta ja kaikesta, mikä puristuksestakin huolimatta irtaantuu ja pakenee ulottuvilta, toivoisi voivansa hypätä pois kyydistä -- (M3035.)

Kirjoituskilpailun otsikkona ollut ”Sukupolveni unta” oli siis varsin harvoin mielletty kehotukseksi kirjoittaa unista ja haaveista, toiveista. Yhteensä tämän aihepiirin mainintoja löytyi sukupolvea käsittelevistä 22 kappaletta. Suurimmaksi luokaksi määrittyivät unelmat tasapainoisesta elämästä, jotka sisälsivät yleensä myös alaluokkiin sijoitettuja tarkempia määreitä työstä, perheestä ja läheisyydestä; osin myös ulkoisesta hyvinvoinnista. Globaalimpia toiveita luonnon tilan parantamisesta tai oikeudenmukaisuuden (tasa-arvon toteutumisen, ihmisoikeuksien kunnioittamisen) toteutumisesta oli sen sijaan vähemmän.

Minunkin sukupolveni uni ja unelma on se, että saisi asua väljästi ja luonnonläheisesti, mutta silti tehdä haastavaa ja rikasta, akateemista tai taiteellista työtä. Verkottuminen tietotekniikan avulla on yksi unelman toteuttamisen mahdollistajista. (N2597.)

Nuori ei haaveile mistään suuresta – työttömyys ja monet muut ”kauhukuvat” ovat saaneet tajuamaan elämän pienten ilojen tärkeyden. Ystävät, lähimmäiset, opiskelu, perhe, terveys...Näistä perusarvoista nuori haaveilee. (M3059.)

Ja ennen kaikkea, minä teen työtä, sitä kaikilla ei ole. Työstä minun sukupolveni näkee vain unta. (M1501.)

Minun sukupolveni haaveilee ulkoisesta hyvinvoinnista ja menestyksestä. Hukutamme itsemme unelmien täyttämiseen ja elämän suorittamiseen. Siinä hälinässä itse eläminen tuppaa unohtua. (N1084.)

Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan tekstien henkilöhahmoja. Tuotetaanko teksteissä henkilökuvia sukupolvelle sukupolvipohdinnoissa tyypillisiksi mainituista laman leimaamista egorunkkareista ja miten sukupolven kuva henkilökuvia tarkastelemalla syvenee?

4. Henkilöhahmot ja henkilöhahmokeskeinen kertomus identiteetikertomuksena

Seuraavassa luvussa tarkastelen yksityiskohtaisemmin aineiston kertomusten päähenkilöhahmoja. Ensimmäiset alaluvut muodostavat teoreettista taustaa varsinaiselle analyysille, joka on jakautunut edelleen kahtia: ensin tarkastelen henkilöhahmoja kertomuksissa yleensä – miten henkilöhahmo on kertomuksissa määritelty? Löytyykö kertomuksista sankareita ja millaisia nämä sankarit ovat? Millaisia ovat ns. tavalliset ihmiset kertomuksissa ja minkä seikkojen ympärille heidän kertomuksellinen identiteettinsä rakentuu? Toinen, laajempi osuus käsittelee lähemmin edellisessä luvussa yksilö- ja identiteetikertomuksiksi luokiteltuja kertomuksia kolmen esimerkkikertomuksen kautta.

4. 1. Henkilöhahmo narratologiassa

Edellä esiteltyjä Proppin ja Greimasin malleja yhdisti henkilöhahmojen vähäinen rooli analyysissä; henkilöhahmot olivat alisteisia toiminnalle, he ovat eräänlaisia toiminnan agenteja, jotka täyttävät kertomuksessa tietyn performatiivisen funktion¹⁰⁶. Näiden eri funktioiden yhteistoiminta muodostaa sitten laajemman kokonaisuuden, toiminta-alan, joiden perusteella po. toimijoita voidaan sitten luokitella edelleen yleisempiin kategorioihin, joita

Propp kutsui nimellä *dramatis personae*. Proppin teoriassa näitä henkilöahmokatgorioita on seitsemän (roisto, lahjoittaja, auttaja jne).¹⁰⁷ Sittemmin tämänkaltaista toiminnan ja henkilöahmon hierarkiaa kertomuksessa on problematisoitu huomauttamalla, että missään kertomuksessa tapahtumat eivät tapahdu ilman toimijoita ja että tekstistä abstrahoidun henkilöahmon ja toiminnan saamat painotukset voivat vaihdella kertomuksen mukaan¹⁰⁸.

Proppin ja Greimasin narratologisia malleja kertomuksen sosiologiseen analyysiin ovat ensimmäisten joukossa käyttäneet Pekka Sulkusen ja Jukka Törrösen¹⁰⁹ toimittaman Semioottisen sosiologian näkökulmia -kirjan artikkeleiden kirjoittajat. Lähtökohtana on narratologian perusjako tarinan ja diskurssin tasoon, joista edellämäinnittu viittaa tarinan tapahtumiin ja toimijoihin, jälkeennäinnittu taas tarinan kerrontaan. Sosiologista analyysiä varten nämä perusluokat on päädytty nimeämään uudelleen: *enonsiaatioksi* ja *lausumaksi*. Tiivistäen edellämäinnittua voidaan pitää tekstistä rakentuvina puhuja- ja kuulijakuvina ja tekstissä konstruoitujen puhuja- ja kuulijakuvioiden suhteena toisiinsa ja maailmaan. Enonsiaation ulottuvuuden tarkastelussa tarkastellaan siis sitä tekstissä *konstruoitua* kuvaa esittäjästä ja yleisöstä erotuksena todellisesta yleisöstä. Enonsiaation ulottuvuuksia tarkastellaan kahdella tasolla, joista ensimmäistä, greimasilaisessa semiotiikassa aktorisoinniksi, temporalisoinniksi ja spatialisoinniksi kutsutussa, kiinnitetään huomiota ”enonsiaation subjettin, ajan ja paikan suhdetta lausuman subjetteihin, aikaan ja paikkaan”.

Lausuma puolestaan on tekstissä ilmenevä kuvaus sosiaalisesta maailmasta. Tavallisesti nämä kaksi kertomuksen tasoa limittyvät ja niiden erotteleminen onkin lähinnä analyyttinen ja tutkimusstrateginen ratkaisu: joitakin tekstin piirteitä on hedelmällisempää tarkastella enonsiaation, toisia taas lausuman näkökulmasta. Edelleen tekstistä voidaan hahmottaa kaksi modaalisuuden, puhujakuvan lausuman varmuusasteesta tekemän arvion, lajia: enonsiatiivinen

¹⁰⁶ Cohan – Shires 1988, 69, sit. Sintonen 1999, 72

¹⁰⁷ Propp 1973, 79-80, sit. Korhonen – Oksanen 1997, 56.

¹⁰⁸ Rimmon-Kenan 1991, 48-49

ja pragmaattinen. Näistä edellämainittu tuo näkyville enonsiaation subjektin, kun jälkimmäinen voi esiintyä ilman, että lausuman esittäjä tulee selvästi näkyviin.¹¹⁰ Tämänkaltainen hienojakoinen analyysimalli – kuten kirjan artikkeleissa osoitetaan – tuottaa itse asiassa melko tavanomaista humanistis-yhteiskuntatieteellistä analyysiä ja siksi en tässä tutkimuksessa käytäkään tätä käsiteviidakkoa. Sen sijaan sopii vain mainita, että tämän luvun tarkastelut sijoittuvat likelle edelläkuvatun enonsiaation ulottuvuuden tarkastelua.

Kertomusten henkilöahmo [*character*] voidaankin toisen näkemyksen mukaan määritellä myös antropomorfisia piirteitä omaavaksi ja antropomorfisia toimintoja suorittavaksi kirjalliseksi toimijaksi. Kirjalliset hahmot rakentuvat paitsi eksplisiittisissä kuvauksissa (suora karakterisaatio), myös toiminnoissa (epäsuora karakterisaatio) Edelleen, hahmot ovat jaettavissa suhteissa toisiinsa keskeisimpiin ja vähemmän keskeisiin ja luonnehdittavissa dynaamisiksi, staattisiksi, pysyviksi tai muuttuviksi sekä litteiksi eli ohuiksi [*flat*], muutamia piirteitä omaaviksi ja käytökseltään suuren ennustettavuuden omaaviksi, tai pyöreiksi eli täyteläisiksi [*round*], jotka ovat luonteeltaan kompleksisempia. Tätä alunperin E.M. Forsterin 1920-luvulla esittämää henkilöahmoluokittelua on myöhemmin kritisoitu. Esimerkiksi Rimmon-Kenan¹¹¹ huomauttaa, ettei läheskään kaikkia henkilöahmoja voi palauttaa näin yksiulotteisesti näihin kahteen luokkaan. Litteän ja pyöreän henkilöahmon käsitteet lähenevät käsitteitä *tyypistä* ja sitä moniulotteisemmasta *persoonasta*, joista jälkimmäinen rakentuu esimerkiksi laajahkossa elämäkerrallisessa teoksessa.¹¹² Keskeistä on kuitenkin henkilöahmon sisäinen yhtenäisyys: esimerkiksi Fisherin¹¹³ mukaan koko kertomuksen koherenttius rakentuu henkilöahmon koherenttisuuden varaan – kertomuksen henkilöahmon ominaisuudet eivät saa olla vastakohtaisia.

---

¹⁰⁹ 1997.

¹¹⁰ Sulkunen – Törrönen 1997, 43-46

¹¹¹ 1991, 54.

¹¹² Prince 1987, 12-13, 31; Rimmon-Kenan 1991, 54-56.

¹¹³ 1997, 316.

Hieman nomimutkaisemman henkilöahmojen kuvaamiseen tarkoitettun apparaatin on kehittänyt Joseph Ewen¹¹⁴. Siinä henkilöahmoja tarkastellaan kolmen eri akselin ulottuvuudella. Ensimmäinen akseleista on nimetty kompleksisuuden akseliksi, jonka toiseen ääripäähän sijoittuvat vain yhden piirteen varaan rakentuvat hahmot, kuten allegoriset hahmot, karikatyyrit ja tyypit, joista viimeksimainittujen silmiinpistävin piirre on tulkittavissa paitsi kyseisen henkilöahmon, kokonaisen ihmisryhmän tunnuksiksi. Toisella, kehittyvyyden akselilla, allegoriset hahmot sijoittuvat staattisempaan, muut yleensä kehittyvien hahmojen päähän. Kolmas akseli kuvaa sisäisen elämän kuvaamisen astetta. Toisessa päässä ovat henkilöahmot, joiden tietoisuutta on kuvattu sisältäpäin, toisessa ulkokohtaiseksi jäävän kuvauksen omaavat.

1. Kompleksisuuden akseli

Yhden piirteen varaan rakentuvat hahmot

Kompleksiset henkilöahmot

2. Kehittyvyyden akseli

Staattiset henkilöahmot

Dynaamiset henkilöahmot

3. Sisäisen elämän kuvaamisen akseli

Ulkokohtainen kuvaus

Tietoisuuden kuvaaminen sisältäpäin

4.2. Henkilöahmo ja identiteetti

Kanadan suomalaisten etnisiä kertomuksia tarkastellut Teppo Sintonen¹¹⁵ yhtyy ajatukseen kertomuksessa rakentuvan tyypin itsensä ulkopuolelle ulottuvista ominaisuuksista: tyyppi edustaa useissa tapauksissa, esimerkiksi Sintosen etnisiksi määrittelemissä kertomuksissa, kokonaista

¹¹⁴ 1971, 7;1980, 33-44. Siteerattu Rimmon-Kenanin, 1991, 55, mukaan.

¹¹⁵ 1999, 165.

ihmisryhmittymää pikemmin kuin yksilöä, p.o. tutkimuksessa siis etnisen yhteisön kollektiivia.

Sukupolveni unta -aineiston laajempi kollektiivi on 70-80-luvuilla syntyneen ikäluokan ryhmä. Sen kollektiivisuuden aste on huomattavasti pienempi kuin esimerkiksi vuosisadan alkupuolella Kanadaan muuttaneiden suomalaisten, joita yhdisti tietynlainen kiinnittymättömyys ympäröivään yhteiskuntaan, mutta samankaltaisuuksia ilmenee esimerkiksi siinä, että molemmissa tapauksissa on kyse eräänlaisesta imaginaarisesta yhteisöstä. Sukupolviyhteisö ei siis ole sen jäsenille samalla tavalla todellinen kuin esimerkiksi etninen tai paikallisyhteisö ja jotkut kirjoittajat sanoutuivatkin siitä suoraan irti kieltäen minkäänlaisen yhteenkuuluvuuden tunteen sukupolvensa jäsenten kanssa. Se, että kirjoituksissa sukupolvea kuitenkin pohdittiin, kertoo kuitenkin käsitteen paikasta kokemuksen jäsentäjänä: joillekin kirjoittajille kuuluminen sukupolveen merkitsi lohtua, tietoa siitä, ettei ole ainoa, joka on joutunut kuvatut tapahtumat kokemaan, toisille sukupolvi näyttäytyi itsekkäiden individualistien joukkona, johon ei itse tietoisesti halunnut samaistua. Tätä tekstualistoitunutta sosiaalisen identiteetin aspektia on käsitelty tarkemmin edellä, mutta seuraavaa luettaessa on syytä muistaa, että aineiston kohdalla on metanarratiivina kertomus sukupolvesta, sukupolven *tyypillisestä* tai perustellusti *ei-tyypillisestä* kertomuksesta, joka esitetään yksilön tai kollektiivin näkökulmasta.

Suhtautumistapoja kertomusten henkilöhahmoihin on periaatteessa kaksi toisensa poissulkevaa vaihtoehtoa: realistinen ja semioottinen. Ensinmainitun mukaan kirjallinen tai kertomuksellinen henkilöhahmo voi tavallaan ”elää” myös kontekstinsa ulkopuolella. Tällaisen suhtautumistavan mukaan on esimerkiksi mahdollista hahmottaa kyseiselle hahmolle menneisyyttä ja tulevaisuutta tekstin ulkopuolella ja viitata tämän käyttäytymistavoilla reaaliin henkilöihin. Semioottisen näkemyksen mukaan henkilöhahmojen ja elävien ihmisten välille ei kuitenkaan sallita minkäänlaista yhteyttä, henkilöhahmot ovat olemassa vain tekstissä.¹¹⁶ Olen tässä yhteydessä samaa

---

¹¹⁶ Sintonen 1999, 72-73

mieltä edellisen jaottelun tehneen Sintosen kanssa siitä, että identiteettikertomusten ollessa kyseessä on henkilöhahmoin suhtauduttava realistisen käsityksen mukaisesti. Tämä ei tarkoita sitä, että kertomusten henkilöhahmoja pidettäisiin yksioikoisesti ”tosina” eli reaaliin henkilöhahmoin palautuvina, vaan että niihin on kytketty jotakin sellaista Sintosen mukaan ”eletyn elämän kokemushorisontteihin kytkettyä”, joka voi toimia identiteetin rakenteistajana.

Siinä, mitä Sintonen ajattelee täysin kirjallisiin henkilöhahmoin samaistumisesta, en ole kuitenkaan niin jyrkästi kielteisellä kannalla. Mielestäni myös sillä, että kirjoittaja on itse rakentanut henkilöhahmon, voi olla identiteettityön funktio. Henkilöhahmo voidaan kirjoittaa ideaalityypiksi tai karikatyyriksi, joka toimii kertomuksen kautta abstrahoitavien arvojen välittäjänä¹¹⁷, siihen voidaan liittää ominaisuuksia, jotka itseltä puuttuvat tai joihin pyritään tai hahmo voi käydä kertomuksessa läpi kehitysvaiheita, joita kirjoittaja itse ei ole kokenut.

Tuntui helpommalta kiteyttää omat ajatukseni sukupolveni ongelmista, niiden syistä, haaveista ja toiveista henkilöhahmon kertomina. Henkilöhahmo ei ole todellinen, se ei siis ole kertomus itsestäni. Henkilöhahmossa on toki jotain samaa kuin minussa, ainahan tarina kertoo jotain myös kirjoittajastaan, mutta suurin osa on fiktiota. (M371.)

Joskus ihmisen mieli työstää tarinoita. Tämä tarina syntyi kun oma elämäni ei tuntunut oikealta. Tarina on pakotieni. Nainen olen minä. (M2267.)

4.3. Aineiston henkilöhahmot

Kerronta tiivistyy yhden päähenkilön, noin 25-vuotiaan Sylvian ympärille. Sylvia on yliopistosta valmistumassa oleva filosofian maisteri, joka on syvästi pettynyt akateemisen maailman paskanjauhantaan. (N845.)

Kati on 30-vuotias työn sinkku, joka asuu vuokra-asunnossa yksin. Niin työ- kuin ystävyysuhteetkin ovat jääneet. Sukulaiset asuvat kaukana, välit heidän kanssaan ovat poikki. (N82.)

---

¹¹⁷ Greimasin mukaan nämä arvorakenteet, jotka ovat kulttuurille ominaisia syvätason jäsenyyksiä, tulevat esiin tekstin kertomusrakenteiden kautta. Vaikka Greimasin rakenneanalyysiin ei tässä yhteydessä puututa, ajatuksen paikkansapitävyys tässä yhteydessä analysoiduissa kertomuksissa tulee esille. Ks. myös Poyatos 1988: kirjallisuus yleensä kulttuuristen rakenteiden ilmentäjinä.

Heli-Ruusu Kiviranta, 19 vuotta, on arka, sulkeutunut ja ahdistunut tyttö, joka suunnattomasti kaipaa rakkautta ja läheisyyttä. Sulkeutuneisuus ja elämäkokemuksen puute muovaavat Helista naivin ja ihanteellisen. (N351.)

Tarina kertoo n. 25-vuotiaasta historian opiskelijasta, jolla on pieni ongelma: hänen elämällään ei ole tarkoitusta, eikä hän jaksa edes yrittää etsiä sitä. (M3224.)

Mika ja Timo (...) elävät päivästä toiseen vain kuluttaen katuja ja miettien epätoivoisesti mitä tulevaisuudella on tarjottavana (M753).

Päiviö on hiukan yli 20-vuotias, kouluja käymätön tulevaisuuden häviöjä. Hänen elämässään ei ole juuri ilonaiheita lukuunottamatta Päiviä, jonka hän tapaa eräänä iltana kapakassa. (M463.)

Kirjoituskilpailun tehtävänannon mukaisesti osallistujien lähettämät tekstit olivat suureksi osaksi synopsiksia ja juonihahmotelmia, joissa suora henkilökuvaus näyttää olevan keskeisellä sijalla semminkin, jos varsinainen tarina oli jäänyt ohueksi. Henkilöhahmot ovat kirjoittajien mukaan joko täysin kuvitteellisia, reaalisia (omaelämäkerralliset tekstit) tai useimmiten jotain näiden kahden väliltä. Henkilöhahmoihin liittyviä analogioita¹¹⁸, jota kirjallisuudessa käytetään henkilöahmojen luonnehdinnan tukemisessa, esimerkiksi analogisia, onomatopoeettisia, artikulaationsa tai morfologiansa puolesta huomiota kiinnittäviä nimiä on vähän, mutta esimerkiksi maiseman kuvaaminen tunnelman tai henkilöahmon mielialan analogiana näyttää olevan konventionaalinen ilmaisutapa. Tarkka lukija kuitenkin huomaa, että jo yllämainituista kuvauksista löytyy huomiota vastaanpuhuva poikkeus: ”Heli-Ruusu Kivirannan” ei voi kuvitellakaan olevan jotain muuta, kuin ”arka, sulkeutunut ja ahdistunut tyttö”.

Edellä siteeratuista esimerkeistä huomataan myös, että kirjoitusten henkilökuvaus keskittyy henkilöahmojen luonteenpiirteiden kuvaamiseen. Yleensä hahmoista on mainittu sukupuoli, ikä, ammatti ja usein myös siviilisääty, fyysisiä ominaisuuksia ei ole useinkaan kuvattu lukuunottamatta kertomuksia, joissa esimerkiksi hahmon fyysisten piirteiden muuttumisella on keskeinen osuus. Useat kirjoittajat ovat tunteneet tarpeelliseksi täsmentää, ovatko kyseessä todelliset henkilöt ja reaaliset tapahtumat, vaiko onko kertomus täysin fiktiivinen.

---

¹¹⁸ Rimmon-Kenan 1991, 88.

Henkilöt ovat todellisia henkilöitä, vain nimet ja osa ammateista on muutettu sekä tapahtumat suurelta osalta keksittyjä (M408).

Kirjoitustaitoni ovat lapsen kengissä, mutta jonain päivänä omasta tarinastani syntyy elokuva, sen olen itselleni luvannut. Tarina on oma elämäni. (M701.)

Keskeisin henkilöahmo kuului ainoastaan muutamaa poikkeusta lukuunottamatta samaan ikäryhmään kirjoittajan itsensä kanssa, mikä viittaa Rimmon-Kenanin¹¹⁹ ajatukseen henkilöahmojen ilmentämistä sosiaalisista jäsenyksistä: kertomuksissa kuvataan 70-80-luvuilla syntyneiden ikäpolvea, ja sen sosiaalista asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa lähimenneisyydessä ja nykyajassa. Useissa kertomuksissa toisena päähenkilönä on vanhemman sukupolven edustaja, jonka asenteisiin ja käyttäytymismalleihin päähenkilö omiaan peilaa. Useat henkilöahmot siis lähenevät edelläesiteltyä tyypin luonnetta, johon viittaa jo kirjoittajien eksplisiittinen kuvauskin *tyypillisestä* tai *tavanomaisesta* työstä, pojasta tai sukupolven edustajasta.

4.3.1. Harvat sankarit ja sadat taatelintallaajat

Ensimmäisenä silmiinpistävänä havaintonani aineistoa lukiessani oli, ettei SU-aineiston nuorten kertomuksissa esiintynyt mitään yhtenäistä tai yleistä sankarityyppiä, nuorison idolia, jonka tekemisten ympärille kertomukset punoutuisivat tai jotka esitettäisiin ihanteellisina roolimalleina. Kertomukset siis eivät ole leimallisesti sankarikertomuksia. Kertomuksia, joissa esiintyy selvä sankari tai jossa pyritään sankarille tyypilliseen käyttäytymiseen, oli laajemmassa 340 tekstin harkinnanvaraisessa otoksessa ainoastaan yhdeksän kappaletta.

Mutta mitä sankaruudella oikeastaan tarkoitetaan? Olin aikaisemmin määritellyt erääseen esitelmään viittaavani sankarikertomuksilla kertomuksiin, joissa kerronta rakentuu tavoitellun asian saavuttamisen kuvaukselle ja jonka tapahtuman kautta henkilö saavuttaa laajempaa sosiaalista hyväksyntää so.

---

¹¹⁹ 1991, 54-56.

häneestä tulee ”sankari”. Tämä määrittely toimiikin sankaruuden profiilina, mutta toisaalta on syytä pitää mielessä, että sankarillisina pidetyt teot ja sankareiksi määritellyt henkilöt eivät toistu eri aikakausina ja eri kulttuureissa samanlaisina. Vai toistuvatko?

Jari Ehrnrooth¹²⁰ määrittelee sankaruuden ”henkilöksi, joka pääsee mahdollisimman lähelle tavoittamatonta päämäärää”. Tavoittamaton päämäärä puolestaan on länsimaiseen kulttuuriin sisäänrakennettu ja eri aikoina eri muodoissa sen käsikirjoituksessa esiintynyt tavoite, jota ei voi saavuttaa, mutta joka antaa mielen elämälle. Kristinuskossa tämä tavoittamaton on uskonnollisuuden täydellisyyden tavoittelemineen, poliittisissa ideologioissa tämä tavoittamaton on taas ulkoistettu ihanneyhteiskuntaa hahmotteleviksi poliittisiksi ohjelmiksi.

Ehrnroothin mukaan sankaruus on jaettavissa kolmeen eri tyyppiin. Näistä ensimmäistä, myyttistä sankaruutta, löytyy mytologisesta kuvastosta; esimerkiksi Prometheus on myyttinen sankari. Myyttisiä sankareita ja myyttisen sankaruuden esiintyvyyttä eri kulttuureissa on tutkinut Joseph Campbell¹²¹ Sankarin tuhannet kasvot -teoksessaan, jossa hän esittää mm. usein siteeratun ajatuksensa mytologisen sankarin läpikäymän seikkailun yhteennivoutumista siirtymäriittiteorian ero–initiaatio–paluu -vaiheiden kanssa, ns. monomyytin ytimen, ja problematisoi sankarin hahmoa esimerkiksi tätä luonnehtivien syntymään liittyvien anormalioiden kautta. Campbellin tutkimuksen kantavana ideana on myyttisen sankarin kuuluminen mytologiseen kuvastoon, kulttuuriperimään, joka esiintyy esimerkiksi unissamme ja on tulkittavissa psykoanalyysin avulla. Lisäksi hän osoittaa, kuinka pitkälle sankaruuden malli on samanlainen eri kulttuurien myyttisessä kuvastossa.

Ehrnroothin toinen sankarityyppi on traaginen sankari, jollaisia esiintyy usein romaanitaiteessa ja musiikissa ja jollaiseksi määritetty mm. kuningas Oidipus.

---

¹²⁰ Julkaisematon luento Sankaruuden salat -seminaarissa Jyväskylän yliopistossa 4.-5.5.2000.

¹²¹ 1990/1949.

Traagisen sankarin sankaruus perustuu huonon kohtalon välttämiseen ja tällaiseen kertomukseen tapahtumiin kuuluu olennaisena osana kuolema.

Ehrnroothin kaksi ensimmäistä sankarityyppiä eivät ole uusia keksintöjä; samaa ovat esittäneet kirjallisuudentutkijat ja folkloristit vuosikymmeniä. Esimerkiksi Tarja Kupiainen¹²² käyttää samoja käsitteitä. Kupiainen käsittelee myös kolmatta sankarityyppiä, feminiinistä sankaria. Ehrnroothin kolmas sankarityyppi on hieman tuoreempi ja provosoivampi. Nykysankaruutta nimittäin leimaa Ehrnroothin mukaan positiivisen sankaruuden idea; sankarit, joiden kannattama aate – joka yhä useammin on markkinatalouden sanelema rahan ja menestyksen tavoittelemisen – yhdistyy nimenomaan sankareiden itsensä elämään. Sankarit ovat individuaalistuneet, yksilöllistyneet. Vanhojen sankareiden sijaan ovat astuneet sankarit, jotka eivät ole ensisijaisesti lisääntyjä-taistelijoita, vaan sankareita viettinautintojen toteuttamisen kautta. Näiden uusien sankareiden sankaruus on helposti tuotteistettavissa ja se sopii kiihdyttämään markkinataloutta.

Miten aineistoni sankarikuvaa voisi siis luonnehtia? Olen jakanut löytämäni sankarikertomukset kahteen osaan niissä kuvatun sankarin tavoitteleman ja saavuttaman päämäärän mukaan. Ensimmäiseen ryhmään, henkilökohtaisen menestyksen kertomuksiin, kuuluu neljä kertomusta (M528, M3124, M3261, M1146). Kolmessa näistä kuvataan päähenkilön menestystarina musiikin alalla (rokkibändi, tangokuninkuus), yksi on kertomus kiusatusta miehestä, joka tietokonetaitojensa kautta pystyy antamaan opetuksen kiusaajilleen ja josta tulee kuuluisa. Kertomuksia yhdistää sankaruuden alun kankeus ja lopussa odottava valtava menestys, joka tuottaa paitsi sosiaalista hyväksyntää ja kuuluisuutta, myös taloudellista hyvää.

Yhteiskuntaan liittyviin päämääriin sitoutuu viisi kertomusta (M224, M2826, M753, N2105, N2309). Nämä jakaantuvat edelleen kahteen osaan, yhteiskunnan rakentamisesta ja sen rakenteiden horjuttamisesta kertoviin kertomuksiin. Rakenteistavissa kertomuksissa aiheina ovat rasismien vastustus,

---

¹²² Julkaisematon luento ”Kalevalaiset sankarit” Jyväskylän yliopiston Sankaruuden salat –seminaarissa 4.5.2000.

virkamiessankaruus EU-uralla ja yhteiskunnallisen hyväksynnän tiedostettu hakeminen ja oman yhteiskunnan puolesta toimiminen sankarillisten tekojen (tulipalosta pelastaminen) kautta. Näiden kertomusten sankaruutta leimaa altruistisuus ja kertomista keskittyminen päähenkilön sisäisten tapahtumien kuvaukseen. Kahdessa muussa tämän osion kertomuksessa kerrotaan sankareista, jotka toiminnallaan horjuttavat yhteiskunnallisia rakenteita ja toimivat sen järjestyksen ulkopuolella, molemmat ovat kertomuksia nörttisankareista, jotka saavat arkipäivän sekaisin laskettuaan liikkeelle tietokoneviruksen.

Näiden kertomusten sankarit siis eivät ole myyttisiä hahmoja eikä heihin sisälly juuri traagisenkaan sankarin piirteitä. Heissä on piirteitä Ehrnroothin positiivisesta sankarista siinä mitä individualismiin ja sankaruuden sitoutumiseen omaan elämään tulee. Sankaruus yhdistyy puolessa näistä kertomuksista nykyaikaisiin teemoihin, kuten tietokone-eksperttiyteen, EU-toimintaan ja rasismien vastustukseen, mutta aineiston sankarien nimittäminen positiivisiksi sankareiksi olisi kuvan yksipuolistamista: nämä sankarit eivät ole viettisankareita tai romaanien eksistentiaalisia sankareita; useimpien tavoittelemat asiat ulottuvat yksilön oman menestyksen ulkopuolelle.

Huomattavampaa kuin sankarihahmojen tarkastelu, on kuitenkin se, että kertomukset sankaruudesta eivät ole aineistossa yleisiä. Nuoret eivät siis kirjoita sankaritarinoita – tai ainakaan sankaritarinoita sanan perinteisessä mielessä. Pikemminkin henkilöahmoja leimaa tavanomaisuus, tyypillisuus ja toiminnan keskittyminen arkielämän ympäristöön ja tasapainon saavuttaminen oman itsen ja läheisen sosiaalisen ympäristön kuin laajan yhteiskunnallisen arvostuksen kautta. Tämä vahvistaa käsitystä henkilökohtaisen kirjoittamisen roolista identiteettiä rakenteistavana toimintana: vaikka tekstit on tuotettu filmatisointia ajatellen, haluaisivat nuoret nähdä televisiosta lähinnä omaa arkipäiväänsä kuin toiminnallisia tai yhteiskunnan radikaalista muutoksesta kertovia kertomuksia. Tuonnempana palaan kuitenkin vielä sankariteemaan keskustellessani tämän luvun esimerkkikertomusten kanssa.

Millaisia henkilöitä suurin osa kirjoittajista on sitten kertomuksiinsa kirjoittanut? Tämän selvittämiseksi luokittelin kertomusten päähenkilöt heitä yhden kutakin keskeisimmin määrittävän piirteen mukaan (ks. liite 1). Princen¹²³ mukaan päähenkilö voidaan erottaa kertomuksesta ei vain sen perusteella, että häntä on karakterisoitu enemmän kuin muita hahmoja ja suuri osa toiminnasta keskittyy hänen ympärilleen, vaan myös sen vuoksi, että hänet on usein tehty muista henkilöistä poikkeavaksi; hänet nimetään kohtauksissa, jossa muut ovat anonyymejä ja hän esiintyy kertomuksen kokonaisuuden kannalta keskeisissä yhteyksissä. Vaikka seuraavat päähenkilöitä erottelevat luokat eivät olekaan tarkkarajaisia, ja voidaan perustellusti esittää, että tuskin mikään kirjallinen henkilö hahmo saati omaelämäkerrallinen subjekti rakentuu ainoastaan yhden piirteen varaan, ja edelleen, ettei päähenkilön määrittely ole edelläkuvatunkaltaisen yksioikoista, voidaan tämänkaltaista luokittelua pitää vain suuntaa-antavana ja tulkintojen pohjana.

Esioletuksen mukaisesti kahdeksi kolmesta suurimmasta luokasta muodostuivat rajoiltaan epätarkimmat ”nuori ikäpolvensa edustajana” ja ”ei yhtä selvää määrettä”. Näistä edellämämainituissa kertomuksissa on päähenkilö, joka määrittyy pääasiassa ikänsä ja sen mukanaantuoman sosiaalisen aseman mukaan. Suurin osa päähenkilöistä on koululaisia ja opiskelijoita, mutta koulu ja opiskelu eivät ole kertomuksissa niin keskeisillä sijoilla, että päähenkilö voitaisiin selkeästi luokitella ryhmäksi ”koululaiset ja opiskelijat”. Edelleen, näiden ”nuorisokertomusten” päähenkilöt kuvaavat useissa tapauksissa sitä identiteettityötä, joka nuoruuteen liittyy eli päähenkilön ei kuvata itsekään tietävän, mihin sosiaaliseen ryhmään hän ensisijaisesti kuuluu tai mikä insituutio häntä lähimmin koskettaa. Suuressa osassa näitä kertomuksia kirjoittaja on lisäksi itse saatekirjeessä tai suoran henkilökuvauksen yhteydessä määritellyt tyypilliseksi sukupolvensa tai nuorison edustajaksi.

Kolmanneksi suurimpaan luokkaan ”ei yhtä selvää määrettä” olen luokitellut kertomukset, joissa ei ole selvää yhtä päähenkilöä, päähenkilö puuttuu

---

¹²³ 1982, 72.

kokonaan tai päähenkilö on kuvattu niin laajasti ja kompleksisena, että hän ei selkeästi luokitu esitettyihin ryhmiin. Tällaisia kertomuksia edustavat ns. kollektiivikertomukset, joissa toimijana on esimerkiksi koko sukupolvi tai laajahkot omaelämäkerralliset kirjoitukset, joiden päähenkilö ei selkeästi suuntaa kirjoitusta ammatti- tai ihmissuhdeorientoituneeksi. Nämä kaksi ensimmäistä luokkaa osin päällekkäisiä ja useat näihin ryhmiin sijoitetuista kertomuksista kuuluisivat paremminkin molempiin kuin vain toiseen ryhmään. Edelleen, on huomattava, että vaikka näihin ryhmiin sijoitettujen kertomusten päähenkilöt ovat leimallisesti juuri nuoria, nuorten ryhmään, tähän sukupolveen kuuluvia, kuuluvat siihen muutamaa poikkeusta lukuunottamatta muidenkin kertomusten henkilöahmot.

Toiseksi eniten kertomuksista sijoittui luokkaan ”ihmissuhteen kautta määrittyvät päähenkilöt”. Näillä tarkoitan sellaisia päähenkilöitä, joiden kirjallinen hahmo on rakennettu erityisesti yhden ihmissuhteen varaan. Tämän ryhmän kirjoittajista suurin osa (96 %) on naisia. Näin selvä sukupuolittunut jako on selvempi ainoastaan ryhmässä, jossa päähenkilö on leimallisesti rikollinen (ryhmä 7, 100 % mieskirjoittajia). Ihmissuhdepäähenkilöistä suurin osa on parisuhdetta pohtivia tai sellaisia, joiden kertomuksessa tyttären (päähenkilö tytär) ja vanhemman välinen suhde on keskeisellä sijalla kuten on esimerkiksi omaelämäkertoissa, jotka punoutuvat kertojainän äiti-tai isäsuhteen ympärille. Myös muiden kertomusten henkilöahmojen kuvailun yhteydessä ihmissuhteiden kuvaaminen ja niiden käsittely kertomuksen tasolla on keskeisellä sijalla. Ihmissuhteiden ja tunteiden kuvauksen keskeisyyden toiminnallisuuden sijaan voidaan katsoa olevan kuluvalle ajalle leimallista – identiteetin rakentamisen monimutkaistuessa ja selvien roolien kadotessa tunteiden keskeisyys korostuu, itseys määrittyy paitsi moderniin kuuluvien traditionaalien identiteettien, kuten työn kautta saatavan ammatti-identiteetin, myös tuntemisen kautta.¹²⁴

Työ- tai ammattiorientoituneiksi päähenkilöiksi luokittuivat yhteensä 67 kertomuksen päähenkilöt. Sen , että näiden kirjoitusten joukossa työttömyys

---

¹²⁴ Ks. Esim. Bauman 1996, 186-187.

oli yleistä, voidaan katsoa heijastavan ajankohdan nuorisotyöttömyyden määrää ja jälleen viittaavan kirjoitusten reaalielämäsuhteeseen. Teemana (luku 5) työttömyys oli teemana vielä yleisempi. Syy humanististen ja yhteiskuntatieteellisten alojen edustajien suureen määrään päähenkilöiden keskuudessa selittynee ainakin osin sillä, että kirjoituskilpailuihin osallistuva yleisö on aina jossain määrin valikoitunut ja usein kirjoittajat ovat kiinnostuneet kirjoittamisesta tai suuntautuneet alalle harrastus- tai opiskelumielessä – useiden näidenkin kirjoitusten saatekirjeissä kerrottiin harrastelijakirjoittajakiinnostuksesta tai haaveiltiin kirjailijan urasta. Toisaalta osallistujien joukossa oli useita, jotka mainitsivat kirjoittavansa ensimmäistä kertaa tämänkaltaiseen foorumiin.

Harvemmassa sen sijaan ovat kirjoitukset, joiden päähenkilö kuuluu leimallisesti johonkin vähemmistöön (suurin osa seksuaalivähemmistöön), määrittäyty yhteiskunnallisen aktiivisuutensa kautta tai on rikollinen. Kokoavasti voidaankin todeta, että kirjoitusten päähenkilöt ovat pikemmin *tavallisia taatelintallaajia*¹²⁵, aikansa nuoria, jotka on määritelty erityisesti ikänsä ja ikäpolvensa mukaan

4.4. Henkilöhahmokeskeinen kertomus identiteetikertomuksena

Seuraavassa tarkastelen lähemmin kolmea henkilökerronnaltaan rikasta kertomusta, jotka on edellä luokiteltu henkilöhahmokeskeisiin yksilökertomuksiin (luku 5, teemat). Valitut kertomukset ovat aineiston parhaimmasta päästä ja niitä yhdistää erityisesti henkilöhahmon suuri merkitys tai rooli kertomuksessa. Esittämistapa on tulkinnan ja kertomuksen limittävä ja olen pyrkinyt valitsemaan teksteistä laajahkoja sitaatteja lukijan oman tulkinnan mahdollistamiseksi.

Tarkoituksenani on paitsi tarkastella näiden kertomusten henkilöhahmoja, selvittää, voiko näitä kertomuksia pitää ja millä perusteella yksilöiden identiteetikertomuksina. Aikaisemmassa luvussa käsitellyllä identiteetin

---

¹²⁵ (etsi kirjoittaja)

käsitteellä en siis viittaa loppuun saatettuun käsitykseen itsestä, ns. minäkuvaan, vaan Stuart Hallin¹²⁶ muotoilemaan representaatioiden sisällä muodostuviin *identifikaatioihin*, jotka ovat prosessuaalisia käytäntöjä. Hallin teoriassa puhutaan identifikaatioista ja identiteettien muodostumisesta kuitenkin tiedostamattomissa prosesseissa. Ajattelen kuitenkin, että ainakin osa tämänkin aineiston kautta ja avulla tehtävästä kirjoittajien identiteettityöstä tai -prosesseista on kuitenkin tiedostettua, sillä jo tämän prosessin kirjallistaminen, olipa kyseessä sitten omaelämäkerrallisen tai täysin fiktiivisen tekstin tuottaminen, edellyttää jonkinasteista, esimerkiksi juuri kirjoittamisen haluna ilmenevää, tiedostamista. Identiteetti muodostuu yhtäläillä erottautumisen (subjektiuden synty) ja liittymisen (yhteisöön liittyminen) kautta ja nämä prosessit voivat olla rinnakkaisia tai limittyä.¹²⁷

Kysyn siis, miten seuraavia kertomuksia voi lukea identiteettikertomuksina; millaisiin yhteiskunnallisiin rakenteisiin kertomusten henkilöhaamot kiinnittyvät, onko niistä luettavissa jotain ehkä koko X-sukupolvelle leimallisia piirteitä? Millaisista identiteeteistä tai identifikaatioista näissä kertomuksissa puhutaan?

4.4.1. Jesse – teknomusiikki omana tilana

Fiktiivinen kertomus (M1789) Jessestä, parikymppisestä nuorukaisesta jäi mieleeni jo ensimmäisellä lukukerralla, ei ehkä vähiten siksi, että se oli tarinana hyvä ja tuntui kuvaavan sitä maisemaa, jollaista monet kirjoittajista synopsiksissaan halusivat hahmotella. Kertomus käsittää 19 tiheään kirjoitettua liuskaa eli se on aineiston muihin teksteihin verrattuna huomattavasti pidempi, muttei kuitenkaan kuulu kaikkien laajimpien kirjoitusten joukkoon.¹²⁸

---

¹²⁶ 1999, 39, 247-248, 250.

¹²⁷ Fornäs 280-291.

¹²⁸ Keskipituus on noin neljä A4-liuskaa, kaikkein pisimmät tekstit ovat 100-250 sivua pitkiä.

Kertomuksen päähenkilö Jesse on minäkertoja, jonka kautta kaikki tapahtumat fokalisoituvat.¹²⁹ Ewenin henkilöhahmoakseleilla Jessen hahmo määrittyy kompleksiseksi, kehittyväksi ja sisäisen elämän kuvauksen suhteen sisältäpäin rakennetuksi. Hän on kertomuksen *persoona* ja pikemmin *pyöreä* (round) kuin yksiulotteinen hahmo tai tyyppi. Jessen sukunimeä ei mainita, etunimen saattaisi voida tulkita viittaavan lastenlauluista tuttuun lännensankariin ja kertojan halunneen ehkä esittää viitata henkilöhahmon sankarirooliin, joka kuitenkin poikkeaa tavanomaisesta. Jessen ulkonäöstä, kuten kertomuksen muidenkaan henkilöhahmojen ulkonäöstä, ei mainita mitään lukuunottamatta erästä kohtausta, jossa Jesse katuu vaatevalintaansa, joka aiheuttaa yhteenkuulumattomuuden tunteen. Kertomuksen aika on noin yksi vuosi, keväästä uuteen vuoteen. Alussa kerronta on yksityiskohtaisempaa, päiväkohtaista, mutta loppua kohti yhä suurpiirteisempää, tapahtumia tiivistetään kuukausittain.

Kertomus alkaa kohtauksella, jossa 18-vuotias Jesse on lähdössä ajelemaan autolla päästäkseen pois kodin rauhattomasta ilmapiiristä. Käy selville, että luonnonkauniissa lähiössä asuvan Jessen äiti on kääntynyt Jehovantodistajaksi ja isä lisännyt alkoholinkäyttöään, ja kumpikin tapahtuma on lisännyt vanhempien välisten riitojen määrää. Äiti ei hyväksy Jessen harrastuksia, joihin kuuluvat mm. itämainen filosofia ja aikido, silti luottamus vanhempien ja Jessen välillä on säilynyt ja välejä kuvaillaan etäisen lämpimiksi. Autossa vallitsee ”suloinen hiljaisuus”, eikä ajomatkan päämäärällä ole niin väliä.

Vilkaisin auton kojelaudan kelloa – 23.47. Olin ajanut muutaman kerran tämän pikkukaupungin torin ympäri ja katsoin parhaaksi suunnata takaisin kotiin. Olisi huomenna sentään herättävä kouluun – ammattikouluun. Tämä olisi viimeinen vuoteni siinä laitoksessa jonka jälkeen olisinkin valmis puuseppä. En suuremmin ollut ylpeä ammattinimikkeestäni mutta parempi sekin, kun ei mitään. Olin tehnyt valinnan peruskoulun jälkeisestä koulutuksesta sillä hetkellä, kun yhteishakulomakkeet oli eteen jaettu joten eipä sopinut suuria odottaakaan. Oikeastaan en paljonkaan ajatellut elämää eteenpäin ammattikoulun jälkeen. En edes osannut, vaikka olisin yrittänyt. Tulevaisuus oli minulle yhtä suurta harmaata massaa, josta mikään ei pilkistänyt esiin. Minä olin ikuinen odottaja joka koko ajan odotti, että jotain tapahtuisi. Jotain josta voisi tarrata kiinni ja mennä mukana, mutta mitään sellaista ei tähän asti ollut tapahtunut.

---

¹²⁹ Fokalisaatiolla tarkoitetaan kirjallisuustieteessä näkökulmaa, jonka kautta tapahtumat tuodaan esille, nähdään jonkun silmin.

Jessen kuvaillaan olevan siis paitsi yksinäinen pohdiskelija, myös hieman kunnianhimoton. Hän ei vielä tiedä, mitä elämältään haluaisi ja liikkuu toistaiseksi muiden mukana perjantaibileissä vaikka sanookin, että ”en pahemmin pitänyt kaupungilla vetelehtimisestä ja muutoin kuin joskus viikonloppuisin ja siihenkin aloin pikkuhiljaa kyllästyä”. Jessen kaksi parasta kaveria ovat rikkaan perheen vesa Masa ja sielunmaisemaltaan lähempänä Jesseä oleva Jani. Filosofoinnin lisäksi hän harrastaa kitaransoittoa ja käy kävelemässä läheisessä metsässä. Kokonaisuutena Jessestä kertomuksen alussa piirtyvä henkilöahmokuva viittaa Jessen kokemaan kollektiivisten identiteettikehikoiden vastustamiseen ja yksilöllistymiseen pyrkimiseen – äidin uskonnollisuuden ja kaupungilla maleksivien kavereiden vastakohtana Jesse harrastaa yksilölajeja (aikido, filosofia) ja ottaa individualistista etäisyyttä arkiympäristöönsä autoretkillä ja metsäkävelyillä. Jesse siis tietoisesti tekee sisältäpäin lähtevää identiteettityötä löytääkseen jotain elämässään keskeistä ja päästäkseen mukaan tapahtumiin, joita ”ei tähän asti ollut tapahtunut”. Tapahtumattomuuden kuvauksen voi tulkita viittaavan nuoruudelle ikä kautena asetettuihin odotuksiin: nuoruuden pitäisi alkuoletuksen mukaan olla kiihkeimmän tapahtumisen aikaa, ei vain jatkuvaa odottelua. Näin käykin: kertomuksessa käännteentekeväksi tapahtumaksi, arjen harmauden ja lopulta koko tulevaisuuden suunnan muuttavaksi tapahtumaksi muodostuu tutustuminen teknomaailmaan.

Ja kieltämättä asia oli alkanut kiinnostaa, kun Jani oli kertonut varsin kiehtovia juttuja siitä millaisia elämyksiä ravet kuulemma parhaillaan voivat olla. Rakkaus, onnellisuus, tanssin vapauttava voima ja yhteenkuuluvuuden tunne olivat tulleet esille useamman kerran illan mittaan Janin selittäessä technon filosofiaa. Väliin se oli kuulostanut lähes uskonnolliselta aivopesulta, väliin taas hyvin sekavalta, melkein pä huumeiselta hourailulta.

Tästä tapahtumasta lähtien Jessen ajatukset keskittyvät lähinnä tanssiin. Käy selville, että hän ei ole koskaan tuntenut harrastusta omakseen, ja diskossakin seuraa vain vierestä muiden tanssia. Myös aikidoharjoituksissa kehoitetaan toimimaan niin, että liikesarjoista ”tulee tanssia”. Kun varsinainen teknoilta koittaa, Jesse kokeilee ensimmäistä kertaa huumeita. Kokeilu on pettymys, mutta ravet mieluisa yllätys. Aluksi Jesse tuntee itsensä ulkopuoliseksi

huomatessaan pukeutumisensa puolesta poikkeavansa huomattavasti muista bileilijöistä, mutta tuntee tanssiessaan vihdoinkin kuuluvansa johonkin.

Koko paikka tuntui jo nyt hyvin epätodelliselta. (...) Musiikki voimistui ja valoisuus himmeni mitä alemmas tulimme. Kun portaat lopulta päättyivät, eteemme avautui suuri betonilattainen tila jossa leijui tiheää savua. Savun seassa näkyi tanssivia hahmoja joita eriväriset valot välillä toivat paremmin esille. Strobo hakkasi jatkuvasti katkoen välillä kaiken liikkeen sarjaksi pysäytyskuvia. (...) Koko maailma tuntui muuttuneen silmänräpäyksessä kaoottiseksi, värikkääksi harhaksi. (...) Aloin liikutella käsiäni hitaasti sinne tänne ja se näytti ympärilläni sykkivän valomeren keskellä todella hienolta. Vähitellen aloin keinua puolelta toiselle ja liikutella jalkojani. Musiikki takoi kiivaana ja hypnoottisena ja pian huomasin todella tanssivani. Suljin silmäni, unohdin ympäröivän maailman ja keskityin nauttimaan olotilastani. (...) Tämä oli minulle kokemuksena jotain todella ainutlaatuista – jotain, jota olin aina kaivannut, mutta en ollut tiennyt olevan olemassakaan. Tanssilattialla tunsin todella olevansa yhtä muiden paikallaolijoiden kanssa ja voimakkaita positiivisia tunteita kumpusi esiin tuon tuostakin. Musiikki pakotti liikkumaan ja kun kerran oli päässyt kiinni siihen oli vaikea pysähtyä. Sitä tunsin irtoavansa lattiasta, leijuvansa ilmassa tai vajoavansa oman mielensä syvyyksiin, turvalliseen pimeyteen.

Tanssista tulee Jessen uusi harrastus, jonka kautta hän saa uusia ystäviä, ensimmäisen pidempiaikaisen tyttöystävänsäkin. Hän alkaa kuluttaa enemmän aikaa uusien ystäviensä kanssa poissa kotoa ja perhe jää taka-alalle aiheuttaen tiheneviä riitoja. Jesse alkaa vähitellen irrottautua laspuusperheestään ja kapinoida vanhempiaan vastaan.

En ehtinyt nauttia kesälomasta montaakaan päivää, kun isä ilmoitti hankkineensa minulle kesätyöpaikan. Pääsisin kuukaudeksi leikkaamaan kapungin nurmikoita. En ollut lainkaan innostunut ajatuksesta ja asiasta syntyi melkoinen riita. Isä ja äiti olivat vankasti sitä mieltä, että kesälomaa ei kertakaikkiaan voisi käyttää pelkästään vetelehtimiseen ja koittivat saada minua vakuuttuneeksi siitä, että työtä on ihmisen tehtävä jos mielihyvä syödä ja elää. Oli hämmästyttävää, että vanhempani kerrankin olivat niin tiukasti yhtä mieltä jostakin. Tuon riidan päätteeksi haistatin paskat noille kahdelle ja poistuin kotoa ovet paukkuun.

Mitä lähemmäs armeija tuli ja mitä enemmän sitä mieltä sitä pelottavamalta ja vastenmielisemmältä paikalta se tuntui. Olin oikeastaan harkinnut vakavasti siviilipalvelukseen menemistä, mutta kun kutsuntatilaisuudessa kaikki hakivat armeijaan ei minulla ollut rohkeutta poiketa joukosta. En oikeastaan koskaan ole osannut olla oma itseni siinä määrin kuin haluaisin. Olen aina tahtomattani myötäillyt minua itsevarmimpien ihmisten tahtoa ja tuntenut oloni aina hieman ulkopuoliseksi missä tahansa porukassa.

Teknokulttuuriin tutustuessaan Jesse tutustuu ensimmäistä kertaa huumeisiin ja alkaa käyttää pilveä. Pian hän kuitenkin huomaa, että todellisen nautinnon tuottaminen vaatii paljon muutakin kuin sitä. Jesse päättää irrottautua pilvestä

ja uskaltautuu sanomaan siitä tyttöystävälleenkin, joka haluaa siirtyä vahvempiin aineisiin, aiheuttaen välirikon.

Perjantaihin mennessä olin ollut viikon polttamatta pilveä ja yksin kirjoja lukiessani ja pohdiskellessani olin alkanut nähdä ravet hieman uudessa valossa. Minusta tuntui ettei monikaan ravekansasta todella nauttinut itse tanssimisesta vaan enemmänkin huumeiden aiheuttamista tunnetiloista. Oikeastaan en nähnyt siinä mitään pahaa, mutta minulle itselleni se ei enää riittänyt. Jos halusin todella päästä hurmukseen tanssin avulla täytyi sen pystyä tapahtumaan myöskin selvinpäin. Olin huomannut olevani raveissa tavattoman onnellinen, mutta se onnellisuus häipyi usein liian nopeasti. Minut valtasi taas kerran suunnaton kaipaus löytää jotain todellista ja pysyvää.

Lopussa on kaksi kuvausta, joissa Jesse löytää tanssin nautinnollisuuden ilman huumeita, ainoastaan liikkeestä. Tanssissa lähestytään ekstaattista tilaa, ja Jesse näkee hallusinaation, jossa karhu tanssii yhdessä hänen kanssaan. Lopussa elämä palautuu lähelle alkutapahtumien tilaa, keskusteluyhteys vanhempien kanssa palautuu, Jesse ottaa vastaan työpaikan, jonka isä on hänelle hankkinut ja yhteinen sävel tyttöystävänkin kanssa löytyy uudelleen.

Metsä oli luminen ja hyvin rauhoittava kävellessäni hitaasti eteenpäin tupakkaa poltellen. Minulla oli todella ikävä Sannaa. Hetken mielijohteesta heittäydyin selälleni maahan ja aloin katsella taivasta. Pilvet kulkivat hitaasti eteenpäin ja pienenpieniä lumihuutaleita leijaili verkkaisesti maata kohti. Tunsin vajoavani maan sisään. Aikani maattuani nousin seisomaan ja aloin hypähdellä lämpimikseni. Sitten mieleeni tuli ajatus alkaa tanssimaan. Etsin maasta muutaman jäätyneen oksan ja aloin hakata niitä rytmikkäästi yhteen. Tanssahtelin ympyränmuotoista kuviota ja pian tunne kaappasi minut valtaansa. Aloin hitaasti päästellä suustani sekalaisia ääniä ja pian joikasin ja murahtelin melko kuuluvasti. Suunnaton ilo valtasi mieleni ja jokaisella askeleella tunsin vajoavani syvemmälle transsiin.

Kokonaisuudessaan Jessen kertomus on nuoren miehen kehityskertomus, jossa henkilöhahmo etsii ja löytää itselleen omaa tilaa, identiteettiä. Tämä prosessi on luettavissa kertomuksessa niin tarinan kuin kerronnankin tasolla. Keskeinen asema on lapsuusperheestä irrottautumisella: alussa lapsuusperhe, vanhemmat, mainitaan useammin ja positiivisissa tai neutraaleissa yhteyksissä (yhteiset matkat, keskustelut), tarinan loppua kohti heidän esiintymisensä kertomuksessa harvenee ja edellä siteeratusta kohtauksessa Jesse nousee ensimmäistä kertaa vanhempiaan vastaan kieltäytyessään ottamaan vastaan tarjotun kesätyöpaikan. Perhe ei kuitenkaan ole täysin merkityksetön, sillä

kertomuksen loppupuolella vanhempien kerrottua eroaikeistaan Jesse tuntee, että ”nyt koko maailma oli todellakin luhistumassa”.

Vertaisryhmän, ystäväporukan, merkitys sen sijaan kasvaa kertomuksen edetessä, Jesse ryhtyy viettämään enemmän aikaansa heidän kanssaan ja kertomuksessa kuvataan enemmän heidän kuin vanhempien kanssa käytyjä keskusteluja. Kertomuksen alussa Jesse kuvaa tuntevansa itsensä hieman ulkopuoliseksi viikkobileissä ja kaupungilla, samoin diskoissa, eikä hän ole löytänyt ystävää, jonka kanssa keskustella kirjallisuusharrastuksestaan. Raveissa tanssimisesta kuitenkin tulee Jesselle tärkeä harrastus ja kiinnike yksilöllisen identiteetin rakenteistamisessa, sillä sieltä hän vihdoinkin löytää kaipaamansa kuulumisen, yhteisöllisyyden, tunteen. Teknon avaama maailma kirkkaine valoineen ja rytmeineen on uusi ja salaperäinen, täysin arjesta poikkeava ja vanhemmilta kielletty. Jo kuvausta ensimmäiselle bilepaikalle saapumisesta voi pitää tätä eriytymistä symboloivana tapahtumana – siinä kuvataan, kuinka Jesse kaverinsa kanssa laskeutuu syvälle maan alle, bunkkeriin, jossa ravet pidetään – paikkaan, joka on fyysisestikin arkielämän ulkopuolella ja leimallisesti nimenomaan nuorten kohtaustaikka.

Teknon yhteisöllistä luonnetta on pohdittu myös tutkijoiden keskuudessa ja teknoa kulttuurina ja ilmiönä on tutkittu koko sen kymmenvuotisen elinkauden ajan.¹³⁰ Teknon on huomattu nopeassa tahdissa siirtyneen marginaali-ilmiöstä populaarikulttuurin keskiöön ja alkaneen sisäisesti hajautua eri tyyliin, jotka pitävät sisällään kokonaisvaltaisen musiikki- ja muun tyylikirjon. Bruce Eisnerin¹³¹ mukaan raveissa on kysymys siirtymäriitistä, jossa nuorille yritetään teknologian keinoin luoda uudenlainen yhteisöllisyys ja henkisyys. Tässä kertomuksessa teknokulttuuri itsessään ei kuitenkaan ole pääosassa, vaan se toimii henkilöhahmon näkökannalta eräänlaisena vapaana tilana, omatahtoisen subjektin kasvualustana. Raveissakäynnin siirtymäriittiluonne ei tule Jessen kertomuksessa esille ainakaan siinä merkityksessä kuin Eisner sen kuvaa: ravet itsessään eivät muodosta liminaaltilaa, kahden erilaisen olotilan tai vaiheen välissä olevaa tilaa, jotka

¹³⁰ Salmi 1996, 179-203.

¹³¹ Sit. Salmi 1996, 180.

johtaisivat musiikin kautta muodostuvan yhteisöllisyyden syntyyn. Sen sijaan itse teknon luoma yhteisöllisyyden tunne toimii oman identiteetin kehittämisen funktiossa. Teknon tarjoama yhteisöllisyys lähenee osin Baumanin¹³² kuvitteellisen yhteisön, uusheimon, ideaa. Nämä uudenslaiset yhteisöt ovat paikallisia ja hauraita ja niitä ei sido muu kuin niiden jäsenten halu kuulua niihin, mutta toisaalta erottuu uusheimoista siinä, mitä ryhmän ahdaskatseisuuteen tulee: voidaan olettaa, että teknoyhteisö ei ole ”turvallisuuteen liittyvissä asioissa neuroottinen” ja ”ympäröivän maailman vihamielisyyden suhteen vainoharhainen”. Jessen yhteisöllisen identiteetin hakeminen siis ei ole kaipuuta perinteiseen yhteisöön, kuten kiinteämpiin perhesiteisiin eikä päähenkilö kaipaa sen paremmin kuulumisuuden tunnetta nuorisoryhmiinkään. Koulu toimii eräänlaisena kiinnittymisen välineenä, muttei riittävänä antamaan sisältöä koko identiteetin käsitteelle. Se, mitä Jesse hakee, on pelkkää tunnetta kuulumisesta johonkin, kuulumista, joka ei edellytä sitoutumista mihinkään ja artikuloimattoman ’toisen’ vastustamista. Toiseudeksi määrittyy juuri perinteisen yhteisöllisyyden idea.

Kertomuksen lopulla Jesse päättää olla menemättä armeijaan. Hän tietää tästä aiheutuvan riitoja isän kanssa, mutta tiedostaa itsekin olevansa jo kykenevä itsenäisiin päätöksiin: edellä siteerattu mukautuvaisuuden tiedostaminen on muuttunut oman tilan tiedostamisen diskurssiksi. Jessestä on rakentunut itsenäinen toimija, ja lopussa on useampia kohtauksia, joissa Jesse esittää mielipiteensä suoraan jollekin toiselle henkilölle eikä pohdi niitä metsässä kävellessään tai yksinäisillä automatkoilla, kuten alussa.

Minä taas toin esille oman visioni totuuden etsinnästä. Siitä, että piti kokeilla kaikkea ja säilyttää se minkä kokee omakseen ja hyljätä muu. Minä halusin etsiä joka paikasta ja kokeilla kaikkea kunnes pystyisin todella sanomaan jotain omakseni ja viihtymään jossain. (...) Jotenkin minusta tuntui, että en pystynyt sanomaan mitään tulevaisuudesta ennenkuin olin saanut nykyisyyden sellaiseksi kuin halusin.

4.4.2. Maria – sortuvat identiteettikehikot

---

¹³² 1996, 187-188.

Kirjoitushetkellä 27-vuotiaan Marian¹³³ kertomus (N2611) luokituu roosilaisittain¹³⁴ kuvaukseksi tyypillisestä ansaelämästä, jossa yksi tai useammat odottamattomat tapahtumat muuttavat elämänsä pysyvästi, eikä kirjoittaja näe siinä juuri ulospääsyä; elämän sekä sisäinen että ulkoinen hallinta ovat heikot. Seitsensivuinen kertomus jakaantuu kolmeen pääosaan, lapsuudesta ja varhaisnuoruudesta, lukioajasta ja yhdestä lukion jälkeisestä vuodesta kertovaan sekä jaksoon, jossa kerrotaan nykyajasta kahdeksan vuotta ylioppilaskirjoitusten jälkeen.

Täytyy myöntää, ettei mun elämäni alku vaikuttanut mitenkään hirveen lupaavalta. Synnyin vuonna 1970 täällä Etelä-Pohjanmaalla. Kun isä näki mut ekan kerran se ymmärsi heti kuolla. Äiti puolestaan meni sydänvian takia sairaalaan ja oli sieltä palattuaan työkyvytön. Näiden tapausten johdosta paikkakunnan kaikki kiltit täti-ihmiset kokoontuivat meille ja syöttivät viattomalle lapselle kahviin kastettua pullamössöä. Se vuokrakämpäkin oli tosi ankea, ja ne kuteet joita jouduin ekat elinvuoteni käyttämään oli karseita: kananpojankeltaisia pulloverejä ja lepattavalahkeisia trikoohousuja. Fyi sattan.

Ylläsiteeratussa kertomuksen aloituskappaleessa määritellään kertomuksen puitteet ja tuodaan esille itseironinen tyyli, jolle kirjoittaja on uskollinen kertomuksen käännekohtaan saakka: isä on kuollut säikähdyksestä, naapurin tätien paapomisella viitataan aloitekyvyttömäksi leimattuun pullamössösukupolveen. Koko ympäristö on ankea; sosiaalisesta ympäristöstä mainitaan vanhempien lisäksi vain nämä täti-ihmiset ja fyysisestä ympäristöstä vuokrakämpän ankeus; vertaisryhmiä ei kertomuksen ensimmäisessä osiossa esiinny.

Varhaisnuoruudesta kertovaa osiota leimaa päähenkilön esittäminen uhmakkaana koviksena, joka kuuntelee oikeita bändejä ja on päättänyt muuttaa isona ”ainakin Hesaan, mieluiten Lontooseen”. Äiti on mennyt uusiin naimisiin ja eletään nousukautta, kuluttamisella ei tunnu olevan rajoja lainkaan. Äidistä ja isäpuolesta kerrotaan, mutta heille ei anneta omaa ääntä, he ovat lähinnä toimijoita ja rahantienaajia. Yläasteaikana käydään kielikouluissa ja hummataan. Lukioista päästyään Maria on edelleen huoleton – vaikei yliopistoon ensimmäisellä kerralla pääsisikään, onhan tuota aikaa.

---

¹³³ nimimerkki

¹³⁴ 1987, 75.

Seuraavassa katkelmassa käy hyvin selville, kuinka Marian kertomuksessa puhuu minäkertoja välillä kirjoittamishetkellä, välillä taas menneisyyden Maria, joka miettii vaihtoehtoja.

Heinäkuussa pyörähdin oikeustieteellisen pääsykokeissa. Koska olin myöhästynyt Taideteollisen korkeakoulun suhteen, ajattelin, että voisi olla hienoa päästä yhdeksi vuodeksi oikikseen. En ottanut siitä mitään paineita. Pisteet jäivät lopulta harmittavan lähelle varasijoja. Nainen, jolta tuloksia tiedustelin, kehotti hakemaan uudelleen, mutta tokkopä viitsin... No, olihan tämä mukavaa. Asuin hotelli Ilveksessä, ja lähetin tutuille kortteja allekirjoituksella "kapitalistisin terveisin Maria". Ehkä liitynkäin kokoomukseen?

Kertomuksen käännekohtaksi muodostuvat lama ja kauan vaivanneen sairauden puhkeaminen pahemmaksi. Asunto on sama, mihin hieman hämillään muutama vuosi sitten kaupungissa asumisesta innostuneena muutettiin, itsenäisestä asumisesta ei olekaan tullut mitään eikä haluttua opiskelupaikkaa ole liennyt, sen sijaan päähenkilö on joutunut valitsemaan alan, jonne sattui pääsemään. Haaveiltu yksinasuminenkaan ei ole onnistunut sairauden vuoksi. Lauseet muuttuvat negaatioiksi ja kirjoittamishetken Maria ei enää etsi vaihtoehtoja tai kysele itseltään elämänsä suuntaa.

Juuri tällä hetkellä elän lievässä paniikkimielialassa. Opintotuki loppuu vuoden kuluttua, yritän tässä parsia kokoon jonkinlaista tutkintoa. Sivuvaiheissa toki löytyy, mutta ne kaikki ovat pahasti keskeneräisiä.(...) Minulla ei ole loistavia arvosanoja, ei työkokemusta, ei tärkeitä ihmissuhteita jotka auttaisivat uralla, ei enää oikein nuoruuttakaan. En ole opiskellut (tai edes ylipäätään käynyt) ulkomailla, en harrasta mitään. Vihaan terveitä ihmisiä, jotka tuntuvat ruikuttavan aivan käsittämättömistä asioista. Kokoomuksesta on tullut täysi paska, en usko Jumalaan, en isänmaahan, kotiin sentään vielä. Kulutan aikaani katselemalla teeveestä Miami Vicen uusintoja, tai etsimällä internetistä lääketieteellisiä faktoja (joita oikeastaan lääkärien kuuluisi etsiä).

Useimmat (ex-)ystäväni ovat valmistuneet ja päätyneet naimisiin. He ovat nyt osa sitä harmaata keskiluokkaa, jota kerran inhosimme. Heille ei siis ole käynyt yhtä huonosti kuin minulle, joka ilmeisen ansiokkaasti tällä hetkellä edustan alaluokkaa. Mutta ei minuakaan ole vielä nujerrettu. viime viikolla nivel vihdoin kuvattiin, ja välilyvyssä näyttäisi olevan jotain mätää. Jokin hermo on mahdollisesti puristuksissa. Leukanivelen vaivojen arvellaan lisäksi altistavan lihasjännitykselle. Että sillä lailla.

Marian kertomus on myös identiteettikertomus, mutta käänteisessä mielessä kuin Jessen: se on kertomus anonymistymisestä, identiteetin menettämisestä.

R.S. Cranen¹³⁵ juonitypologiamallin mukaan kertomus rakentuu

---

¹³⁵ Princen 1987, 72-73 mukaan.

rappeutumisen esittämisen varaan. Päähenkilön minuuden kuvataan rakentuvan ensimmäisissä kahdessa osassa kuluttamiselle, ja kun siihen ei enää ole ollut mahdollisuuksia, on hän pudonnut tyhjän päälle. Lisäksi pahentuneen sairauden vuoksi on mennyt mahdollisuus opiskella ja on ollut pakko hylätä ajatus yksinasumisesta ja itsenäisemmästä elämästä. Minäkertoja tuntee kuulumattomuutta niin uskonnollisiin kuin poliittisiinkin yhteisöihin ja kokee muutenkin olevansa kaiken sosiaalisen elämän ulkopuolella ("sosiaalinen elämäni oli muuttunut miinusmerkkiseksi"), hän on kanssaihmisilleen anonyymi. Toisaalta Maria on pysynyt uskollisena nuoruutensa sitoutumattomuuden ideologialle; ainakaan hänestä ei ole tullut osa sitä keskiluokkaa, jota hän nykyisten keskiluokkaisten kanssa aiemmin halveksi ja sen vuoksi Maria sijoittuu lähemmäs jotain "aidompaa" kuin kertomuksessa mykiksi jäävät entiset ystävät.

Minäkertojan henkilöahmo on rakennettu kahdessa ensimmäisessä kertomuksen osiossa lähinnä karikatyyriksi, tyyppiä, joka edustaa lama-ajan juppihuuman edustajaa. Tämä kuluttajatyypin hahmo rakentuu lähinnä oman toiminnan raportoinnin kautta. Kertomuksen edetessä kuva henkilöahmosta muuttuu tyypistä persoonaksi, joka näkyy mm. siinä, että sisäisen elämän kuvaamisen suhteen kerronta poikkeaa eri jaksoissa – viimeisessä, kirjoitushetken sijoittuvassa jaksossa Maria tuo ensimmäisen kerran esille arvojaan ja purkaa kirjoittamisen kautta ahdistustaan. Kertomusten muut henkilöt, äiti, isäpuoli ja ystävät, ovat lähinnä sivurooleissa lääkäreitä lukuunottamatta, joiden taholta minäkertoja tuntee tullessa väärinkohdelluksi. Lopussa minäkertojan ääni muuttuu lähinnä hätähuudoksi sisäislukijalle: peli tuntuu jo lähes menetetyltä, mutta silti on pientä toivoa, että 80-luku, unelmien aika, vielä palaisi.

Marian kertomuksessa tulee esille kaksi laajempaa kirjoitusta leimaavaa piirrettä – lama sukupolven kokemusta rakenteistavana tekijänä, tapahtumana, jolla on ollut joko välillisiä tai välittömiä vaikutuksia omaan elämään sekä myöhäismoderniin liitetty yksiselitteisyyden puute, vapauden ja

mahdollisuuksien aika. Tässä esimerkiksi Ziehen¹³⁶ kuvaama vapaus ja avoimuus näyttäytyy kuitenkin lähinnä traditionaalien turvaverkkojen puutteena tai merkityksettömyydellistämisenä – kirjoittajaminällä ei ole sukulaisten, ystävien tai muunlaista yhteisöä, vaan hän tuntee olevansa yksin taistellessaan erikoista sairauttaan vastaan. Myös työnsaannin epävarmuus ja ammatti-identiteetin kehittymättömyys leimaavat henkilöahmoa. Tämän, ei lajissaan ainoan, kertomuksen perusteella voisi väittää että esimerkiksi Leena Suurpään¹³⁷ artikkelissaan piirtämä kuva implisiittisesti ihaillusta keskeneräisyydestä itsensäkehittämisen mahdollistajana on yksiulotteinen. ”Kevyt sitoutuminen” yhteisöön voi jossakin tapauksissa merkitä kuvatunkaltaista täydellistä ei-valittua sitoutumattomuutta mihinkään.

4.4.3. Minna – yhteiskunnallinen aktiivisuus voimavarana

Kertomus Minnasta (N801) ja hänen yhteiskunnallisen aktiivisuutensa heräämisestä koskee ympäristöteemansa puolesta monia, mutta on kertomuksena harvinainen. Siinä käsitellään kirjoitushetkellä nuoren naisen, kertomuksen alussa teinitytön, heräämistä tietoisiksi globaaleista ongelmista ja matkaa kohti asiointilan muuttamista. Henkilöahmona Minna on kuvattu kompleksiseksi, kehittyväksi ja henkilön muutosta on kuvattu pääosin sisäisen elämän kehittymisen kautta. Jo tarinan alusta henkilöahmo on pikemminkin persoona kuin tyyppi.

Sen piti olla iisiä. Jokainen vain kasvaisi, menisi kouluun, saisi sellaisen työpaikan, josta piti, ovelle kolkuttaisi ihana puoliso haikarat mukanaan ja eläisimme onnellisena elämämme loppuun asti suuren eläkkeen turvin. Piste. Menimme kaikki kouluun. Iisiä siitä ei tullut.

Nelisivuinen teksti alkaa kertomuksella ikäpolven yhtenäiseksi kuvitellun narraation pirstoutumisesta, synkällä kuvauksella peruskoulu- ja lukioaikaisen ystäväporukan hajoamisesta. Yksi on tehnyt itsemurhan, toisen perheen isä paljastuu tuurijuopoksi ja lama on muuttanut kertojaminän perheen epäsosiaaliseksi (vrt. Maria edellä). Näiden tapahtumien aikaan kertojaminä

---

¹³⁶ 1991.

¹³⁷ 1996, 51-73.

alkaa huomata kasvaneensa ”turvallisuuden ja talouskasvun illuusion pumpulissa”, muttei tiedä, mitä voisi asialle tehdä.

Uutiset olivat täynnä asiaa siitä miten luonto on niin huonossa kunnossa, että se suorastaan mätäneee kohta käsiimme. En varmaan koskaan ole ollut niin peloissani. Oliko minulla enää tulevaisuutta? Polttaako UV maan, keitymmekö ihan omatoimisesti, näkevätkö lapsemme enää vehreitä metsiä, valtaavatko humanoidit planeettamme? Minne voisin paeta tai edes suojautua? En koskaan kertonut Nooralle käyneeni juttelemassa kouluterveydenhoitajan kanssa ongelmistani. Hoitsu hymähteli ja antoi mielenterveystoimiston puhelinumeron. En aikonut nostaakaan luuria, enhän minä hullu ollut. Enkä naiivi. Naistenlehdet silottelivat polttavaa hätääni kujerrellen, että minulla onkin myöhäinen murrosikä, ja että tuskani johtuu nuorten ikaikaisesta tarpeesta parantaa maailmaa. Normaaleista huolenaiheista annat ja reginat listasivat vain meikki- ja vaakaongelmia. Miten helppoa kosmetologien kerman vastata! En voinut sulattaa sitä kaikkea sontaa jota tuutista tuli ja liityin Animaliaan, Human Rights Watchiin ja pariin muuhunkin järjestöön. Olen kuullut, että hyökkäys on paras puolustus ja valmistautuminenkin siitä jo puolet. Siis valmistauduin.

Toisin kuin muiden kertomusten yhteiskunnallisen heräämisiä, ei tässä seuraa kertomusta toiminnan hiljaisesta jättämisestä ja siirtymisestä arkielämän politiikkaan, pieniin tekoihin. Minna haluaa näyttää asenteensa ajelemalla pitkät hiuksensa ja alkamalla ottaa aktiivisesti osaa järjestöjen toimintaan ja kirjeenvaihtoon samoinajattelevien kanssa. Suora toiminta epäkohtien poistamiseksi tuntuu kuitenkin vieraalta, ja sen kautta saavutettavat päämäärät vain lyhytaikaisilta. Minna päättää jalostaa idealisminsa omistamalla elämänsä taisteluun paremman maailman puolesta ja menestyksekkäästi pyrkii opiskelemaan kehitysmaantiedettä.

Jostakin viisauden kirjasta sain sitten herätteen mennessäni viimeiselle lukioluokalle. Saatoinkin vaikuttaa, jos minusta tulisi yhteiskunnallisesti hyväksyttävä, pätevä, jos minulle kiistämättömästi myönnettäisiin valtuudet vaikuttaa. Minun tulisi opiskella, kahmia auktoriteettia, jotta sanani painaisi ja jotta saisin ääneni ja mielipiteeni kuuluville.

Tänään olen opinnoissani yli puolivälin. Rakastan sitä mitä opiskelen. Maltan tuskin odottaa että pääsen auttamaan. Ketä tahansa missä vain pusikossa, kunhan saan aikaan jotakin millä on merkitystä. Elämäni tarkoitus on lieventää (ellei kokonaan poistaa) saastumista, hiilidioksidipäästöjä, eroosiota, nälänhätää, korruptiota, rasismia...(…) Ajatus luovuttamisesta nyt on minulle vieras. Vapaa-aikoinani kiertelen kouluilla luennoimassa ekotoiminnasta.

Minnan henkilöhahmossa yhdistyy joitakin piirteitä, joiden on sanottu¹³⁸ olevan leimallisia 1990-luvun nuorille: radikalismia toimintatapana vierastetaan, sen sijaan tiedostamisella, tiedolla ja kouluttautumisella nähdään olevan suurempi merkitys todellisessa vaikuttamisessa. Vaikuttaminen alkaa omista elämäntapavalinnoista (tässä Minnan ryhtyminen vegaaniksi ja muutoksen osoittaminen ulkonäön muuttamisen kautta) ja lopultakin pyrkimys suurempiin muutoksiin on pikemmin yksilön (minäkertojan) kuin ryhmän toiminnassa: aluksi kerrotaan liittymisestä järjestöihin ja toimimisesta niissä, mutta kertomuksen loppuosassa järjestötyö on jäänyt taka-alalle ja kouluillakin Minna kiertää luennoimassa yksin. Tämä huomio tukee Helena Helven¹³⁹ ajatusta siitä, että suurten kertomusten tilalle on 1980-luvun puolivälin jälkeen tullut individualistinen suhtautuminen omaan mielenrauhaan ja pienimuotoisiin projekteihin. Useammin kuin kuvatus kaltaiseen, jää toiminta muissa kertomuksissa kuitenkin oman ekologisemman elämäntavan noudattamiseen (”kierrättäjät”) ja ympäristöasioiden seuraamiseen eli Minnan kertomus on koko aineistossa harvinainen.

Minnan kertomus on siis kertomus yhteiskunnallisen identiteetin heräämisestä ja sen muodostumisesta elämän merkityksellistäjäksi ja keskeiseksi voimaksi. Perhesuhteet, äiti ja isä, mainitaan kertomuksessa ainoastaan kerran ja parisuhdekin, josta lopussa lyhyesti kerrotaan, perustuu yhteiselle yhteiskunnalliselle päämäärälle. Saatekirjeessä tai henkilöhaamon kertomuksen kautta rakentuvassa identiteetissä ihmissuhteet eivät ole keskeisellä sijalla.

Palaan vielä hetkeksi edellä esittämiini pohdintoihin sankaruudesta. En määritellyt Jessen, Marian ja Minnan kertomuksia sankarikertomuksiksi, mutta voidaan kuitenkin keskustella siitä, millä perusteella tämä olisi ollut oikeutettua. Jos sankarin näyttämöksi edellytetään laajempaa sosiaalista hyväksyntää, ei kukaan kukaan kolmesta päähenkilöstämme ole sankari. Jos sen sijaan keskitytään tarkastelemaan sankaruutta ”tavoittamattoman päämäärän lähentymisenä”, ovat kaikki päähenkilömme sankareita.

---

¹³⁸ Esim. Suurpää 1996, 64-66.

¹³⁹ 1996, 90.

Tavoittamaton päämäärä, jota kertomuksissa lähestytään, on utopia aitoudesta vastakohtana vieraantuneelle, latteaksi koetulle elämäntavalle, jota Jessen kertomuksessa elävät vanhemmat, Marian kertomuksessa entiset ystävät, nykyiset keskiluokkaistuneet ja jollaista Minnan kertomuksessa tyrkyttävät naistenlehdet. Näiden sankareiden vastustamat asiat ovat vaikeammin tunnistettavissa kuin myyttisten sankareiden lohikäärmeet tai poliittisten puolueiden kannattajien ajatukset, ja työ, jonka kautta vastustaminen tapahtuu, on piiloisempaa ja ennen kaikkea individualistista. Päähenkilöissä on piirteitä positiivisesta sankarista, mutta he eivät saa voimaansa markkinatalouden kannattamisesta – Ehrnroothin positiivinen sankari viittaa siis ehkä paremminkin median luomaan kuvaan nykyaikaisesta sankaruudesta ja myös populaarikulttuurin tuottamaan sankarimuottiin. Sen sijaan tuo tavoiteltu ja lopulta iäiseksi tavoiteltavaksi jäävä sankaruus – kuten identiteetti – saa tärkeimmän sisältönsä identiteettityöstä, matkasta minuuteen.

Summa summarum, henkilöhahmokeskeisten kertomusten päähenkilöitä voi pitää sankareina, jotka eivät täyty perinteisille sankareille asetettuja vaateita. Kertomusten sankaruus on *poikkeuksellista*, uudenlaista sankaruutta, jossa tavoittelemisen arvoiseksi asiaksi koetaan aitouden etsiminen ja eräänlaiseen taustalla häilyvään aitouden ideologiaan uskomisen. Tätä tavoitetta kohti pyritään työstämällä omaa identiteettiä ja minuutta, etsimällä itseystä jotain sellaista, jota ympäröivästä yhteiskunnasta on ehkä vaikea hahmottaa.

5. Teemat

Teema voidaan tiivistäen määritellä tekstuaalisista elementeistä erotettavaksi makrostruktuuralliseksi kategoriaksi, joka ilmaisee tekstin yleisempiä tai abstraktimpeja kokonaisuuksia kuten ideoita. Teeman käsite on niin vakiintunut, joten esimerkiksi Apo¹⁴⁰ ei tarkemmin määrittele, mistä tulkintojen pohjana olevan tematiikan ainekset on saatu. Gerald Prince¹⁴¹ puolestaan määrittelee teeman seuraavasti: "If events can be related in that they pertain to the same character or setting, they can also be related in that

---

¹⁴⁰ 1986.

they pertain to the same theme. A theme is general thought or idea of which a set of (sub-) propositions (or a set of themes) is taken to be an illustration.” Teeman tarkoituksena on pikemmin kuin antaa vastauksia, herättää kysymyksiä ja johdattaa lukija merkitysyhteyksien etsimisen äärelle.

Tässä luvussa kysyn aineistoltani, millaisten teemojen alle kirjoittajat kertomuksensa sitoivat ja mitä temaattisia painopistealueita tarkastelemalla voidaan sukupolvea saada selville. Edellä siteerattu kirjallisuudentutkija Prince unohtaa huomauttaa, että teeman kertomuksesta abstrahointi on pitkälle tutkijan tulkinnan tulosta, johon vaikuttavat monet triviaaleiltakin vaikuttavat seikat kuten lukijan mieliala tai esimerkiksi voimakas samastuminen johonkin henkilöhaamoon – näin toinen tutkija olisi saattanut lukea aineistoa aivan toisin. Tämän aineiston erityispiirteenä mainittakoon, että kirjoittajat ovat kuitenkin saatekirjeissään tai esipuheissaan usein ilmoittaneet, mitä on ”tarkoitus kuvata” tai mihin kiinnittää huomiota¹⁴², jolloin olen teemoittelua tehdessäni kirjannut kirjoittajan itsensä mainitseman teeman tekstin pääteemaksi.

Jaoin harkinnanvaraisen näytteen 281 tekstiä viiden yleisemmän teemaullottuvuuden ja niiden sisällä edelleen useampien alaotsikoiden alle. Nämä viisi teemaullottuvuutta ovat (1) yksilökertomukset, (2) yhteisön ympärille rakentuvat kertomukset, (3) yhteiskunnasta kertovat kertomukset, (4) unelmakertomukset ja (5) tulevaisuuskertomukset. Ennen koko aineiston käsittelyä olin kokeillut teemoittelua seminaariesitelmää varten järjestysnumeroissa ensimmäisen tuhannen joukosta löytyvistä teksteistä (68 kpl), jonka pohjalta muokkasin tässä tutkimuksessa esitetyn jaottelun. Tehtävä oli vaikea ei vain siksi, että suuren aineiston käsitteleminen vie paljon aikaa, vaan ensisijaisesti siksi, että monissa tapauksissa oli vaikeaa päättää, mihin teemaluokkaan kertomus kuuluu – suuressa osassa tekstejä kun käsiteltiin tietenkin useita, ei vain yhtä teemaa. Se, että luokittelin kunkin kertomuksen

---

¹⁴¹ 1982, 74.

¹⁴² Teksteissä on siis abstrahoitavissa esiin sisäislukija, jolle teksti on kirjoitettu. Jotkut kirjoittajat ovat kirjoittaneen ”arvovaltaiselle raadille”, toiset taas myötäeläjäihmiselle.

vain kertaalleen sen keskeisimmäksi arvioimani teeman mukaan lisäsi oman tulkintani osuutta entisestään.

Seuraavassa taulukossa eri teemojen osuudet ja luokitus on esitelty numeerisesti. Lisäksi liitteessä 3 ovat nähtävissä asiaa selventävät, taulukkoa yksityiskohtaisemmat teema-aulottuvuuskaaviot. Tässä luvussa käsittelen kutakin teema-aulottuvuutta erikseen limitäten siihen sellaisten elementtien tarkastelun, joita sivutaan huomattavan monissa kirjoituksissa yleisemmästä teema-aulottuvuudesta riippumatta. Koska olen yksityiskohtaisella luokittelulla pyrkinyt mahdollisimman havainnolliseen teemoitteluun, ei kaikkia alakategorioita ole tässä yhteydessä mahdollista eikä tarkoituksenmukaistakaan käsitellä yksityiskohtaisesti erikseen, vaan enemmän painoarvoa (sivuja) saavat yleisimmät teemakategoriat. Edelleen, sellaisiin seikkoihin kuin käytettyjen teemojen ja kirjoittajien sukupuolen välisiin yhteyksiin kiinnitän huomiota vain, jos ero on huomattava.

1. Yksilökertomukset

<u>Alakategoria</u>	<u>Kpl, %-osuus ryhmässä¹⁴³</u>	<u>%-osuus kaikista</u>
Identiteetin etsintä	66 kpl, 46%	23%
Ihmissuhteet	38 kpl, 27%	14%
Arvo, moraali	21 kpl, 15%	7%
Identiteettileikit	9 kpl, 6%	3%
Identiteetin kadottaminen	5 kpl, 3%	2%
Muut	4 kpl, 3%	1%
yhteensä	143 kpl	51%

2. Yhteisökertomukset

<u>Alakategoria</u>	<u>Kpl, %-osuus ryhmässä</u>	<u>%-osuus kaikista</u>
Ikäryhmä- /sukupuolviyhteisö	35 kpl, 49%	12%
Yhteisön ulkopuolisuus	18 kpl, 25%	6%
Hajoava,	7 kpl, 10%	2%

¹⁴³ Prosenttiosuudet on pyöristetty kokonaisluvuiksi, mikä aiheuttaa pientä epätarkkuutta kokonaisprosenttiosuuksien laskemisessa.

uudelleen eheytyvä yhteisö		
Uusyhteisö	5 kpl, 7%	2%
Hajoava yhteisö	4 kpl, 10%	1%
Yhteisön arvojen vastustus	2 kpl, 3%	1%
yhteensä	71 kpl	25%

3. Yhteiskuntakertomukset

<u>Alakategoria</u>	<u>Kpl, %-osuus ryhmässä</u>	<u>%-osuus kaikista</u>
Yhteiskuntakritiikki – toiminta	16kpl, 42%	6%
Yhteiskuntakritiikki – ajatus	11 kpl, 29%	4%
Yht.kunnallisen toimijuuden tavoittelu	7 kpl, 18%	2%
Yksilö vs. yhteiskunta	4 kpl, 11%	1%
yhteensä	38 kpl	14%

4. Unelmakertomukset

<u>Alakategoria</u>	<u>Kpl, %-osuus ryhmässä</u>	<u>%-osuus kaikista</u>
Toteutunut unelma	9 kpl, 47%	3%
Haave, unelma	7 kpl, 37%	2%
Toteutumaton unelma	3 kpl, 16%	1%
yhteensä	19 kpl	7%

5. Tulevaisuuskertomukset

<u>Alakategoria</u>	<u>Kpl, %-osuus ryhmässä</u>	<u>%-osuus kaikista</u>
Sota/sodan jälkeen	3 kpl, 30%	1%
Luonnonkatastrofi	3 kpl, 30%	1%
Muut kauhukuvat	3 kpl, 30%	1%
Parempi maailma	1 kpl, 10%	0,4%
yhteensä	10 kpl	4%

5.1. Yksilökertomukset

Yksilökertomuksiksi luokittelin kertomukset, joita yhdisti päähenkilön keskeinen rooli kertomuksessa ja muiden teemojen alisteisuus päähenkilön sisäisen ja ulkoisen elämän kuvaamiselle. Suurin osa koko aineiston selkeästi omaelämäkerrallisista kirjoituksista kuului tämän ulottuvuuden alaluokkiin. Yksilökertomuksia oli yhteensä 143 kappaletta eli peräti 51 % koko harkinnanvaraisen otoksen kertomuksista.

5.1.1. Identiteetin kerrokset – identiteetin etsintä

Alakategorioista ehdottomasti suurimmaksi kasvoi ”identiteetin etsintä” – otsikon alle sijoitettujen kertomusten (66 kpl) määrä. Nämä kertomukset olivat kertomuksia yksilöllisyyden etsimisestä ja/tai löytämisestä sekä kasvamisesta, itsenäisyyden saavuttamisesta. Yksittäisistä teemoista tähän liittyivät ulottuvuuden kertomuksissa koulutus ja työ, jotka mainittiin usein kirjoittajan sukupuolesta riippumatta: nuoret kirjoittajat ovat elämänvaiheessa, jossa on valittava opiskeluala tai miettivät, mistä voisivat hakea töitä, joten on luonnollista, että ammatti-identiteetistä kirjoitetaan paljon. Kuluneen vuosikymmenen aikana koulutus- ja työpaikkojen saamisesta on kuitenkin tullut entistä vaikeampaa ja nuorisotyöttömyys kasvanut voimakkaasti. Tämä kehitys on selkeästi luettavissa kirjoituskilpailuteksteissä:

Tarkoitus ei ollut jäädä sinne [käsi- ja taideteollisuusoppilaitokseen –HM], tähtäin oli edelleenkin yliopistossa. Lopulta väsyin hakkaamaan päätäni seinään ja luovuin ajatuksesta pyrkiä yliopistoon. Jouluna 1995 valmistuin tekstiilipuolen artesaaniksi ja keväällä –96 yritin viimeisen kerran biologiaa lukemaan. Kun jälleen kerran tuli ”valitettavasti emme voi” –kirje, aloin pohtia, mitä todella tekisin isona. Helpoin vaihtoehto oli jatkaa opiskelua artesaanista artemiksi, kaksi vuotta on vielä opintoja jäljellä mutta mitä sitten. Tulevaisuus hämöttää edessä mustan aukon kaltaisena. - - Väliillä tunnen itseni maailman surkeimmaksi olioksi ja luuseriksi, koska kaikki toiveet ovat yksi toisensa jälkeen kariutuneet. Toisinaan pysähdyn miettimään, olisiko yliopisto sittenkään ollut oikea paikka minulle. (N2617.)

Ajattele vaikka ny työn hakemista. Kuvittele, miten hienoo olis, jos ei tarviskaan mitään suhteita tai noleskelua tai mitään... Tai ei tarvis olla ihan ihmeellinen, että sais töitä. Se koko juttu olis toisin päin. Että työnantajat ei vain ylhäisesti suostuis hyväksymään armoihinsa, vaan ne ihan oikeesti haluis juuri sut, pyytäis vielä oikein, että: ”Tule, tule, tule...” Sen sijaan kun ny ne on, ett: ”Ai, sulla on maisterinpaperit,

puhut kuutta kieltä ja kesytät leijonia. Plääh, teitähän riittää. Mene tonne jonon hännille, ton tohtorin taakse, ehkä joku jaksaa järjestää sulle jotain työtä.” (M2148.)

Enhän kuitenkaan ole yksin, kaltaisiani taitaa olla satojatuhansia pelkästään tässä maassa. Työttömyyskorvaus on kenties vain väline ”sallittuun” unohtamiseen. Vuokra ja dieettiruoka, muun saa kyllä unohtaa! En jaksaa pysyä tässä hetkessä, aktiivinen aivotyö itsestä poispäin näyttää olevan ainoa vaihtoehto tänä päivänä. (M1127.)

Ilmeisesti juuri työhön liittyvien epävarmuustekijöiden vuoksi työtä ei kertomuksissa kuitenkaan pidetä keskeisimpänä tai lähes ainoana identiteetin kiinnikkeenä – työorientoituneet omaelämäkerrat (ks. ensimmäinen esimerkki yllä) ja sellaiset kertomukset, jotka rakentuisivat päähenkilön urakehityksen ympärille, ovat nuorten kirjoituksissa harvinaisia. Myöskään uskonto tai politiikka eivät kahta tekstiä lukuunottamatta määrity alueiksi, jotka kertomusten perusteella laskettaisiin elämän keskeisimmäksi sisällöksi.

Yksilökeskeisten kirjoitusten perusteella näyttäisikin siltä, että itsemäärittelyä ei kirjoituksissa ole sidottu vain yhteen elämänalueeseen, vaan kyse on vaihtuvista identifikaatioista. Kirjoittajat ovatkin rakentaneet kertomuksensa usein jonkun identiteetin osa-alueen tai kerroksen kuvaamiseen. Esimerkkinä voi mainita naiskirjoittajille tyypillisen oman *naiseuden* ja siihen kuuluvien seikkojen, kuten äitiyden ja naisen ruumiillisuuden sekä naiseudelle kulttuurisesti määrittynyiden vaateiden, pohtimisen kautta. Äitiyttä kuvataan kirjoituksissa melko perinteisesti, useammin sen positiivisia puolia kuin mahdollisia ongelmia esittäen. Muutamien kertomusten päähenkilöille tai omaelämäkerralliselle kirjoittavalle minälle äitiys muodostaa koko olemassaolon perustan, jota muu tekeminen vain kehystää:

Mutta kahdeksantoista vuotta ei ollutkaan sellainen käänne elämässäni kuin olin kuvitellut. Muutin kyllä omaan asuntoon ja siitä toiseen ja taas toiseen. En löytänyt paikkaani. Sama kävi miesmaailmassa, hain hellyyttä ja läheisyyttä, mutta en pystynyt omistautumaan. - - Kaivattu käänne tuli elämään, kun olin kahdenkymmenen ja jäin raskaaksi, jäin odottamaan niinkutsutusti ”ei toivottua lasta”. Lapsi oli toivottu, ei ehkä isänsä puolelta mutta minulle se toi sisällön elämään. - - Tästä on nyt muutama vuosi ja onnellisempi en voisi olla. Tyttäreni sai ihanan isäpuolen ja minä rakastavan aviomiehen ja äskettäin toisen kauniin pienen tyttären. - - Elämäni lasten kanssa on vasta alkutaipaleella. Haluan vielä monta tyttöä ja poikaa että voin antaa heille sitä mitä vanhempani – ihan hyvällä menestyksellä – minuun ajoivat. (N1009.)

Kiteyttävänä identiteetin etsintä -teeman kertomuksista mainitsen juonisynopsiksen Miirasta, jonka kirjoittaja mainitsee edustavan uuden ajan tiedostavaa naistyyppiä, mutta jossa kuitenkin istuvat tiukassa mielikuvat perinteisestä naisen roolista.

Miira on 90-luvun nainen, Miira on itsenäinen, Miira tahtoo eteenpäin - - Miira vastustaa naisten objektivoimista mutta peilaa iltaisin vartaloaan, värjää tukkaansa ja aerobikkaa, vaikka vihaa salin hienhajua ja korvat rikkovaa musiikkia. Miiralle toisten katseet ovat elämisen ehto, ja naisasiaa hän ajaa koska älykkäiden miesten mielestä älykkäät ja tiedostavat naiset ovat kiinnostavia. (N3327.)

Kertomuksessa Miiran kuvataan olevan epävarma siitä, mitä hän haluaa opiskella, mutta opiskelu-uraa keskeisemmältä tuntuu kuitenkin olevan oman itseyden ja hokee, että ”on löydettävä oma juttunsa” (N3327). Hän kokeilee vatsatanssia löytääkseen oman seksuaalisuutensa, yrittää naisliikkeen, kirkon ja ympäristöaktiivien toimintoihin osallistumista, ja on omassa elämässään aktiivinen, mutta silti mikään ei tunnu tuovan tyydytystä: kunkin tahon ajama asia on sinänsä mielenkiintoinen, mutta tunne, joka saisi ryhtymään taisteluun kyseisen asian puolesta, puuttuu. Miira hakee aatteista kiinnekohtaa elämälleen, mutta lopulta jonkin asian puolesta sitoutuminen osoittautuu mielenkiinnottomaksi. Miira kokee voimakkaasti jälkimodernin ajan vapausahdistusta, jolloin ”oman jutun” löytyminen on suorastaan sosiaalinen pakko. Miiran kertomus kuvaa täysin vastakkaista maailmaa esimerkiksi suhtautumisessa seksuaalisuuteen kuin se, millaista Ulla Piela¹⁴⁴ Satasärmäinen nainen -kirjoituskilpailun vanhempien naiskirjoittajien omaelämäkertoista piirtää: siinä, kun 20-30- ja 40-lukujen naisten seksuaalisuutta hallitsi oman seksuaalisuuden ja mielihyvän kontrolli, kontrolloidaan Miiran kertomuksessa tavanomaisuutta, jollaiseksi itsen kehittämisen projektinkin kuitenkin voi aistia kääntyneen.

Miira käy Tuomas-messussa mutta sen äitelän-empaattinen yhteinen ilo saa hänet lähtemään kesken pois: ei, on löydettävä oma juttunsa. Hän lukee kierrätysoppaita ja ryhtyy ekoaktivistiksi, on pukeuduttava intianpuuvillaan ja pestävä pyykki mäntysuovalla! - - Miira menee Maan Ystävien tapaamiseen, siellä suunnitellaan kostoiskua turvevoimalalle Jyväskylässä; on suunnitteilla itsensä kahlitseminen kettingein voimalan alaoviin, maan ystävät ovat palavasilmäisiä ja kiihkeitä asiaansa

---

¹⁴⁴ 1993, 235-255.

uskovaisia mutta kukaan ei oikein osaa selventää Miiralle mikä loppujen lopuksi on juuri tämän turvevoimalan pahin synti.(N3327.)

Miiran ”oma juttu” ei selviä kertomuksessa; hän ei saa elämynälkäänsä tyydytystä. Miira tapaa lehti-ilmoituksen kautta miehen, joka osoittautuu tylsäksi, mutta jonka kanssa hän kuitenkin haluaa yrittää yhteistä elämää. Huolimatta isoäidin neuvoista olla uhraamatta omaa vapauttaan miehen vuoksi on Miiran ”pohjimmaisena pontimena (...) aina miehen etsiminen: hän kai alitajuisesti uskoo, että mies antaa hänelle hänet itsensä, tai muuten oikeuttaa hänen olemassaolonsa”. Miiralla on vapautensa, mutta silti hänen ”päänsä sisällä äidin ääni huomauttaa, että tupakanpolto julkisella paikalla tekee naisen rahvaanomaisen näköiseksi, ja vain huonot naiset juovat itsensä juhlissa humalaan”, joten lopulta se naiseus, mitä Miira tavoittelee, vastaa kuitenkin äitiyskeskeistä, perinteistä naiseutta.

Seksuaali-identiteetin löytymisen ympärille rakentuu kertomuksista kaksi. Toinen on fiktiivinen kertomus miehestä, joka ymmärtää olevansa homoseksuaali. Kokemus on vapauttava ja mies tuntee vihdoin elävänsä oikeaa elämää. Toinen taas lesbonaisen omaelämäkerta, joka rakentuu naisen lapsuudesta asti tuntemaan erilaisuuden tunteen ympärille.

Tuo aika, seksuaalisen kiinnostumiseni heräämisestä siihen, kun myönsin erilaisuuteni itselleni oli hyvin raskasta aikaa henkisesti. Se oli täydellisen kaksoiselämän elämistä totuuden ja valheen välillä minun itseni kanssa, koska ei asiasta kukaan muu tiennyt eikä osannut arvata, vasta kuin aivan nyt lähivuosina. Se on aivan käsittämätön prosessi, jonka pieni ihminen joutuu omassa päässään käymään läpi ja pätkimään, että miksi minusta tuntuu tältä ja miksi minä tykkään tytöistä kun ”oikeasti” minun tulisi tykkätä pojista. (N2633.)

Nainen ottaa asiasta aktiivisesti selvää ja ymmärtää, ettei kyseessä ole ohimenevä kehitysvaihe, vaan ”kohtalon tai ties minkä” (N2633) hänelle asettama rooli. Kertomuksen komplikaatioksi muodostuu naisen päätös kertoa lesboudestaan vanhemmilleen ja sisaruksilleen. Ennako-odotuksista huolimatta perheenjäsenet suhtautuvat asiaan hyväksyvästi, jonka jälkeen kirjoittajaminä itsekin hyväksyy asian ja aktivoituu sen puolesta liittymällä Setaan. Kirjoituksen lopussa oleva vertaus minuuden ja legopalikoiden välillä on osuva: saman voisi ulottaa koskemaan Miiraa ja muista identiteetin etsintä - kertomuksia – enää identiteetin ei oletetakaan löytyvän kokonaisuena

legotornina valmiista paketista, vaan palaset ovat hajallaan ja ne on sovittava paikoilleen itse.

Viimeisten vuosien aikana olen kasvanut henkisesti uskoakseni enemmän kuin uskalsin koskaan odottaakaan. Välillä jouduin rämpimään niin sanotusti pohjamutia myöten etsimässä omaa minääni ja kun sain siitä hihasta kiinni, niin aina tuntui, että se taas pääsee karkuun. Minän etsiminen ja sen löytäminen on ollut minulle kasvattava kokemus. Olen saanut rakentaa itsetuntoani kuin pieni lapsi tornia legopalikoista. Aina vain ei tiennyt mihin kohtaan sen legon kiinnittäisi vai uskaltaisiko kiinnittää ollenkaan ettei torni kaatuisi. (N2633.)

5.1.2. Rakkautta ja nettailua – ihmissuhdeteemat ja identiteettileikit

Toiseksi suurin kategoria yksilökertomus –ulottuvuuden kertomuksista on ihmissuhdeteemojen ympärille rakennettujen kertomusten joukko (38 kpl). Ihmissuhteet on erittäin yleinen teema koko kirjoituskilpailuaineistossa, mutta tähän kategoriaan olen luokitellut vain kertomukset, joissa koko kertomuksen tapahtuminen keskittyy yhden tai muutaman ihmissuhteen kuvaamiseen; joissakin tapauksissa omaelämäkerturi tai kertomuksen päähenkilö saattaa itse olla sivuroolissa rakkauden kohteen saadessa päähuomion. Näiden joukossa on kahdeksan ihmissuhteen kautta kerrottua omelämäkertaa: viidessä näistä kirjoittajaminä sitoo kertomuksen rakkaussuhteeseen/-suhteisiin, kolmessa taas vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen. Kaikista ihmissuhdeteemaisista kirjoituksista kertomukset rakkaussuhteista samaan (4 kpl) tai vastakkaiseen (14 kpl) sukupuoleen ovat yleisimpiä, näitä kertomuksia on yhtä paljon kuin vanhemman ja lapsen tai sisaruussuhteelle rakennettuja kertomuksia yhteensä. Leimallisesti ystävyysuhteesta kertovia tekstejä on koko aineistossa vain kaksi.

Siinä kun Miika tekee musta syksyllä vaimon, mä olen luvannut, että mä teen siitä joku päivä isän. Mulle on kunnia se, että mä saan olla Miikan lapsien äiti. Miika on näet hienoin ihminen, jonka mä olen koskaan tavannut (...)Mulla on kaikki syyt rakastaa Miikaa ja mennä sen kanssa naimisiin. Miika on ihana, huomaavainen, hellä ja kaikkea sitä mitä unelmien prinsit ovat. Miika on todellinen unelmaprinssi. (N2228.)

Rakastan naista, joka on tuhansien kilometrien päässä, toisella puolella maailmaa. En ole koskaan tuntenut mitään vastaavaa. Rakastan tätä nautinnon, kivun, ilon ja surun pyörrettä, joka on sisälläni. Tunnen itseni vahvaksi ja jaksan odottaa. - - Puhun hänen kanssaan tietokoneen modeemin välityksellä. Hän on uskomaton. Tunnen

hänet luonani, vaikka en näe muuta kuin tekstin. Hän lähetti kuvansa ja äänitiedoston. Olen korviani myöten rakastunut. Hän sanoo tuntevansa samoin. Odotan päivää, jonne olemme sopineet tapaamisen. Miten voikaan tuntua näin upealta? Istun yksin olohuoneen sohvalla ja hymyilen. Elämä on ihanaa. Olen yksin, mutta tiedän, että hän rakastaa minua kuten minä häntä. Jaksan odottaa. (M1186.)

1900-lukua on kuvattu vuosisatana, jolloin rakkaudesta on tullut yhä selvemmin ”narsistiseen minäprojektiin kuuluva ilmiö, sillä rakkaus takaa henkilökohtaisimman kokemuksen ja identiteetin määrittymisen toisen kautta”, aikana, jolloin ”romanttisen rakkauden ensisijaiset koodit eivät riitä erottamaan intiimiä suhdetta muista suhteista, kun tyydyttävä seksikin riittää rakkaussuhteen perustaksi”.¹⁴⁵ Nuoret kirjoittajat eivät ole vielä kokeneet avioeroja, mutta ihmissuhdekokemusta tai ainakin käsitys ”oikeanlaisesta” suhteesta on kaikilla. Kirjoituksissa ei kuitenkaan kuvata kyynisiä fyysisiä suhteita, vaan rakkaus on teksteissä edelläkuvatun kaltaista romanttisen rakkauden ideaalin kaltaista, olkoonkin, että muutama kirjoittaja kertoo todellisuuden jo kertaalleen romuttaneen tämän unelman. Rakastettu kuvataan sukupuolesta riippumatta samoin adjektiivein virheettömänä, täydellisenä ”unelmaprinssinä” tai ”uskomattomana” eikä ihmissuhteiden kuvaamista leimaa seksin ylikorostunut asema ja mekaanisuus, kuten Pia Aaltojärven¹⁴⁶ tutkimia nuorten tulevaisuuskertomuksia.

Varhaisnuorten seurustelua tutkinut Anna Anttila¹⁴⁷ huomauttaa, että jo kymmenvuotiaiden tyttöjen haastatteluissa tulee esiin tyttökuulttuurin rakkausvalmennus ja tyttöpiireissä ennustein voimistettu romanttisen rakkauden kuivaharjoittelu. Epäilemättä romanttisen rakkauden mielikuvaa ruokitaan myös populaarikulttuurin kuluttamisen kautta.

Edelläolevista sitaateista jälkimmäinen (M1186) tuo esille myös toisen teksteissä mieltäkiinnittävän seikan: tietoverkossa tutustuminen on kirjoituksissa tutustumis- ja seurustelukanavana luonnollistettu – verkko on paikka, josta aktiivisesti haetaan kumppania tai vain sattumalta törmäillään

---

¹⁴⁵ Soikkeli 1999, 31.

¹⁴⁶ 1996, 365.

¹⁴⁷ 1999, 54-65.

erilaisiin ihmisiin. Internet Relay Chat (IRC)¹⁴⁸ ja muut verkkoavaruuden kohtaamispaikat tarjoavat mahdollisuuden kokeilla tuvallisesti erilaisia rooleja ja rakentaa virtuaalisia identiteettejä. Irkkauksen ympärille keskittyykin suurin osa identiteettileikeiksi nimeämäni yksilökertomusten alakategorian kertomuksista. Sen sijaan kertomuksia, joissa olisi korostettu internetin informaatiokanavafunktiota, ei aineistossa ollut.

Internetin keskusteluryhmissä nuorukainen käy intohimoisia dialogeja. Aina anonyyminä tai valheellisella nimellä. Vaihtaa nopeasti verkkopersoonansa keskustelusta riippuen. Esiintyy mielellään kriittisenä, peräänkuuluttaa absoluuttista hyvää ja oikeudenmukaisuutta ja saa aikaan kuohuntaa mielipiteillään. Vaihtaa nopeasti verkkopersoonansa keskustelusta riippuen. (...) Tavatessaan todellisia henkilöitä pyrkii mielellään keskustelemaan verkon ja muiden uusien medioiden merkityksistä. Ihailee verkon tuomaa 'valinnanvaraista skitsofreniaa'. (M3173.)

Kirjoitusten perusteella irkkailussa voisi olla kyse paitsi yksilöiden roolipeleistä, myös eräänlaisesta uudesta yhteisöllisyyden muodosta, jolla on yhteisiä piirteitä Maffesolin¹⁴⁹ uusheimojen ja Baumanin¹⁵⁰ postmodernien heimojen kanssa siinä, että ne perustuvat pitkälti kuvitteellisuuteen ja ovat hauraita, mutta jotka eivät rakennu paikallisuudelle ja rituaaleille siinä mielessä kuin esimerkiksi Mannheimin sukupolviyksiköiden yhteisöllisyys. Toisaalta tietoverkkojen luonnollisuus kirjoittajien arjessa on jotain sellaista, joka erottaa heitä aikaisemmista sukupolvista – nuorilla on usein uusien teknologioiden osajina aikuisia suuremmat tietovarannot ja valmiudet niiden tehokkaaseen käyttämiseen, joka saattaa olla yksi sukupolven jäseniä yhteensitova piirre.

5.1.3. Oikealla tiellä ja tien laidalla – arvokertomukset ja kertomukset identiteetin kadottamisesta

Arvokertomuksiksi nimesin kertomuksista ne, joita yhdisti niiden perustuvuus kansansaduille tyypillisen moraalien esilletuontiin. Näissä kertomuksissa eivät olleet pääosassa henkilöhahmot, vaan tapahtumat, joissa kosketeltiin jotain

---

¹⁴⁸ Tietoverkossa reaaliaikaisesti tapahtuvan tekstipohjaisen keskustelun mahdollistava palvelu. Irkkauksesta tarkemmin ks. Tuija Veintien esitelmät URL-osoitteessa <http://www.jyu.fi/~tmveinti>

¹⁴⁹ Baumanin 1996, 187 mukaan.

moraalista ongelmaa tai joissa kirjoittaja halusi liittää kertomuksensa johonkin arvokeskusteluun.

Ryhmän 21 kertomuksesta 11 voidaan määritellä tarkemmin kertomuksiksi *oikeudenmukaisuuden* toteutumisesta. Puolessa näistä kerronta keskittyy rikollisen toiminnan (huumeidenkäyttö ja kaupittelu, lapsiprostituutio, yritysrikollisuus) ja sen seurausten kuvaamiseen. Kertomusten moraaliksi on ”paha saa palkkansa” ja yhtä poikkeusta (N1285) lukuunottamatta nämä kertomukset ovat selkeästi fiktiivisiä. Mainitussa poikkeuksellisessa kertomuksessa keski-ikäinen nainen kertoo taloudellisista vaikeuksistaan ja suorittamastaan rahankavalluksesta, jota hän kertoo myöhemmin katuneensa. Lopuissa kategorian kertomuksissa otetaan kantaa elämäntavan puolesta: tehdään vastakkainasetteluja kaupungin stressaavan ja maaseudun kiirettömän elämäntavan välille, puolustetaan luonnon huomioivaa elämäntapaa ja huomautetaan, ettei lopullinen onni löydy materiaalisista arvoista, vaan ihmissuhteista. Suhteessa koko aineistoon arvokertomuksia ei kuitenkaan ole kovin paljon – ”valistavaa” ilmaisutapaa ei ehkä koeta kovin luontevaksi.

Kyllä tämä riittää, ei jaksa enää tätä mainospaskaa, eikä kyllä muutakaan. Ajattele nyt Mikkonen mitä tämä maailma on, tehään kymmenen tuntia mainoksia päivässä. Mennään kotiin, avataan tv, katsotaan kuinka ammutaan aivot matolle. Mainoskatkos pätkäisee leppoisasti tunnelman kertoakseen kuinka pesuaineella saa vaikeammatkin tahrat katoamaan, vaikka ne aivon rippeet jne. (M1275.)

Kertomuksia identiteetin kadottamisesta oli kertomuksista viisi, joista kaksi oli omaelämäkerrallisia, kaksi fiktiivisiä. Kussakin näistä kertomuksen päähenkilö/omaelämäkerturi on kokenut jonkin tapahtuman, jonka kuvataan pudottaneen pohjan koko olemassaololta. Tällaisiksi tapahtumiksi määrittyvät kertomuksissa työttömäksi jääminen ja vakavasti sairastuminen. Esimerkkinä voi mainita kertomuksen M1127 työttömän nuoren miehen päivästä, joka on yhtä vaikea aloittaa kuin romaanin lukeminen. Kertomus on kirjoittajan saatekirjeen mukaan puoliksi omaelämäkerrallinen.

Muutama sadepisara pääsee tunkeutumaan kauluksesta kastellen ihoon liimaautunutta aluspaitaa. Kylmän väreet puistelevat selkää saamatta kuitenkaan osakseen suurempaa huomiota, sillä hermokeskuksen solut ovat keskittyneet tuleviin

---

¹⁵⁰ 1996, 187-189, 207-209.

tapahtumiin. Näihin lähes tyhjiin katuihin ei puhallu henkeä, ihmisillä on joko ansaittua vapaata tai niinikään ansaittua työtä. En jaksa tukea itseäni. Ajatukset katkoilevat ja hakevat jonkinlaista pohjaa valmiiksi pureskelluista tapahtumista...(M1127.)

Nuori mies on matkalla työvoimatoimistoon sateisella, mielialaa heijastelevalla säällä. Matkalla mies pohdiskelee kariutuneita ihmissuhteitaan ja syitä omaan yksinäisyyteensä, josta hän ei näe ulospääsyä. Lause ”en enää jaksa tukea itseäni” viittaa nuoren miehen huomaamaan avuntarpeeseen, johon viitataan kertomuksessa useasti. Heikko taloudellinen tilanne on yksi murhe, johon kertomuksessa viitataan tapahtumilla kuten ilmaisjakelulehden uusintalukeminen, materiaallisen ympäristön kuvaamisella kuten mainitsemalla paikatut kumisaappaat ja viittaamalla ajankulun hitauteen. Kertojaminä on yhteisössään anonyymi eikä näe, kuinka voisi siihen taas integroitua. Syitä ongelmiin ei kuitenkaan nimetä, ja lopulta nuori mies mielummin pakenee kotiin työvoimatoimiston kolkoudesta peläten mutta kuitenkin samalla toivoen, että kohtaisi matkalla jonkun, joka häntä voisi kuuntelemalla auttaa. Päähenkilö mainitsee myös oman suomalaisuutensa ehkä viitaten leimalliseksi koettuun (piilo)masennukseen¹⁵¹ ja yksin pärjäämisen eetokseen. Elämän mielekkyyden kiinnikkeet ovat tässä kertomuksessa työssä, jonka puuttuminen heijastuu muillekin elämäalueille¹⁵².

Olen herkkä ja hieno ihminen, sopii tutustua! Mutta mitä voin tehdä vuokseni tässä vesivirtojen kanssa kilpaa etenevässä tietovirrassa? Pakotanko kasvohakseni hymyyn, pysäytänkö seuraavan vastaantulijan osoittaakseni olevani heikoilla ja kenties avunkin tarpeessa? Näyttää kuin erottumiseen tässä salkkumiesten liukuhihnassa vaadittaisiin itsetunnon lisäksi rutkasti kyynärpäätä ja rahaa! (...) Minä olen minä! Suomalainen mies, joka tarvittaessa uhmaa kaikkia lakeja osoittaakseen olevansa ainutkertainen erehdys. En suinkaan vihaa itseäni. Hakkaan vain päätäni seinään kunnes pää hajoaa tai noutaja tulee! (M1127.)

Mainittujen alakategorioiden ulkopuolelle jäi kertomuksista neljä. Näihin kuuluu esimerkiksi eräs aineiston erikoisimmista kertomuksista itsemurhaa suunnittelevasta naisesta, joka päättää toteuttaa sen sadomasokistileikkien aikana. Kertomuksessa kuvataan naisen ensimmäistä todellisen ilon tunnetta

¹⁵¹ Ks. esim. Roos 1999, 176-192.

¹⁵² Työn keskeisyydestä erityisesti miesten omaelämäkerroissa ks. esim. Roos – Peltonen 1994.

kurkkua auki viillettäessä sekä kertomus syöpäsairaudesta ja sen voittamisesta. Tämänkaltaiset kertomukset ovat kuitenkin arkirealismin leimaamassa koko aineistossa poikkeuksia, joskin itsemurha mainitaan useissakin kertomuksissa¹⁵³.

5.2. Yhteisökertomukset

Aineiston toiseksi suurin kertomusryhmä olivat yhteisön ympärille rakennetut kertomukset (yhteensä 71 kpl). Yhteisöllä ymmärrän tässä yhteydessä laajasti mitä tahansa yksilön ulkopuolelle ulottuvaa sosiaalista ryhmää ja yhteisökertomuksella tämän yksikön toiminnan tai sen ympärille sitoutuneen toiminnan kuvaamiseen keskittyntä kertomusta, joissa on yleensä useampia kuin yksi huomattavan painoarvon saava päähenkilöhahmo (vrt. yksilökeskeiset kertomukset edellä) tai joissa toimija on kollektiivinen, esimerkiksi nuorisoyoukko.

5.2.1. Lama, lamaannus ja laulut – ikäryhmä- ja sukupolviyhteisökertomukset

Kuten jo aikaisemmin mainitsin, ohjasi kirjoituskilpailukutsussa mainittu sana sukupolvi kirjoittajia kiinnittämään erityistä huomiota oman sukupolvensa luonteen pohdiskeluun. Tämä tuotti paitsi edellä käsiteltyjä eksplisiittisiä pohdintoja sukupolvesta, myös joukon kertomuksia, jotka on rakennettu ikäryhmän tai sukupolven kollektiivin ympärille. Erottelu ikäryhmä- tai nuorisokertomusten ja sukupolvikertomusten välillä on keinotekoinen, sillä edellämaintun voidaan katsoa pitkälle sisältyvän jälkeensmainittuun. Erottelu on kirjoittajien teksteissään tekemä ja ero on havaittavissa myös kertomusten tasolla: kertomuksissa, joissa toimijana on joukko nuoria (vrt. henkilöhahmoluvun ”nuori nuorison edustajana”), on lähes poikkeuksetta nimetty henkilötoimijoita, sukupolvikertomuksissa toimijana on useammin erittelemätön sukupolven kollektiivi. Edelleen, ikäryhmäkertomuksissa puhutaan useammin nuoruuteen ja nuoriin yleensä liitetyistä teemoista, kuin

---

¹⁵³ Tähän lienee syynä mielikuva tv-draamasta ja sen vaatimista dramaattisista elementeistä, jollaisesta itsemurha on malliesimerkki.

taas sukupolvikertomuksissa käsittelytapa on diakronisempi. Määrällisesti ikäryhmä-/nuorisokertomuksia on yhteensä puolet kategorian 35 kertomuksesta.

Nuorisokertomuksista muutama (5 kpl) ja saman verran sukupolvikertomuksia on sidottu ikäryhmien edustajien arvomaailman kohtaamiselle. Näistä vain kolme kuvaa selkeää konfliktia vanhempien sukupolvien ja nuorten välillä, loppuissa taas tuodaan esille ajatus sukupolvien ja eri ikäisten ihmisten kohtaamisesta – ystävydestä, molemminpuolisesta kunnioituksesta ja epäautoritäärisien asenteiden hedelmällisyydestä – ”mahdollisuudesta oppia toisiltaan”, kuten eräs kirjoittajista asian ilmaisi. Vaikka sukupolvien välisten arvojen eroavuuteen viitattiin useissa kirjoituksissa, esimerkkeinä varsinaisista konfliktikertomuksista mainittakoon kertomus M415a perheenjäsenistä, jotka juuttuvat yhdessä hissiin ja ajatuvat keskustelemaan sodista ja armeijan tarpeellisuudesta, joiden teemojen yhteydessä mielipiteet jakautuvat sukupolvittain jyrkästi, ja M329, jossa konflikti sukupolvien välillä on symbolisemmalla tasolla.

Hän siis sanoo mielipiteensä, mutta kukaan ei kuulu sitä. Ihmiset suuttuvat: ukki, isä, äiti, sisko ja sulhanen. Hän huutaa heille yhä uudelleen sanomansa, mutta kukaan ei kuule häntä. Hän on aivan yksin. Aina, kun hän avaa suunsa, ihmiset vain suuttuvat, eikä kukaan kuule häntä. Kuinka kukaan voisikaan kuulla häntä? Eihän hänellä ole kokemusta eikä asemaa. (M415a.)

Kertomus M329 on laaja, verrattain hyvin kirjoitettu novelli, jonka päähenkilöt ovat rakastavaiset Katja ja Risto. Risto on herkkä kaunosielu, taiteilijapersoonaa, joka herättää paheksuvia katseita naapurustossa, Katja taas kiltti arkkitehtiopiskelijatyttö, joka ei ole tottunut vastustamaan vanhempiaan. Riston ja Katjan isän, Harri Leinosen henkilökuvat muodostavat kertomuksen keskeisen kontrastin.

Risto ei käynyt töissä. Ei tuntenut tarvetta siihen. Hän ahersi päiväkirjansa kimpussa, rakensi jonkinlaista valtaisaa elämänfilosofista tractatustaan (...) Milloin Risto ei kirjoittanut tai juonut, hän toimi silmätikkuna muulle talon väelle. otti rähjäistä ulkoasuaa ja pitkiä hiuksiaan paheksuvia katseita vastaan talon käppänoiltiltä, jotka keinonahkatakkeineen ja Marlboro-askeineen kyräilivät ulko-oven tuntumassa aina valmiina syyttämään tyhjistä tai käskemään siirtää polkupyörä ”helvettiin siitä muiden ihmisten jaloista”. Mukavia veijareita. Risto paskat nakkasi. Kunhan vain saisi

olla vapaa, tehdä ja juoda, jos mieli, niin yhdentekeviksi jäivät talopoliisien paha silmä ja ortodoksia. (M329.)

Kun Riston henkilökuvan keskeinen piirre on vapaus, kuvataan Harri Leinonen puolestaan kaavoihinsa kangistuneeksi mieheksi, joka ”halusi tehdä asiat oikein. Pitää selkensä suorassa – henkisestikin”. Hänen elämänsä on yksitoikkoista rutiinien noudattamista ja muiden tekemisten valvomista, eikä mikään enää kosketa. Nuoria käsittelevissä kohdissa novellin kerrontaa sävyttää tunteellisuus ja rikas ympäristön ja toimijoiden (erityisesti fyysinen) kuvaus, mutta Harri Leinonen esitetään yksinomaan toiminnan kautta. Hänen ammattiaan hautausmaan vartijana voi pitää symbolisena – Harri Leinonen vartioi tunnontarkasti paitsi vaimovainajansa lepoa, myös koko ”suoraselkäisten sukupolven”, esimerkiksi juuri Riston talon ”kääppänöiden” ja heitä edeltäneiden arvomaailmaa, josta saatananpalvojat ja muut kunnottomat pidetään poissa portein ja haulikon avulla. Kaikki, mitä hän vastustaa, kiteytyy tyttären ”hampuusirakastajaan”, jossa hän ei näe hituakaan siitä viehätysvoimasta, joka tyttärtä kiehtoo ja jonka hän yrittää kaikin voimin pitää tyttärestään loitolla.

Harri Leinonen napsautti Telefunkeniin virtaa, kuuli sopivasti yhdeksän uutisten tunnuspulputuksen ja sanomalehden välistä tipahtanutta mainoslappusta kiinnostuksetta vilkuillen kuunteli uutisista serbiat ja jormareinit. Taas oli sitä ja tätä, ja varsinkin sitä. Joka päivä sama laulu, mutta aina riitti kiinnostusta. Samahan se oli aamulehden kanssa: Heti hämärissä sen haki kynnyksmatolta ja vielä unenhorhteesta heikkopäisenä kahlas läpi kuin jumalansanan. Ei koskaan kostunut enempää kuin huomaamaan taas yhden päivän alkaneen ollakseen sitä helvetin samaa kuin eilinen ja huominkin. Pienestä pitäen oppi ottamaan vastaan, tukahduttamaan pelkonsa ja vaimeasti jäykistymään asentoonsa kuin nurkkaan naitu hai. Siinä eivät valtakunnansovittelijan sovittelut ja nyrkiniskut saaneet aikaan kuin ulos hiljalleen valuvan pierun. Ja sekin oli ponnisteltu. (M329.)

Nuorten vastustus on hiljaista: kumpikaan ei uskalla sanoa Katjan isälle vastaan, mutta nuoret tapaavat toisiaan salaa. Kertomuksen lopussa Harri Leinonen ampuu rakastavaiset vahingossa luullen näitä saatananpalvojiksi, kuuluvan siihen ”turmeltuneeseen nuorisoon”, jollaisesta lehdissä kirjoitetaan. Kertomuksen traaginen loppu kuvaa ironisesti, kuinka koko ristiriitaisuus – onhan hänen omakin tyttärensä nuori ja kuuluu siksi ”nuorisoon” – jää häneltä huomaamatta.

Harri Leinonen seiso paikallaan sorapolulla. Hän riiputti ammuksistaan tyhjentyntä haulikko oikeassa kädessään ja katsoi kuinka jälkimmäinen uhrinsa nojasi kasvojaan hautausmaan kiviaidan karkeaan pintaan. Tuo asento ei ollut hyväksi selälle, Harri Leinonen ajatteli mielensä tyyneyden keskellä. Hän ei tuntenut katumusta, ei tuntenut ammustensa kohteita. Hänhän oli tehnyt oikein, siivonnut saastaa pois kunniallisuuden keskeltä. Ei ollut mitään syytä tulla toisiin ajatuksiin. Harri Leinonen oli suojellut vainajien rauhaa mieleltään sairaiden ihmisten ryöstelyltä ja perversioilta. (M329.)

Sukupolvikertomuksissa keskeisimmäksi sukupolven jäseniä kollektiivina koskettaneeksi tapahtumaksi mainitaan lama ja sitä edeltävä nousukausi, jonka aikana oltiin totuttu kuluttamiseen ja jolloin tulevaisuus näytti valoisalta. Lamasta, sitä edeltäneestä ja seuranneesta ajasta kertovat kertomukset eivät ole suomalaisillekin tyypilliseksi mainittuja ”kovaa oli, mutta selvisin siitä” – tyyppisiä kärsimystä glorifioivia tekstejä, vaan kerrontaa leimaa realismi ja tietty pettymys, kun tavoitteet eivät lopulta olleetkaan niin helposti tai lainkaan saavutettavissa. Näin aikaa kuvaa eräs sukupolvi –teeman ympärille kertomuksensa koonnut omaelämäkerturi:

Jatkoin siitä sitten lukioon, niin kuin suurin osa kavereistanikin. Suomi eli vahvaa nousukautta. Ammattikoulua ei juuri arvostettu, kaikki halusivat parempaa. Rahaa oli rutkasti, ja sen saaminen oli helppoa. (...) Tulevaisuus näytti hienolta, emmekä juuri kantaneet huolta huomisesta. (...) Meillä kaikilla oli suuria unelmia. Halusimme töihin ulkomaille, Suomi ei riittänyt meille. Se oli liian pieni ja liian syrjässä. Halusimme hienon ammatin ja paljon rahaa. Siihen aikaan oikis ja kaupallinen ala olivat tosi suosittuja. Kaikki kävivät ulkomailta, ostivat kalliita vaatteita ja levyjä ja juhlivat. Vanhempammekin olivat vaurastuneet. Vanhat kodinkoneemme oli aikaa sitten heitetty roskiin. Meilläkin oli videot, stereot, mikroaaltouuni. Kuinka olimmekaan tulleet toimeen ilman niitä? Kotisolarimia tai uima-allasta meillä ei tosin ollut, vanhempani olivat liian vanhanaikaisia. // // Ylioppilasvuotenani puhuttiin jo lamasta, mutta ei siihen kukaan uskonut. En edes tiennyt, mitä se tarkoitti. Ajattelin, ettei talous enää kasvaisi. Ei se olisi paha juttu, kaikkihan oli jo hyvin. Jäätäisiin tähän ikuisiksi ajoiksi, ehkä tulevaisuudessa tulisi taas uusi nousukausi. // // Koko elinympäristöni alkoi muuttua. Uutisissa ei puhuttu enää Euroopan Japanista tai työvoimapulasta. Puhuttiin lomautuksista telakoilla, työttömien soppajonoista, ylivelkaantumisesta. Ihmiset näyttivät väsyneiltä ja surkeilta, nuoretkin. 80-luvun superhymyn tilalle olivat tulleet huonokuntoiset hampaat. (N1343.)

Vielä yleisempiä kuin kertomukset ja maininnat lamasta, ovat kuvaukset sukupolvesta hajanaisena yksilöistä koostuvana joukkona, jolla ei ole yhteiskunnallista tehtävää tai ”yhteistä tarinaa”. Kuten seuraavasta esimerkistä voi huomata, tuntevat jotkut kirjoittajat kaipuuta aikaisemmille sukupolville tyypilliseksi koettuun yhtenäisyyteen, jonka paikalla ovat nyt vain mielikuvat

”juurettomuudesta ja ajelehtimisesta” (M3616) tai ”rikkonaisuudesta” (M3027), mutta toisaalta myös ”vapaudesta vailla vastuuta” (N2995).

Oloni on jokseenkin tukala. Ei siksi, etten ole saanut kokea edellämäinillä tavalla yhtenäisyydestä, yhteisistä tavoitteista, yhteisistä unelmista fiiliksiä ammentavan ”oman” sukupolveni olemassaoloa. Olemme yksilöitä. Kaikki menevät omalla tavallaan, ajatteluprosessi kehittyy heterogeenisesti: ei kritiikittömästi, ei niin, että sukupolveni valiot olisivat seuranneet jotain tiettyä ennalta määrättyä johtajaa – ideologiaa, teoriaa, yhteiskunnallista liikettä. (...) Minun sukupolveni ei sen edustajista riippumattomista syistä saanut nähdä yhteisunta. (...) Minun sukupolveni ei ole unissaan onnistunut rakentamaan yhteistä nimittäjää, yhteistä ideologiaa, johon turvata, jolta ponnistaa ja koota joukko – sukupolvi – yhteisen, jonkun tietyn asian taakse. (M3302.)

Tämä pyrkimys ”yhteisuneen” näkyy esimerkiksi kertomuksessa M2921, jossa nuorisojoukko etsii asiaa, jota voisi tekemisen puutteessa alkaa ajaa. Ajamisen arvoista asiaa vain on entistä vaikeampaa löytää:

He miettivät, pitäisikö heidän perustaa jotakin asiaa ajava yhdistys ihan vaan että olisi jotakin tekemistä, mutta päätyvät lopulta siihen ettei ole mitään ajamisen arvoista asiaa ja alkavat heittää tehtaan ikkunoita rikki. (M2921.)

Nuorisokertomusten joukosta löytyvät myös aineiston vauhdikkaimmat kuvaukset nuorista, jotka eivät ”halua tuhjata aikaa empimiseen ja toimetttömyyteen” (N3390), jotka kruisailevat karvanopat heiluen datsuneillaan ympäri Suomea (M3261), sekoilevat rockfestareilla (N916) tai aiheuttavat sekasortoa bändikeikalla esimerkiksi seuraavan sitaatin kuvaamaan tapaan. Näitä kertomuksia leimaa erityisesti nuoruuteen elämänvaiheena liitetty kokeilunhalu ja tietty huolettomuus huomisesta sekä ei-pohdiskeleva, toiminnan kuvaukseen keskittynyt esitystapa. Nuorisokulttuurin vastakulttuurinen luonne tulee kertomuksissa esiin vain allaolevan sitaatin kaltaisissa kohtaauksissa, mutta toisaalta nuorisojoukon toiminnan ja ryhmäidentiteetin ei kuvata perustuvan valtakulttuurin, esimerkiksi vanhempien ikäluokkien arvomaailman, suoraan tai symboliseen vastustamiseen. Edelleen, kertomuksissa ei kuvata muutamia mainintoja ja yhtä poikkeusta lukuunottamatta nuorisokulttuuriin kuuluvia erillisiä ryhmiä kuten punkkareita, räppäreitä tai hoppareita, vaan tavallisia nuoria, jotka eivät

määrittele itseään tai joita ei fiktiivisinä hahmoina määritellä tällaisten ryhmäkuuluvuuksien mukaan.

Olimme soittamassa "Kansankynttilän itsemurha" -nimistä biisiä, kun paikalla olleet diinarit rupesivat huutelemaan ja räkimään meidän päälle. Yksi niistä kävi basisti Olan kimppuun, mutta Ola kolautti rasvalettiä bassolla päähän ja diinari meni todella hiljaiseksi. Muutkin rauhoittuivat siitä, mutta joku oli kerennyt soittamaan poliisit paikalle. Rouva Könönen, noin 50-vuotias nuorisosihteeri, saatteli meidät ulos, oikein ovelle asti, sanoen jäähyväisiksi: "Teidän orkesterilla ei ole sitten enää koskaan yhtään mitään asiaa tähän taloon!" Saimme elinikäiset porttikiellot, joka jätkä. Könönen ei ymmärtänyt hyvän musiikin päälle. (M1092.)

Eräs äskeisessäkin sitaatissa esille tullut seikka yhdistää koko kategorian tekstejä ja ulottuu läpi aineiston jatkuvasti toistuvana: populaarikulttuurin, erityisesti populaarimusiikin ja television (jota käsitellään tuonnempana) keskeinen asema kertomuksissa. Jotkut kirjoittajat ovat liittäneet kertomukseensa tarkat tiedot kertomuksen kuhunkin tapahtumaan liittyvästä musiikista, toiset taas kuljettavat koko kertomusta tietyn artistin laulun sanojen mukaan tai ovat pohjanneet kertomuksensa suosikkilaulajansa tai aikakaudelle keskeisiksi koettujen sävellysten sanoituksiin, kuten kertomuksessa M2667, jossa kerrotaan nuorenparin Eppu Normaalin keikalla käynnistä ja jossa kirjoittaja on liittänyt artistin laulujen nimiä ja sanoituksia marginaaliin koko tekstin matkalla.

Musiikki saattaa sitoutua yksilöllisiin tai kollektiivisiin muistoihin tai auttaa nykyhetkessä selviämistä, kuten seuraavista sitaateista ilmenee. 80-luvun artisteista mainitaan Eppu Normaali, Pelle Miljoona, Maukka Perusjätkä, Ratsia, Vicky Rosti, Maarit ja Dingo, uudemmista esimerkiksi Madonna, Spice Girls, Cocojambo ja Adiemus. Kirjoittajista nuoremmat mainitsevat enemmän ulkomaisia artisteja kuin vanhemmat. Klassisia säveltäjiä mainitaan ainoastaan yhdessä kertomuksessa. Kokonaisuudessa eniten mainintoja teksteistä löytyy Eppu Normaalista, jonka musiikkia voi tämän aineiston perusteella pitää jonkinlaisena sukupolven musiikinluojana erityisesti kirjoittajista vanhemmille.

Silloin Suosikki oli minulle lehti, joka kertoi mikä on kivaa ja kaunista... Suosikissa olivat kaikki suuret pop-tähdet ja näyttelijät. Minäkin rakastuin noihin tähtiin. Ihailin Madonnaa ja tuijottelin kauan söpöjä poika pop-tähtiä. (M1885.)

Olimme samaa mieltä Jaken isän levykokoelman huvittavuudesta ja siitä että Waltari oli hyvä bändi. Se yhdisti meitä eri tahoilla opiskelevia.(...) Minulla lukioaika hurautti vauhdikkaasti. Jos ei muuta niin lukio oli ainakin selkiyttänyt minulle, mitä tulisin tekemään. Sitä mikä tuntuisi hyvältä.(...)Niinpä yo-kokeet repsahivat hieman, kun kulutin aikaani radion äärellä uusia bändejä, tuoreita levyjä ja musiikkimaailmaa tarkkaillen. (...) Oloni oli turvallisempi kuin koskaan, kun pahan päivän varalla päässäni jytisi voimakkaat heviriffit. Maailma näytti kauniimmalta, kun talvisessa metsässä auringon kuikuillessa puiden lomasta hyräilin Dave Lindholmin sävellyksiä.(M2659.)

Käteni hapuili peittojen seasta stereon kaukosäädintä, hipelöin sen nappuloita kunnes osuin playn kohdalle. Sama, kovia kokenut kappale alkoi soida: What a wonderful world Louis Armstrongin käheällä äänellä maustettuna. Päiväni oli pelastettu, sillä yksikään päiväni ei käynnisty ilman tuon kaverin laulua, elämäni on kuin äänilevy, joka kelaat päivä päivältä samoja uria pitkin, ja uusi kierros alkaa aina painamalla replaytä. (N2497.)

Seuraava sitaatti on pitkälti toiminnan kuvaamiseen keskittyneestä nuorisokertomuksesta, jossa seurataan ystäväjoukon värikästä elämää yhden kesän aikana. Situaatio on esimerkki kertomuksesta, jossa musiikki toimii kuvitusta ja tunnelmanluontia suuremmassa tehtävässä.

Petteri kertoo Juhalle, mitä on tehnyt viikolla. On perjantai ja hänellä on paljon kerrottavaa. Kadun varrella on taloja. Auton kasettisoitin soittaa Scooterin versiota Rebel Yellistä. Auto tulee kaupungin keskustaan ja Petteri ajaa auton parkkitaloon. Pojat kävelevät autosta läheiseen MacDonald'siin.(...) Ravintolassa on soinit jatkuvasti sama musiikki ja samalla, kun vastapäiseen pöytään istuu viisi hyvännäköistä tyttöä, kappaleeksi vaihtuu Spice Girlsien Wannabe. Juhan ja Teron huomiot kiinnittyvät näihin tyttöihin, mutta Tommi ja Petteri alkavat puhua tietokoneiden keskusmuistista. (...) Kotonaan Juha istuu takahuoneessa sohvalla. Hänellä on televisiosta auki MTV. Hän katsoo Eric Claptonin Unpluggedia ja kirjoittaa pieneen kirjaan. Clapton aloittaa Laylan. Juha nostaa katseensa kirjasta ja katsoo Claptonia. Hän selaa kirjaansa taaksepäin ja pysähtyy kun on löytänyt valokuvan. Valokuva on Nikon leirinuotiolla ottama. Hän katsoo kuvaa pitkään ja sitten televisiossa soittavaa Claptonia. Claptonista hän katsoo takaisin valokuvaan ja hänen silmänsä kostuvat. (M3188.)

Situaatio on tiivistetty kertomuksen ensimmäisiltä kahdelta sivulta, mutta toistuvat musiikkimaininnat leimaavat koko yksityiskohtaista 15-sivuista synopsisista. Musiikki paitsi vie kertomusta eteenpäin, muodostaa osan tapahtumista (vrt. kohta Claptonin kanssa yllä) ja kuvastaa henkilöiden tunteita, myös rakentaa kertomuksen henkilöitä: paitsi autoilu, Rebel Yell autostereoissa viittaa poikien itsenäisyyteen ja vapauteen; Juha ”keskustelee”, tavoittaa saman tunteen kuin musiikkikappaleessa, Claptonin kanssa musiikkivideon kautta – musiikki toimii kertomuksessa henkilöiden tunteiden projektiona.

Näiden havaintojen perusteella voisikin väittää, että juuri *populaarimusiikki* on eräs tekijä, jonka voi katsoa rakenteistavan sukupolvi-identiteettiä ja mielikuvaa sukupolvesta; kollektiivista, jonka tietää jollakin tasolla olevan olemassa tilastotiedon ulkopuolella, mutta jota on samalla tavalla vaikea mieltää tai hahmottaa kokonaisuutena kuin musiikkia kuunteleva yleisöä; jonka tietää olevan olemassa kuuntelijoina, mutta jonka jäsenten tietoisuus toisistaan on vähäistä ja joita yhdistää kenties vain kiinnostus samaan musiikkiin. Paitsi sukupolveen, liittyy musiikki erityisesti kirjoittajien nuoreen ikään: huomiota musiikista nuorten käyttäytymiseen vaikuttavista funktioista ovat jo antiikista (esim. Pythagoras rauhoitti rähinöivän nuorisojoukon käskemällä vaihtamaan sävellajia) ja rock'n rolli –musiikin ympärille rakentui ensimmäinen kaupallinen nuorisokulttuuri¹⁵⁴.

Musiikki ei kuitenkaan ole vain yhdistävä, vaan myös erottava tekijä, ja on selvää, että musiikkimaku myös jakaa erityisesti teini-ikäisiä eri harrastusryhmiin. Aineistossa ei kuitenkaan juuri ole kertomuksia, joissa käsiteltäisiin tällaista musiikkiperustaista yhteisöä; poikkeuksena on esimerkiksi henkilöhaahmoluvussa käsitelty Jessen kertomus, jossa sivutaan teknomusiikin ympärille syntyvää yhteisöllisyyttä. Musiikki on populaarikulttuurin alalta eräs maaperä, jolla työstetään yksilöllistä identiteettiä. Sitä, onko tässä populaarikulttuurin käyttötarkoituksessa mukana myös vastakulttuurisia elementtejä, on vaikea sanoa tämän aineiston rajoitusten vuoksi (vrt. edellä). Edellisen sivun esimerkki M1092 paljastaa, että ainakin joistakin kertomuksista tämän piirteen voi hahmottaa.

5.2.2. Koulukiusaamista ja avioerolapsen kokemuksia – yhteisön ulkopuolella ja hajoavan yhteisön jäsenenä

Yhteiskertomusten alakategorioista kertomukset, joissa kuvataan henkilöä tai ryhmää jonkun yhteisön ulkopuolella muodostivat ulottuvuuden toiseksi suurimman ryhmän (18 kertomusta). Näistä puolessa se yhteisö, jonka

---

¹⁵⁴ Kurkela 1996, 328.

ympärille kertomus rakentuu, on kouluyhteisö, tarkemmin koululaisten ryhmät. Kertomukset kouluyhteisöstä liittyvät teemoiltaan syrjintään: joko koulukiusaamiseen yleensä tai rasismiin. Näiden syrjinnän uhrien näkökulmasta kerrottujen fiktiivisten kertomusten kaava on yhtä poikkeusta lukuunottamatta sama: kertomuksen lopussa syrjitty voittaa yhteisön luottamuksen ja kertomuksen eksplisiittisenä tai implisiittisenä loppumoraalina on erilaisuuden ymmärtämisen tärkeyden korostaminen ja suvaitsevaisuuden peräänkuuluttaminen. Myös kolmessa homoseksuaalisuuden ja kahdessa ”luovan hulluuden” saamaa vastaanottoa kuvaavaa kertomusta ovat kertomuksia erilaisuudesta paikallisyhteisössä ja lähipiirissä: asenteista, jotka muuttuvat hitaasti tai joiden vuoksi ihmisen on hyväksyttävä erilaisuutensa ilman yhteisön tukea, kuten kertomuksen N14 päähenkilöiden tapauksessa käy:

Lesbot muuttavat yhteen paheksuvien katseiden saattamina. Mitä tekee transsumme? Jatkaa työtään, keimailee naisten kuteissa ja kilistelee neljän seinän sisällä meikeissään oman peilikuvansa kanssa shampanjaa. (N14.)

Kertomuksista kolmea yhdistää tahaton sosiaalisten suhteiden puuttuminen päähenkilön elämästä. Nämä ovat kertomuksia yksinäisyydestä ja masennuksesta, joihin saattaa olla syynä työttömyys (N2858), ihmissuhteissa pettyminen (N4) tai nämä molemmat (M2506). Kussakin kertomuksessa on alla siteeratun kaltaisia kohtauksia, joissa päähenkilö pahasta olostaan huolimatta yrittää verhoutua hyvinvointiin ja normaaliuteen, vaikka todellisuudessa kaipaisi apua.

Lähden kaupungille tapaamaan ystävätärtäni. (...) –No, mites sul menee, hän tiedustele. Päässäni ääni: ”Mä oon työtön, mul on paha olla, mä pelkään...” Suuni puhuu kuitenkin: ”Olin eilen vähän hummaamassa ja kolhin itteeni...nostan huivia niin, että hän näkee siteen päässäni. (N2858.)

Kertomuksia, joissa keskitytään kuvaamaan yhteisön vastustamista, oli aineistossa hämmästykseni vain kaksi. Näissä molemmissa fiktiivisissä kertomuksissa kertomuksen päähenkilö asettuu vastustamaan synnyinperheensä arvoja ja toimintatapoja. Kumpaakin kertomusta voisi periaatteessa pitää myös yksilökertomuksena, mutta toisaalta näiden kertomusten muutospotentiaali on itse yhteisössä, ei henkilöhahmoissa.

Perheyhteisöstä on kahta poikkeusta lukuunottamatta kyse myös hajoavasta tai hajoavasta ja uudelleen eheytyvästä yhteisöstä kertovissa teksteissä. Ydinperhe, jonka elämää kertomuksissa kuvataan, on poikkeuksetta joko omaelämäkerturin lapsuusperhe (4 kertomusta) tai fiktiivisen kertomuksen päähenkilön synnyinperhe (4 kertomusta). Kertomukset ovat melko valottomia ja niissä on kuvattu vanhempien avioeroa ja/tai perheen muita ongelmia kuten alkoholismia tai taloudellisia vaikeuksia lapsen näkökulmasta seuraavan yläasteikäisen tytön omaelämäkerrasta poimitun sitaatin tapaan. Juuri näitä kertomuksia lukiessa on helppo vakuuttua siitä, että myös (ja ehkäpä juuri) fiktiivisiä kertomuksia luomalla nuori pystyy käsittelemään asioita ja tunteita, joita on yleensä vaikea selvittää; kirjoituskilpailussa niistä voi puhua luotettavalle, tuntemattomalle kuuntelijalle anonyymisti.

Ei elämä ole kuin elokuvaa. Ei ainakaan mulle. Mun elämä on kurjuutta ja häpeää. Tyhjäkäyntiä. (...) Kaikki kurjuus alkoi siitä, kun mun isä kuoli kuusi vuotta sitten auto-onnettomuudessa. Mä jäin kahdestaan mun äitini kanssa. Mä olin aina sellainen isän tyttö.(...) Voi kumpi mä olisinkin vielä se pieni tyttö, jolla oli kaikki asiat hyvin. Koko perhe koossa. Voi luoja, että mä kaipaen isää! Mä en jaksa katsoa sivusta, kun äiti juo kohta talon alta. (...) Aina koulussa mä haaveilen tunneilla siitä, että minäkin olisin joskus vielä sellainen kuin muut tytöt. Kaunis ja jolla olisi paljon ystäviä. Niin ja rahaa tietysti. Mutta kaikkein eniten mä haaveilen siitä, että isä olisi vielä elossa ja äiti saisi työpaikkansa takaisin. (N895.)

Kertomukset uusiyhteisöistä kiinnittävät huomion vaihtoehtoihin yhteisöllisyyden muotoihin ydinperheen vaihtoehtona tai rinnalla. Kirjoittajat kuvaavat näissä neljässä kertomuksessa nuorten kommuuniasumisesta ja ehkä näiden kertomusten taustalla on ollut juuri seuraavan kirjoittajan ajatus.

Perhe ei välttämättä enää ole, sen ei tarvitse olla aviomies, vaimo ja lapset –yhtälö, vaan se voi myös koostua muusta. Perhe muodostuu ihmisistä, jotka välittävät ja pitävät oikeasti toisistaan huolta, perhe luo turvaa ja tulevaisuutta. (N2815.)

Kuten sitaatista, välittyy kategorian muistakin kertomuksista ajatus kommuunista ydinperheen kaltaisena melko tiiviinä yhteisönä. Toisaalta eräs kirjoittaja (N2680) on löytänyt kommuuniasumiselle käytännöllisiäkin perusteita – kommuuniasuminen on yksiöasumista halvempaa ja yhä useammalle ainoa realistinen vaihtoehto esimerkiksi opiskeluaikana.

5.3. Yhteiskuntakertomukset

Aineistosta on vaikea löytää selvästi yhteiskuntaorientoituneita, esimerkiksi poliittisen valtapelin tai etujärjestöristiriitojen kuvaamiseen keskittyneitä kertomuksia. Eksplisiittistä yhteiskuntakritiikkiäkin esitetään vain muutamissa teksteissä. Sen sijaan aineistosta löytyy kertomuksia, joissa kuvattua toimintaa, päähenkilöiden tai omaelämäkerturin motiiveja voidaan lukea yhteiskunnallisina kannanottoina. Nämä kertomukset olen luokitellut yhteiskuntakertomuksiksi.

5.3.1. Nörtit sekoittavat Systemin – yhteiskuntakriittinen toiminta

On mielenkiintoista, että vain kolmessa tämän kategorian kertomuksista kuvataan yritystä vaikuttaa yhteiskunnallisiin asioihin laillista tietä – mielenosoitusten, valituksen ja tiedon avulla. Lopuissa kategorian 13:ssa kertomuksessa kuvataan rikollista toimintaa, jonka taustalla on yhteiskunnallinen kannanotto. Mitään selkeää yhteiskunnallista vastapoolia, jota vastaan hyökätään, ei välttämättä esitetä: yleensä tällainen näyttää olevan vain yleinen ”turhautuminen vallitsevaan systeemiin” (M2105), jolla kertomusten perusteella näytettäisiin viitataan suomalaiseen yhteiskuntaan ja lähinnä sen harjoittamaan sisäpolitiikkaan, mutta jota ei kuitenkaan selkeämmin nimetä tai jonka erityisorganisaatiota vastaan hyökättäisiin. Turhautumista puretaan kertomuksissa ilkeällä, kuten kirjoittamalla hävyttömyyksiä KELAn seinään (M1691) tai päällystämällä sosiaalitoimiston lattiat varastetulla tonnikalalla (N2750). Näitä humoristissävytteisiä kannanottoja lukuisampia ovat kuitenkin kertomukset, joissa systeemiä sohaistaan käyttämällä suunnitelmallisesti hyväksi tietoteknistä osaamista. Tällaisissa kertomuksissa kuvattun toiminnan tavoitteet eivät ole yhteiskunnan toiminnan laajamittaisessa uudistamisessa tai arvoperustan korjaamisessa, vaan hetkellisessä järjestyksen horjuttamisessa, jonka tarkoituksena on kääntää huomio ”Systemin” ongelmakohtiin – hetkeksi.

Teemu asentaa tietokoneviruksen, joka päästää Vesan yhteiskuntakriittiset pilakuvat valloilleen ja sotkee eduskunnan tietokoneyhteydet päiväksi. Seuraa hetkellinen kuuma uutisointi, mutta pian kaikki on taas ennallaan. (N2105.)

Poikkeuksellisen perustellut lähtökohdat yhteiskuntakriittiselle toiminnalle esitetään kertomuksessa M2308, jossa selvitetään, kuinka kaksi työttömäksi valmistuvassa olevaa nuorta miestä, jotka katsovat tullessaan valtion pettäviksi, katsovat olevansa moraalisesti oikeutettuja tekemään pankkiryöstöjä:

Perusteluna pitkälle koulutukselle oli Suomessa käytetty sen takaamaa varmaa tulevaisuutta periaateella "kyllä maisteri aina töitä saa". 1990-luvun alussa tilanne muuttui täysin. Julkinen sektori lopetti kasvunsa ja näin ollen myös ihmisten palkkaamisen. Valmistumassa olleet pojat tajusivat, ettei heillä ollut käyttöä muuttuneilla työmarkkinoilla. Tulevaisuus muuttui hetkessä näköalattomaksi ja koko heidän arvomaailmansa romahti laman myötä. Tällöin pojat kokivat, että valtio oli sanonut yksipuolisesti sopimuksen varmasta tulevaisuudesta irti. Nämä kaverukset eivät hyväksyneet tätä eivätkä halunneet sopeutua muutokseen, vaan kokivat itsensä petetyiksi. Niinpä he hylkäsivät keskiluokkaisien, auktoriteettejä kunnioittavan moraalin, mihin he olivat kasvaneet ja suuntasivat turhautumisensa kohti valtiota. Konkreettiseksi viholliseksi tulivat pankkituki ja pankit. Poikien ajattelun mukaan syyllinen julkisen sektorin säästämistoimiin oli valtion varat vienyt pankkituki. (M2308.)

5.3.2. Kulutusyhteiskunnan kritiikki – yhteiskuntakriittinen ajattelutapa

Kertomukset, joita voidaan kutsua yhteiskuntakriittisiksi mielipiteiden tai ajatusten tasolla eroavat edellisen kategorian kertomuksista siinä, että niissä ei kuvata tai suunnitella suoraan yhteiskunnan sääntöjä vastaan harjoitettua *toimintaa*, vaan kertomuksen kautta esitetään kannanotto jonkin yhteiskunnassa epäkohdaksi koetun asian vuoksi, kuten esimerkiksi seuraava omaelämäkerrallisen tekstin kirjoittaja tekee:

Teknologian kehittyminen, luonnon tuhoutuminen ja ihmisten eriarvoisuuden lisääntyminen ovat horjuttaneet minun uskoani nykyiseen yhteiskuntajärjestelmään ja maailman oikeudenmukaisuuteen. Liian selvästi olen kokenut rahan- ja vallanhimon hallitsevan meidän demokraattisesti valittujen päättäjienme ajatusmaailmaa. Liian usein olen nähnyt ihmisten taipuvan markkinavoimien kaikkivoivan ikeen alle. (M3036.)

Kategorian yhdestätoista kertomuksesta suurimmassa osassa kirjoittajat ovat kertomuksellaan ottaneet kantaa kulutuskeskeiseksi ja egoistiseksi

kokemaansa elämäntapaa vastaan. Muutamat kirjoittajat (M1423, N2028, M2398a) ovat hahmottaneet kertomuksensa karikatyyrimäisen, ajankuvaksi tarkoitetun egoistisen henkilöahmon ympärille, jonka kautta tuodaan ironian avulla esille yhteiskunnan arvoperustan kieroutumia, kuten seuraavassa esimerkissä:

Jalin itserakkaus on kuin polttava aurinko. Jali itse on täysin tunnoton tuskalle. Häntä enintään hämmästyttää toisten ihmisten heikkous.(...) Jalia voisi kutsua huijariksi, ellei ympäröivä yhteiskunta olisi rakennettu paljolti samanlaisen yli-itsekkään ja vähäisiin tietoihin pohjaavan mielenlaadun varaan.// // Jali oli ja on vahvempi kuin kukaan sukupolveni aivan ihanista ihmisistä. Uskon kuitenkin, että olemme ansainneet enemmänkin Jalin kaltaisia Oman Elämänsä Sankareita, jotka voivat näyttää meillekin tien valoon! (M1423.)

Esimerkin loppua voi lukea huomattavan suorana intertekstinä kirjoittamishetkellä runsaasti julkisuutta saaneeseen Jari Sarasvuon lanseeraamaan sankaruuden käsitteeseen. Myös henkilöahmo Jalissa on piirteitä reaali-julkiksesta – kertomuksessa Jali saavuttaa menestystä luennoitsijana. Kertomuksen lopussa Jalille kuitenkin käy mahdollista esikuvaansa huonommin.

Seuraavissa vaaleissa Jali ei ole enää ehdokkaana, sillä hän on jäykistynyt kansan palvomaksi muovipatsaaksi vähän Etelä-Amerikassa myytävien muovimadonnien tapaan. Jalista tehdäänkin omavaloinen ulkomainos helsinkiläisen amerikkalaisperäisen uususkonnon rukoushuoneen katolle. (M1423.)

Kuten Jalin kertomuksessa, on tämän kategorian yhtä poikkeusta lukuunottamatta fiktiivisten kertomusten tyyliä lähinnä komedia, joka ei kuitenkaan koko harkinnanvaraisessa otoksessa ole lainkaan yleinen draamallisten elementtien leimatessa kertomuksista valtaosaa, esimerkiksi kaikkia pieni yhteiskunta vs. voimakas yhteiskunta –kategorian kertomuksia. Toinen esimerkki parodiamaisesta yhteiskunnallisten aiheiden käsittelystä on kertomuksesta M1608, jossa irvailaan työllisyyspolitiikalle: siinä pitkäaikaistyötön akateemisesti koulutettu mies päättää alkaa itse järjestää tutuiksi tulleita työllisyyskursseja:

Jorma on kyllästynyt kurssittamiseen, sillä monet kurssit ovat olleet hänelle pettymyksiä. Usein hänestä on tuntunut, että kurssin tarkoituksena on ollut vain työllistää kurssinjärjestäjät. Tämän vuoksi Jorma suun omaa

työllisyyskurssia, koska työvoimapiireillä on myriadeittain rahaa varattuna aikuiskoulutukseen, niitä niin sanottuja Relanderin rahoja. Hänen kurssinsa olisi rehellinen huuhaakurssi eikä mikään pseudohuuhaakurssi. Kurssin vetäjäksi hän on kaavailut Juhan af Grannia ja Rauni-Leena Luukanen-Gildeä. Sen nimeksi tulisi *kosmiset voimat apuun työttömyyden puolittamiseen*. (M1608.)

5.3.3. Työtä ja julkisuutta – yhteiskunnallisen toimijuuden tavoittelu

Yhteiskunnallisten kertomusten joukosta erottuu myös kertomusrypäs, jossa keskeisellä sijalla ei ole kriittisyys tai muutoshakuinen toiminta, vaan teemat, joissa kerrotaan yhteiskunnallisen toimijuuden tavoittelusta, näkyvyyden ja paikan saamisesta yhteiskunnassa. Osa kirjoittajistahan on vielä alaikäisiä eikä heillä siten ole täysimääräisiä yhteiskunnallisia toimintamahdollisuuksia kuten äänioikeutta. Tämänkaltaisesta toimijuudesta haaveilemisesta ei näissä kertomuksissa kuitenkaan ole kysymys, vaan *työn ja julkisuuden* kautta yhteiskuntaan integroitumisesta.

Työnetsintäkertomuksissa on haluttu kiinnittää huomio aineiston muissakin kertomuksissa useasti mainittuun, kirjoitushetkellä korkeaan nuorisotyöttömyyteen ja työnsaamisen vaikeuteen. Toisenlaisissa kertomuksissa paikan saamisesta yhteiskunnasta on kyse mediajulkisuuden tavoittelusta seuraavan esimerkin tapaan:

Tapahtumien alussa Mika-Matti, Monna ja Reiska löhöävät kaljaa juoden Mika-Matin kaupungin vuokrakämpässä, josta sossu ystävällisesti maksaa vuokran. Tavanomaisen, naisen genitaalilla vahvistetun törinän lomassa Monna lukee muuatta juorulehteä, ja lehden eräästä lööpistä tyttö saa kauaskantoisen idean. (M332.)

Tomppa, Ape, Leila, Pena, Merja ja Kaippa ovat peruskoulunsa päättäneitä laiskoja kerimäkeläisnuorukaisia, joiden kesäloman viimeinen viikko alkaa. Kun koko kesä on mennyt tavallaan hukkaan laiskotellessa uimarannoilla, he yrittävät keksiä jotakin hyviä muistoja tästäkin kesästä. (M870.)

Henkilöt ovat ystävyysjoukkoja, jotka tavoittelevat julkisuutta rikkomalla totuttuja käyttäytymiskaavoja kuitenkin ilman halua tuottaa ”oikeasti” mitään harmia. Ensimmäisen kertomuksen ystäväjoukko päättää yrittää kiinnittää median huomion tekaistulla panttivankidraamalla, toisen taas ”pukeutumalla jonkun historianhenkilön vaatteisiin ja ratsastamalla hevosilla, näin he

herättäisivät huomiota ja heistä kirjoitettaisiin lehdissä.” (M870.) Sitaatit tuovat esiin mielenkiintoisen ristiriidan osassa aineistoa esitetyn nuoruuteen kuuluvan hetkessä elämisen mentaliteetin kanssa: toiminnan motiiveiksi esitetään yleisen tylsyyden voittaminen ja ”muistojen *keksiminen*”. Kertomusten henkilöidenkin ajatusten taustalla on mielikuva nuoruudesta aktiivisuuden ja toiminnan aikana, aikana, jota aikuisena voi muistella. Muistojenkaan ei kuitenkaan implikoida vain syntyvän, pelkkä nykyaikana eläminen ilman omaa aktiivisuutta ei siis ole muistamisen arvoista, muistorikasta aikaa, eikä tapahtumien virtaan voi oikein antautua – sellaista kuin ei näiden kertomusten perusteella ole.

(...)ensin ammuttaisiin jotakuta ohikulkijaa, ja kun poliisi alkaisi piirityksen, niin sitten toimittaisiin tilanteen mukaan. Annettaisiin median mielenkiinnon ratkaista seuraavat operaatiot.(...) Ruokaa ja juomaa pitäisi varata pitkääkin piiritystä varten ja kännykkä olisi välttämätön median kanssa yhteyteen pääsemiseksi. (M332.)

Kummankin kertomuksen ystäväsjoukko epäonnistuu tavoitteessaan saada median huomio kiinnittymään itseensä. ”Panttivankidraaman” todellisuuspohja arvataan pian ja kamerat suljetaan, kerimäkeläisporukka taas ajautuu tekemään pankkiryöstön ja murhan ja joutuu oikeuteen vain epäonnistuaakseen jälleen – edes oikeudenkäynti ei kiinnosta lehdistöä ja televisiota. Molempia kertomuksia voi lukea myös niissä esitetyn moraalisen kannanoton näkökulmasta: pelkät itsekkäät päämäärät eivät oikeuta sekoittamaan yhteiskunnan järjestystä. Huomionarvoisempaa on kuitenkin se, että kertomusten nuoret tavoittelevat teoillaan juuri julkisuutta, yhteiskunnan taholta tapahtuvaa olemassaolon tunnustusta.

Paitsi näissä esimerkkikertomuksissa, korostuu medioiden keskeisyys läpi aineiston (vrt. luku 3): kuten edellä, on kertomukseen saatettu hakea televisiokerronnalle tyypillisiä kertomusmuotoja (länzensankarit) tai henkilöhahmon tärkeäksi ominaisuudeksi mainitaan runsas amerikkalaisissa elokuvissa käytettyjen fraasien toistelu (M1939)¹⁵⁵. Joissakin teksteissä

---

¹⁵⁵ Amerikkalaisissa elokuvissa käytetään lentäviä lauseita. Iso-Arskan on sanonut kuolemattoman lauseen; ”I’ll be back”. Mika käyttää tätä elokuvakieltä jo

toimintamallien hakeminen populaarikulttuurin tuotteista on vieläkin selvempää:

Me laitettiin meillä heti leffa pyöriin ja syötiin vähä. Enemmän me keskityttiin kyllä leffaan. Meiän ikuinen unelma oli se, että saatas joskus tilaisuus niinku ne jätkät noissa leffoissa. Olla sankari. Me puhuttii ja haaveiltii siitä aina. Joskus me oltii suunniteltu vaikka mitä katupartiohommia ja muita, mut ne jäi aina haaveilun asteelle. Kait me oltiin aika lapsellisia. Mitä muutakaan meillä ois ollu? (M753.)

Jotkut kirjoittajista taas ovat antaneet televisionkatselulle korostetun keskeisen roolin kertomuksessa seuraavan esimerkin kuvaamaan tapaan. Tässä laajahkossa lyhyetelokuväkäsikirjoituksessa televionkatselu määrittäyty seurustelevaa paria lähes ainoaksi yhdistäväksi tekijäksi: arkirealismin leimaamat kohtaukset sekä alkavat että päättyvät televion äärelle; lisäksi televisionkatseluun liittyy kysymyksiä miehen ja naisen tilasta ja sukupuolten välisestä vallanjaosta.

Nuori mies ja nuori nainen tuijottavat telkkaria. Nuori nainen kurottuu ottamaan kaukosäätimen nuoren miehen käsinojalta ja vaihtaa toiselle kanavalle. Nuori mies ottaa lattialta Tekniikan Maailman, laittaa jalan toisen päälle ja ryhtyy lukemaan.

NAINEN -Ai eksä halua kattoo mun kanssa telkkaria?
 MIES -Ei mua kiinnosta.
 NAINEN -Ai ei vai.
 MIES -Lue mun kanssa lehtee jos haluut
 NAINEN -Ei mua kiinnosta.

Nuori nainen säätää telkkarin ääntä voimakkaammalle. Nuori mies nousee lehti mukanaan ja menee makuuhuoneeseen.

NAINEN -Oo nyt mun kanssa kerrankin kun ei olla oltu viikkoon yhdessä!
 MIES -Emmä halua kattoo telkkaria. (...)Tuu mun kanssa makuuhuoneeseen lukee lehteä.
 NAINEN -Meiltä on kortsut loppu. (N1595.)

Selvästi tässäkin aineistossa näkyvä medioiden keskeisyys arkielämässä liittyy keskusteluun jälkimodernin ajan refleksiivisyydestä ja medioiden yhä keskeisemmästä roolista toimintamallien perustoina ja identiteetin rakennusmalleina. Huomio ei ole mitenkään uusi, viimeisimmäksi tästä asiasta

---

lähes huomaamattaan ja usein myös suomentaa ne tyyliin: "Minä tulen takaisin" -käytettynä kun kaveri ei ollutkaan kotona ja joku toinen avasi oven. Tämä kieli on Mikalle pakoreitti todellisesta maailmasta.

keskustelee kasvatussosiologi Kaarlo Laine¹⁵⁶ tuoreessa väitöskirjassaan. Samassa yhteydessä Laine huomauttaa myös, että medioiden ja kulttuuriteollisuuden tuotteiden kuluttaminen on usein nähty yksioikoisesti rappioittavana kehityksenä: nuorten kyky käyttää näitä on kuitenkin tilannesidonnainen ja voi saada monia eri merkityksiä. Tämän aineiston perusteella tuskin voi sanoa mitään yksityiskohtaisempaa, mutta myös se, että kertomukset on tuotettu juuri televisiota varten on mielenkiintoista: itselle tärkeitä kysymyksiä koetaan luonnolliseksi käsitellä televisiossa, josta näyttää tulevan yhä enemmän itsereflektion kuin silkkään viihdyttämiseen keskittynyt kanava.

5.3.4. Pienet unelmat ja synkät tulevaisuudenkuvat

Aineiston kertomuksista oli kertomuksia unelmista, toteutuneista, toteutumattomista ja hylätyistä, vain 19 kappaletta. Kokosin tähän teemaullottuvuuteen kertomuksista ne, joissa kerronta oli keskittynyt yhden haaveen, toiveen tai unelman tai sen elämänkaaren kuvailemiseen. Jotkut kirjoittajat olivat sitoneet omaelämäkertansa johonkin unelmaansa ja kuvanneet, kuinka se oli toteutunut, muuttunut tai unohtunut elämän kuluessa.

Unelmakertomuksissa esitetyt unelmat olivat poikkeuksetta melko arkisia, hyvin ”tavallisia suomalaisia unelmia”, joissa ei esitetty toiveita globaalista ympäristöongelmien ratkaisusta tai köyhyyden poistamisesta. Sen sijaan kertomusten päähenkilöt ja omaelämäkerturit haaveilivat perheen perustamisesta, työpaikan saamisesta ja siitä, että saisi tehdä sellaista työtä, jonka kokee mielekkääksi – tasaisesta elämästä ja paikan saamisesta yhteiskunnassa ylipäänsä. Seuraavista pohdinnoista ensimmäinen on sijoitettu kertomuksen päähenkilön suuhun, mutta voisi aivan hyvin kuvata kirjoittajan itsensäkin haaveita; myös jälkimmäinen sitaatti kuvastaa hyvin esitettyjen unelmien yleistä linjaa.

---

¹⁵⁶ 2000, 188-189.

Haluaisin että työnäni olisi auttaa hädässä olevia ihmisiä ja eläimiä. Haluaisin että työni tulisi olemaan tärkeää ja jännittävää. Haluaisin että olisin jollekin pelastus.(...) Haluaisin tietenkin myös perustaa jonkun sopivan kanssa perheen.(...)Toivoisin saavani mukavia lapsia. Toivon että jos joskus kuolen pelastaessani ihmisiä vaimoni, perheeni, vanhempani ja kaikki muut ymmärtäisivät sen että kuolin rakkaudesta ihmisiin ja työhön. (M3694.)

Minunkin sukupolveni uni ja unelma on se, että saisi asua väljästi ja luonnonläheisesti, mutta silti tehdä haastavaa ja rikasta, akateemista tai taiteellista työtä. Verkottuminen tietotekniikan avulla on yksi unelman toteuttamisen mahdollistajista.(N2597.)

Toteutuneiden unelmien kertomukset vastaavat näihin pohdintoihin: muutammat omaelämäkerran kirjoittajat kertovat, että tasainen elämä on löytynyt juuri mielekkäästä työstä ja perhe-elämästä. Taloudellisesta menestyksestä ei mainita haaveiltavan kuin yhdessä lottovoittounelma -kertomuksessa (N3490), mutta taloudellisen riippumattomuuden idean voi olettaa implikoituvan mainintoihin turvatusta ja mielekkäästä työstä. On kiinnostavaa, että Helena Helve¹⁵⁷ huomasi 1970-1980 -luvuilla suoritetussa nuorten maailmankuvaa kartoittavassa tutkimuksessaan, että vaikka tutkituilla nuorilla oli koko maailmaa koskevia huolia ja pelkoja, ne eivät liittyneet nuorten omakohtaisiin tulevaisuudensuunnitelmiin ja arvoihin. Niinpä lieneekin oikein olettaa, että tässä aineistossa esiintyviä unelmia ei voi pitää leimallisina juuri tämän ajan nuorille.

Toteutumattomien unelmien kolme kertomusta liittyvät nekin yhteiskuntaan integroitumiseen ammatin, perheen ja työn kautta. Yksi kirjoittajista huomauttaa, että nyky-yhteiskunnassa jopa arkisista unelmista on tullut ”yhä harvempien etuoikeus, ylellisyys”, sillä koulutus ei ole samalla tavalla taee työpaikasta ja varmasta tulevaisuudesta kuin vanhempien aikana (N1661).

Harvoissa (10 kpl) tulevaisuuskertomuksissa näkökulma on sen sijaan globaalimpi. Nämä kertomukset ovat vain yhtä poikkeusta lukuunottamatta synkkiä uhkakuvia maailmasta, jossa ollaan käymässä kolmatta maailmansotaa tai eletään sen jälkeisissä tunnelmissa yhteiskunnassa, jossa luokkaerot ovat syventyneet. Scifi -tyyppisessä kertomuksessa N873

---

¹⁵⁷ 1987, 241.

mainitaan uhkatekijänä myös kasvava Euroopan Unioni, geenimanipulaation suosiminen ja siitä aiheutunut hybridikasvien räjähtävä kasvu, joka on yhdessä väestöräjähdyksen myötä uudelleenalkaneen kansainvaelluksen kanssa saattanut koko maapallon sekasortoiseen tilaan.

Täysi pimeys tuntui laskeutuvan yllemme kun yksinäinen taksiautoni oli ohittanut ostoskaupungin ja lähestyimme Helsinkiä. Mutta ei se ollutkaan täynnä pimeyttä. Lentokentän ja kaupungin väliin oli jäänyt laaja kehä ennen asuttuja, nyt luhistuneita rakennuksia, joutomaata ja hökkeleitä. Maisemaa täplitti nuotioista nouseva punertava kajo. Tunsin, että täällä asuivat ilmeisesti ne runsaas puolitoista miljoonaa pääkaupunkiseutulaista, jotka olivat syrjäytyneet yhteiskunnasta. (...) Kaoottinen Euroopan Unioni, joka on suuressa mittakaavassa struktuuriltaan samanlainen kuin tämä Suomen pääkaupunki ympäristöineen. Eliitti elää turvassa, mutta suuria alueita hallitsevat massat, joilla ei ole kansalaisuutta, kansalaisoikeuksia eikä liioin kansalaisvelvollisuuksia. (N873.)

6. Lopuksi

Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut Sukupolveni unta -nimiseen vuonna 1997 järjestettyyn kirjoituskilpailuun osallistuneiden alle 30-vuotiaiden kirjoittajien tekstejä kertomuksina sukupolvesta. Kirjoituskilpailuun osallistui poikkeuksellisen paljon nuoria kirjoittajia: yhteensä alle 30-vuotiaiden tekstejä oli 905, josta kahden läpilukukerran perusteella poimin 281 tekstiä käsittävän harkinnanvaraisen otoksen tämän tutkimuksen aineistoksi. Suurin osa teksteistä on fiktiivisiä, mutta joukossa on myös omaelämäkerrallisuuden ehdot täyttäviä kertomuksia ja niiden muoto vaihtelee elokuvasyynopsiksista novelleihin ja omaelämäkertoihin. Keskeistä on fiktiivisiä ja omaelämäkerrallisia tekstejä yhdistävä narratiivisuus ja realistisuuden (”voisi olla totta”) tavoittelu.

Lähtökohtani on kirjallisuusantropologinen ja tarkastelen aineistoani narratologisten käsitteiden ja sisällönerrittelyn avulla. Tarkasteluni taustalla on Karl Mannheimin teoria sukupolvesta biologista ikäpolvea moniulotteisempana historian kulkuun ja jäsentensä elämään vaikuttavana tekijänä, jossa pelkkä samaan aikaan ja rajatulle maantieteelliselle alueelle

syntyminen ei välttämättä takaa sukupolvikokemuksen syntymistä. Tutkimuksissa sukupolven käsitettä on problematisoitu harvoin ja tämänkaltainen sukupolven vertikaaliseksi kutsumani, emic-lähtöinen tutkimus, jossa päähuomio on sukupolvikokemuksen tarkastelussa sen jäsenten itsensä kokemuskertomukselliselta pohjalta, puuttuu kokonaan.

Kuva nuoresta sukupolvesta rakentuu aineistosta monitasoisesti ja kirjoituskilpailun nimessä esiintynyt ”sukupolvi” on ohjannut kirjoittajia kiinnittämään huomiota sukupolviulottuvuuteen. (I) Ensinnäkin kirjoittajat ovat saatekirjeissä, henkilöhaahmojen luonnehdinnoissa ja itse teksteissä pohtineet eksplisiittisesti sukupolvensa luonnetta. Sukupolvelle tavanomaiseksi kuvattujen kertomusten perusteella sukupolven kuvaa voi hahmottaa myös aineiston henkilöhaahmoja (II) ja tematiikkaa (III) tutkimalla.

Suoria sukupolveen liittyviä pohdintoja oli aineistossa yhteensä 106, joissa kerrottiin sukupolvelle annetuista nimityksistä ja niiden perusteista tai perustelemattomuudesta, sukupolvea yhdistävistä yhteiskunnallisista tapahtumista, sukupolven suhteesta aikaisempiin sukupolviin, sukupolven unelmista ja haaveista sekä uhkista ja peloista.

Sellaiset median antamat sukupolvileimat kuin ”sukupolvi X” ja ”pullamössösukupolvi” olivat hyvin kirjoittajien tiedossa, mutta mainintojen perusteella näistä ainakaan jälkimmäinen ei tunnu kirjoittajien mukaan oikeutetulta otettaessa huomioon elämää leimaavat yhä suuremmat epävarmuustekijät esimerkiksi koulutukseen ja työmarkkinoihin liittyen. Sukupolven kestoksi määriteltiin pohdinnoissa useimmiten vuosikymmen, ei esimerkiksi jotain tiettyä tapahtumaa (vrt. ”vanhan valtaajat” ja ”vuoden 1978 sukupolvi” edellä). Yleisimmäksi ja voimakkaimmin vaikuttaneeksi yhteiskunnalliseksi tapahtumaksi nousi pohdinnoissa 1990-luvun talouslama sekä sitä edeltänyt nousukausi ja laskusuhdannetta seurannut arvokrapulan kausi.

Kirjoittajat pohtivat myös suhdetta aikaisempiin sukupolviin, joiden kanssa erottavina tekijöinä nähtiin esimerkiksi suhtautuminen seksuaalisuuteen ja

sukupuoliroolien uudelleenmäärittelyyn. Sukupolvien asenne- ja muita eroja ei kuitenkaan nähty yksinkertaisesti negatiivisina, sukupolvien välillä olevana kuiluna, vaan muistettiin myös mainita sukupolvien erilaisen elämäkokemuksen tuomat mahdollisuudet oppia toisiltaan. Vanhempien sukupolvien auktoriteettiasemaa nuorempiin nähden ei korostettu.

Sukupolvipohdintoja leimasi myös runsas sellaisten mainintojen määrä, jossa sukupolvi koettiin hajanaisena, yksittäisistä ryhmistä tai individeistä koostuvaksi. Yleisimpiä sukupolvea kuvaavia luonnehdintoja olivatkin ”turvattomuuden”, ”juurettomuuden” ja ”itsekkyyden” tunteet. Pohdintojen perusteella saattaa hahmottaa, että minuuden rakentamisesta on tullut kirjoittajille yhä työläämpi prosessi, jossa lukuisat valinnat ovat mahdollisia aiheuttaen jälkimodernille ajalle tyypilliseksi mainittua vapausahdistusta. Pohdintojen perusteella sukupolven arvomaailma ei rakennu selkeästi minkään yhden ideologian kuten kristinuskon varaan, joten tämäkin huomio osaltaan vahvistaa toisenlaisilla aineistoilla saatuja nuorten maailmankuvaa ja suhtautumistapoja tarkastelevia tutkimustuloksia.

Sukupolvipohdinnoista nousi esiin myös se, että useat kirjoittajista kokivat sukupolvensa jollain tavalla ”epänormaaliksi”. Tämä epätavanomaisuus liittyi lähinnä aikaisemmille sukupolville tyypilliseksi implikoidun yhtenäiskertomuksen, sukupolvikertomuksen, puuttumiseen – sukupolvelta miellettiin puuttuvan sitä yhtenäistävä yhteiskunnallinen tehtävä.

Halusin asettaa pohdintojen perusteella sukupolvesta muodostuneen kuvan vuoropuheluun kertomusten kanssa. Kuvattiinko kertomuksissa henkilöahmoja, jotka olivat lukuisten valintojen ahdistamia identiteettityöntekijöitä, joiden kokemusmaailmaan vielä jollakin tasolla vaikutti kirjoitusvuosikymmenen taloudellinen laskukausi? Entä millaisista teemoista sukupolvikertomuksissa puhuttiin?

Aineiston henkilöahmojen voidaan sanoa narratologisten henkilöahmoluokittelujen pohjalta olevan karkeasti kahdenlaisia: synopsis- ja abstraktimuotoisissa, suppeammissa teksteissä kirjoittajat ovat käyttäneet

suoraa karakterisaatiota; laajemmissa fiktiivisissä ja omaelämäkerrallisissa kirjoituksissa henkilöt ovat moniulotteisempia persoonia, joiden sisäisen elämän kuvaaminen on keskeisemmällä sijalla. Kertomusten henkilöahmot kuuluvat samaan ikäluokkaan ja sukupolveen kirjoittajien kanssa ja lisäksi useat kirjoittajat ovat perustelleet kirjoittavansa nimenomaan tyypillisestä tai tavanomaisesta nuoresta.

Kirjoitusten henkilöahmot ovat pikemmin tavallisia nuoria kuin sankareita. Päähenkilöitä yhden keskeisimmän piirteen perusteella luokittelemalla päähenkilöistä saadaan seitsemän kategoriaa: nuori ikäluokkansa edustajana, ei yhden selvän määritelmän päähenkilöt, ihmissuhteen kautta määrittynyt päähenkilöt, työorientoituneet päähenkilöt, vähemmistöön kuuluvat päähenkilöt, aktivistipäähenkilöt ja rikolliset päähenkilöt. Kirjoitusten päähenkilöistä suurin osa kuului neljään ensimmäiseen luokkaan.

Koko otoksen henkilöahmotarkastelun lisäksi olen tarkastellut kolmea keskenään erilaista kertomusta, joissa henkilöahmo on erityisen painottunut ja jotka kuuluvat edellisessä luvussa esitettyihin yksilökertomuksiin. Näissä kertomuksissa identiteetin muodostaminen, identifikaatio, on nähtävillä niin tarinan kuin diskurssinkin tasoilla. Ensimmäinen kertomuksista on nuoren miehen itsenäistymiskertomus, jossa teknomusiikki toimii symbolisena ensimmäisenä omana tilana matkalla kohti henkilöahmon subjektiutta. Päähenkilöstä muodostuu kertomuksen loppua kohti persoona, joka ilmaisee itseään kertomuksen sisäisyydelle ja kertominen keskittyy enemmän sisäisen elämän kuvaamiseen kuin alussa. Toinen kertomuksista on kertomus identiteetin menettämisestä, anonymistymisestä jälkimodernissa maailmassa, jossa perinteiset identifikaation kiinnikkeet kuten perhe ja työ ovat murroksessa. Päähenkilö on kuvattu kertomuksen alkupuolella lähinnä tyypiksi, mutta kertomuksen loppupuolella hänestä tulee persoona; identiteettiprosessi on käänteinen. Kolmas tarkastelluista kertomuksista on kertomus päähenkilön yhteiskunnallisen tietoisuuden heräämisestä ja identifikaatiosta tulevan yhteiskunnallisen vaikuttajan rooliin.

Kuten sukupolvipohdinnoissa, tuli myös henkilöhahmojen tarkastelussa esille identiteettityön keskeisyys ja monimutkaistuvuus. Pyrkimys jonkinlaiseen yhtenäisyyteen, kutsuttakoon sitä identifikaatioksi, oli huomattavissa niin tarinan kuin diskurssinkin tasoilla. Tämän pysyvyyden ja irtautumisen dikotomian ei voida sanoa liittyvän vain po. ajan nuoriin ja nuorisokulttuuriin, mutta prosessista on kuitenkin viime vuosikymmeninä tullut entistä monimutkaisempi mahdollisuuksien laajentuessa tarjolla olevien identiteettikehikoiden kentällä. Identiteettityö oli luettavissa aineiston henkilöhahmoja tarkastelemalla tarinan ja diskurssin tasoilla: henkilöhahmoon oli liitetty piirteitä reaalimaailman henkilöistä, hän oli kirjoittajan itsensä konstruoitu vastine tai edelleen sukupolvensa tyypilliseksi koettu henkilö, johon liitetyt piirteet heijastelevat ja rakenteistavat nuorten reaalimaailmaa 1990-luvun loppupuolella.

Etsin henkilöhahmoista myös tyypillisten sankareiden piirteitä. Yksilökeskeisten kertomusten esimerkkikertomusten päähenkilöt eivät täytä perinteisen sankarin vaatimuksia, mutta toisaalta voidaan huomata, että kertomuksissa tuodaan esille uudenlainen sankarityyppi, jonka sankarillisuus ei perustukaan julkisuuden ja yhteiskunnallisen hyväksynnän saavuttamiseen eri aloilla menestymisen kautta, vaan tietynlaisen yksilöidentiteetin työstämiseen ja itsenäisyyden saavuttamiseen liittyvän aitouden tavoittamiseen.

Keskeisten teemojen esiinnostamiseksi luokittelin harkinnanvaraisen otoksen tekstit viiden eri aineistosta nousseen teemaullottuvuuden alle kunkin kertomuksen keskeisimmäksi teemaksi tulkitsemani teeman pohjalta. Nämä olivat (1) yksilökertomukset, (2) yhteisökertomukset, (3) yhteiskuntakertomukset, (4) unelmakertomukset ja (5) tulevaisuuskertomukset. Lisäksi kussakin teemaullottuvuudessa oli tarkentavia alakategorioita.

Oli merkittävää, että yli puolet kertomuksista kuului ulottuvuuksista ensimmäiseen, yksilökertomuksiin. Tämän tulkitseen viittaavan omaelämäkerrallisen kirjoittamisen ohella myös fiktion kirjoittamisen

identiteettityömerkitykseen. Näiden kertomusten yleisiä teemoja olivat ammatti-identiteetin etsiminen ja löytäminen sekä koulutuksen merkityksen pohtiminen sekä kertomukset lapsuusperheestä irtautumisesta. Itsemäärittelyä ei oltu kertomuksissa sidottu vain yhden elämänalueen varaan: nuorille kirjoittajille ei ollut tässä aineistossa tyypillistä kirjoittaa esimerkiksi ammattiorientoitunutta tai koulutusurasta kertovaa omaelämäkertaa, jollaisia muissa kirjoituskilpailuissa ja SU-aineistonkin vanhempien kirjoittajien teksteistä löytyy. Sen sijaan oli tyypillistä rakentaa kertomus identiteetin jonkin osa-alueen, esimerkiksi sukupuoli-identiteetin, kehittymisen varaan. Myös ihmissuhteista, erityisesti seurustelusuhteista ja vanhemman ja lapsen välisestä suhteesta, kirjoitettiin paljon. Ihmissuhdeteemaisista kertomuksista ja muista ihmissuhdemaininnoista nousi selvästi esiin ajatus romanttisesta rakkaudesta sekä leimallisesti juuri kirjoittajien ikäryhmille läheiseksi mielletyn tietoverkon rooli sosiaalisen kanssakäymisen ja identiteettikokeilujen paikkana. Edelleen, osa yksilökertomuksista oli ns. arvokertomuksia, joissa keskeistä oli selvästi artikuloidun moraalisen kannanoton esilletuominen. Tavallisimmin kuvattu kannanotto liittyi oikeudenmukaisuuden ja rehellisyyden vaatimuksiin.

Teemakategorioista toiseksi suurimmassa kerrottiin yhteisöstä, useimmin sukupolvi- tai ikäryhmäyhteisöstä, jonkin verran myös ydinperheestä ja kouluyhteisöstä. Nousukausi ja sitä seurannut lama sekä tietyllä tavalla kaivattu yhtenäisen sukupolvikertomuksen puute nousivat esille myös kertomusten teemojen tasolla. Yhtenä sekä ikäryhmäyhteisöjä että sukupolvea yhdistävänä seikkana voidaan pitää populaarimusiikkia: musiikin kautta tuotiin teksteissä esille tunnelmaa, se saattoi olla koko kertomuksen pohjana, sitoutua muistoihin tai sen kautta projisoitiin tunteita.

Yhteiskuntakertomuksissa otettiin kantaa tarkemmin määrittelemätöntä yhteiskunnallista koneistoa, ”Systeemiä”, vastaan sohaiesemalla sen järjestystä. Tällainen vastustajan määrittelemättä jättäminen on nuorten kertomuksissa yleistä. Esimerkiksi Leena Suurpää¹⁵⁸ on huomauttanut, että nuoret kritisoiivat

---

¹⁵⁸ 1996, 67.

yleensä pikemmin tietynlaisia elämäntapoja ja tyylejä ja niihin liittyviä ominaisuuksia kuten itsekkyyttä ja joustamattomuutta kuin yhteiskunnallisia instituutioita. Yhteiskunnallisesta toiminnasta kertovissa teksteissä ei toimitu suurina kollektiiveina eikä jonkin eksplikoidun kauaskantoisen päämäärän vuoksi. Yhteiskuntakertomuksissa otettiin myös kantaa kulutuskeskeistä elämäntapaa vastaan sekä irvailtiin työvoimapolitiikalle. Yhteiskuntaan integroituminen näytti kertomusten perusteella tapahtuvan työnteon ja julkisuuden saavuttamisen kautta. Medioiden ja erityisesti television keskeinen rooli korostui kertomuksissa: paitsi, että aiheita on valittu suoraan televisiokerronnan pohjalta, oli televisionkatselulla on useissa kertomuksissa rooli tapahtumien kulussa.

Kertomuksissa esiintyneet unelmat ja haaveet olivat pääosin arkisia, yksilön hyvinvointiin liittyviä, joiden pohjalla oli ”tavallisen elämän” saavuttaminen koulutus- ja työpaikan saamisen sekä perheen perustamisen kautta. Globaaliperspektiivisemmät tulevaisuuskertomukset ovat synkkiä uhkakuvia tulevaisuuden ekokatastrofinjälkeisestä tai maailmansodassa olevasta maailmasta.

Kirjoituskilpailun päättymisen jälkeen X-sukupolvi on saanut julkisuudessa monia uusia nimiä ja määreitä ja osittain alkanut väistyä seuraavien sukupolvien tieltä. X on korvautunut joissakin keskusteluissa esimerkiksi kirjaimilla G (Generation Global) tai N (Net Generation) ja jo ennen X:ää puhuttiin Q-sukupolvesta, ekstaasisukupolvesta ja teknosukupolvesta¹⁵⁹. Nousiko tästä aineistosta sitten esiin jokin näistä vai kenties viherpasifisti-, juppi-, kasino-, city- tai EU-sukupolvi?

Tämän aineiston perusteella en voi asettua puolustamaan mitään näistä määreistä toisia oikeutetumpana tai erityisen hyvin sukupolven luonnetta kuvaavana, sillä tulkintani perusteella nuori sukupolvi ei määrittele itseään vain yhden ominaisuuden, elämänalueen tai instituution kautta tahi mukaan. Tietoverkot ovat arkipäivää, matkustaminen helpottunut ja ekologisempi

---

¹⁵⁹ Inkinen 1998, 165-185.

elämäntapa tullut yleisemmäksi, mutta ikäpolvi ei kuitenkaan elä vain verkossa ja koe matkustamista ja kansainvälistä kokemusta elinehdokseen, kuten esimerkiksi G-sukupolven perusjäsenen kerrotaan tekevän. Sukupolvi koetaan kansalliseksi, ei kansainväliseksi, ja kokemus sukupolvesta on pikemmin paikallinen kuin globaali; vertaisryhmät ja individualismi ovat tärkeitä, mutta unelmiin ”tavallisesta elämästä” liittyy myös perheen, useimmin perinteisen ydinperheen, perustaminen.

Talouselämyksiä voi aineiston perusteella pitää Mannheimin teorian mukaisesti tekijänä, joka rakentaa ikäpolvesta kokemuksellista sukupolvea. Kokemus on kuitenkin ratkaisevasti erilainen verrattuna esimerkiksi sotaan sukupolven avainkokemuksena.

Eri sukupolvien avainkokemuksia voidaan erotella sen pohjalta, miten laaja kattavuus kokemuksella on ollut. Vahvimman sukupolvi-identiteetin on tutkittu tuottavan koko kansaan kohdistunut vaaran ja tuhoutumisen hetki, jolloin syväksi avainkokemukseksi voi muodostua esimerkiksi itsenäisyystaistelu, kuten Suomessa.¹⁶⁰ Voimakkaan avainkokemuksen sukupolviin saatetaan liittää gloriata (“Suomen pelastajat”), jollaista seuraavat sukupolvet eivät voi saavuttaa.¹⁶¹ Lamaa kuvataan tässä aineistossa kyllä yhteiskunnallisena murroksena, joka kosketti (lähes) kaikkia suomalaisia, mutta siihen ei latautunut kollektiivisen tason muutosvaatimuksia ja sen edellyttämää voimaa, kuten esimerkiksi 1960-luvun politisoitumisen aikana: kokemus näyttää yksilöperspektiivistä. Niinpä aineistosta nousikin esiin ajatus sukupolvesta, jolla ei ole yhtenäistä ajettavaa asiaa, yhteiskunnallista tehtävää, ei sellaista yhteistä sosiaalista identiteettiä, joka sitoisi ikäpolven jäseniä aktualisoituneeksi eli mobilisoituneeksi sukupolveksi. Jos ajattelisin sukupolvea samanlaisena monoliittina kuin Marja Tuominen¹⁶², voitaisiin suoraan sanoa, että tässä aineistossa esiin nousseet muutamat maininnat ekoaktivistiryhmistä (esim. kettutyttökertomukset) eivät ole mannheimiläisiä sukupolviyksiköitä ja että yhteiskunnan vastustaminen -teemat eivät viittaa

---

¹⁶⁰ Soikkanen – Vares 1998, 38.

¹⁶¹ Soikkanen – Vares 1998, 38-39.

¹⁶² 1991.

johonkin laajempaan uudistuspyrkimykseen muulla kuin yksilöiden ja asennetasolla. Koska yhteiskunta on kuitenkin ratkaisevasti erilainen kuin se, jota tutkiessaan Mannheim muotoili teoriansa, on selvää, että nyky-yhteiskunnasta mobilisoituneita sukupolviyksiköitä on entistä vaikeampi hahmottaa ja yhden selkeän aatteen tai toimintamallin puolesta tai vastaan artikuloiminen on vähäisempää kuin esimerkiksi 1960-luvun politisoituneen sukupolven piirissä.¹⁶³ Sen sijaan sukupolven ja sukupolviaseman erilaiset aktualisoitumismahdollisuudet ovat aikaisempia runsaampia ja luonteeltaan toiminta on erilaista kuin aikaisemmin – asian edistämisen puolesta keskeisintä ei ole vaikkapa talonvaltaus ja toimintaan osallistuvien lukumäärä vaan suunnitteilla olevankin toiminnan saama huomio tiedotusvälineissä.

Toisen ongelman muodostaa sukupolven kesto. Kuten jo mainitsin, nuoremmista kirjoittajista juuri kukaan ei manitse lamaa (tosin vähemmän muitakin yhteiskunnallisia tapahtumia), nuorempien mainitsemat musiikkiyhtyeet ovat useammin ulko- kuin kotimaisia ja luonnollisesti perspektiivin ollessa lyhyempi, rajautuvat tekstit toisin kuin vanhemmilla kirjoittajilla. Aineiston perusteella näyttää kuitenkin siltä, että sosiaalitieteiden 25-vuotinen sukupolvi on aivan liian pitkä, jos halutaan tutkia sukupolvea muuten kuin biologisen ikäpolven näkökulmasta. Arkielämän muuttuessa yhä nopeammin voi olettaa, että myös erilaisessa kokemisympäristössä elävät sukupolvet seuraavat toisiaan biologisen ikäpolven rytmiä nopeammin. Esimerkiksi tässä harkinnanvaraisessa otoksessani vanhimmat kirjoittajat ovat 30-vuotiaita, nuorimmat kymmenen täyttäneitä teinejä. Vanhimmat totuttelivat käyttämään tietokoneita vasta lukiossa tai työelämässä, nuoremmilla on verkkoystäviä jo ala-asteella; vanhimmat kävivät koulussa samoilla tunneilla luokatovereidensa kanssa, nuoremmat kokoavat jo omat lukujärjestyksensä yhä laajenevasta valikoimasta koulujenväliseltä kurssitarjottimelta. Aineiston perusteella on tietenkin hankalaa sanoa, mistä sukupolvi alkaa ja mihin se päättyy – tähän ei tosin ole pystytty vastaamaan toisenlaisillakaan aineistoilla. On kuitenkin otaksuttavissa, että ikäryhmärajausten sisälle osuu *ainakin* yksi

---

¹⁶³ Ks. Esim. Hyvärinen 1994, Tuominen 1991.

sukupolvi. Millä muulla kuin nousukausi- ja lamakokemuksen perusteella sitä voi pitää kokemuksellisenä?

Aineiston pohjalta nousee mielenkiintoisesti esiin tällaisia yhdistäviä seikkoja, jotka toistuvat sukupolvipohdinnoissa, henkilöhahmoissa ja teemoissa. Individualismi, ”oman jutun” ja vaikeasti määritellyn aitouden, itsenäisyyden ja yksilöllisyyden saavuttaminen ovat tavoiteltuja ja entistä vaikeampia selkeiden identiteettimallien hälvettyä. Näitä ei löydy ideologioista tai ryhmätoiminnasta, vaan yksilöllisesti määriteltyjen päämäärien puolesta toimimisesta ja omien arvojen mukaan elämisestä. Identiteettityö on tärkeää ja ehkä juuri siitä, ”oman jutun etsimisestä” ja valmiiden ajatusmallien hylkäämisestä löytyy tavoiteltu aitous.

Yksi identiteettityön foorumi löytyy populaarikulttuurista. Populaarikulttuuri on keskeisessä asemassa arkipäivässä ja televisiota ja musiikkia kulutetaan itsereflektion paikkoina. Tommi Hoikkalan¹⁶⁴ mukaan nyky-yhteiskunnassa eletäänkin kulutuskulttuurissa, jossa mediaräjähdyks on osa sitä arkipäivää, johon pienet ikäluokat ovat kasvaneet suoraan sisään. Nuorten tietovaranto ja populaarikulttuurin kautta omaksutut käyttäytymismallit ja kokemukset ennen reaali maailman kokemusta ovat yleisiä.

Ulrich Beck¹⁶⁵ on maininnut yksilöllistymisen olevan eräs riskiyhteiskunnaksi kutsutun yhteiskunnan aikakausi- ja järjestelmämuutosten alue. Hänen mukaansa teollisen yhteiskunnan kollektiiviset ja ryhmäspesifit merkityslähteet kuten luokkatietoisuus ja edistysusko hiipuvat ja menettävät tehoaan aiheuttaen sen, että kaikki määrittely-yritykset siirtyvät poliittisista järjestelmistä yksilön itsensä tehtäväksi – samalla kun yksilöt vapautuvat teollisesta yhteiskunnasta globaaliin riskiyhteiskuntaan, joutuvat he kohtaamaan paitsi hyvinvointivaltion tarjoaman vaihtoehtojen paljouden, myös markkinavoimien voimakkaan liikkumisvaatimuksen. Elämän mahdollisuudet ja uhkatekijät ovat siirtyneet yhteisön käsiteltävistä asioista

---

¹⁶⁴ 2000, 384-385.

¹⁶⁵ 1994, 19-20.

yksilön oman elämän tasolle, omiksi elämänpoliittisiksi valinnoiksi ja läpi elämän jatkuvaksi identiteettityöksi.

Identiteettityöllä voidaan laajasti käsitettynä tarkoittaa elämän mielekkyyden ja merkitysten etsimistä. Identiteetin käsitteen keskeinen sisältö on sen merkityksiä organisoivassa funktiossa erotuksena rooleista, jotka organisoivat toimintoja. Manuel Castells¹⁶⁶ erottelee teoriassaan identiteeteistä identiteetin rakentamisen kolme eri muotoa ja alkuperää. Näistä ensimmäinen, legitimoiva identiteetti [*legitimizing identity*] on merkitysjärjestelmä, jota hallinnalle perustuvan yhteiskunnan elementit kuten kirkko ja puolueet edellyttävät, joita tämän identiteettimuodon olemassaolo tekee ymmärrettävämmäksi. Toiseksi identiteettityö saattaa perustua jonkinasteisen sarron vastustamiselle [*resistance identity*] ja johtaa yhteisöjen, kuten etnisten yhteisöjen syntyyn. Kolmas identiteettiprosessi, projekti-identiteetti [*project identity*] tuottaa subjekteja henkilökohtaisen historian ja yksilökokemusten kautta. Castellsin mukaan kolmanteen identiteettiprosessiin on sisäänkirjoitettu ajatus yhteiskunnan muutoksesta, joten tällaisia prosesseja on käynnissä esimerkiksi patriarkaatin purkamiseen tähtäävissä feministisissä liikkeissä.

Mihin prosesseihin sukupolvi-identiteetti voisi sitoutua? Ei suoraan mihinkään, sillä kuten edellisestä käy ilmi, ei sukupolvikokemus ainakaan suoraan rakennu yhteiskunnan rakenteiden vastustamiselle tai muutosvaatimuksille. Lähimmin se liittyy kuitenkin identiteettiprosesseista kolmanteen, yksilöidentiteettien syntyyn, jolla näyttää olevan aikaisempiin sukupolviin verrattuna entistä keskeisempi asema perinteiden menettäessä merkitystään identiteettien kiinnikkeinä ja joka sitoo sukupolvea kokemuksellista. Projekti-identiteetin yhteiskunnallinen muutosvaatimus saattaa olla sukupolvi-identiteetin kohdalla piiloisempaa ja ei-artikuloitunutta, esimerkiksi juuri inhimillisen peruskokemuksen ja elämäntapavalintojen (vertaa aidon elämän ihanne edellä) keskeisyyden korostaminen ympäröivän yhteiskunnan muutosten vastapainona.

---

¹⁶⁶ 1997, 7-10.

Näyttääkin olevan niin, että ne elementit, jotka sukupolven jäseniä yhdistävät, löytyvät juuri *arkielämästä* sen nopeasti muuttuvissa rakenteissa, eivät taistelusta yhteisen yhteiskunnallisen päämäärän puolesta tai aikaisempien sukupolvien arvomaailmaa vastaan. Tavoiteltu ”tavallinen elämä” rakentuu yhteiskuntaan integroitumiselle työn ja ihmissuhteiden kautta, esimerkiksi globaalistumista tai eurooppalaistumista ei korosteta, vaikka voisikin olla, että toisenlaisilla aineistonhankintamenetelmillä tuotetuissa aineistoissa nekin tulisivat esiin.

Sukupolven eroa aikaisemmista sukupolvista korostavia seikkoja ovat esimerkiksi medioiden ja informaatioteknologisen viestinnän korostuneet roolit. Median avulla ja kautta rakennetaan sekä sosiaalista identiteettiä että etsitään kiinnekohtia yksilöidentifikaatioihin. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen ja sankaruusteemojen sitoutuminen joukkoviestinten huomioon kertoo arvostuksista ja viittaa yhteiskuntatieteelliseen keskusteluun todellisuuden muokkautumisesta mediavälitteisemmäksi, jopa ”spektaakkeliyhteiskunnaksi”, jossa yhteiskunnan toiminta alkaa mukautua median edellyttämiin malleihin.

Tämän aineiston perusteella näyttää siltä, että ajatuksella sukupolvesta on kirjoittajille jonkin verran merkitystä: kuuluminen sukupolveen on yksi monikerroksellisen identiteetin kerros, mutta ei niin tärkeä, kuin sen koetaan aikaisempien ikäluokkien yhteydessä olleen. ”X” ei kuitenkaan liitettynä couplandmaiseen kyynisyyteen vaan sukupolven kollektiiville yhteisen päämäärän näkymättömyyteen ja sukupolvikokemuksen ratkaisevaan eroavuuteen aikaisempien sukupolvien yhtenäiseksi mielletystä kertomuksesta kuvaa sukupolvea parhaiten – nuori sukupolvi on tietyllä tavalla paranormaali seuraavan sitaatin kuvaamaan tapaan.

Radiossa, televisiossa ja sanomalehdissä sukupolveani kutsutaan X-sukupolveksi. Mikä ihmeen X? Tuleeko X suositusta amerikkalaisesta tv-sarjasta ”the X-files”? Jos näin on, mieleeni tulee mielenkiintoinen visio: sarja käsittelee paranormaaleja ilmiöitä, joten X-sukupolvi on siis paranormaali sukupolvi. Etuliite para tarkoittaa vastakkaista eli paranormaali on normaalin vastakohta – epänormaali. (N458.)

Tätä tutkimusta tehdessäni avautui laajoja jatkotutkimusmahdollisuuksia: olisi mielenkiintoista tutkia esimerkiksi kertomusten juonirakenteita¹⁶⁷ ja vertailla, kuinka fiktiivisten tekstien ja omaelämäkertojen juonikuviot eroavat ja mitä samankaltaisuuksia niiden väliltä löytyy, jatkaa identiteetikertomuslukemista tai pyytää kirjoittajista muutamia kirjoittamaan toistamiseen joihinkin tiettyihin teemoihin keskittyen ja vertailla, kuinka samasta asiasta kertominen muutaman vuoden väliajalla muuttuu (vai muuttuuko). Edelleen aineistosta voisi nostaa tarkasteltavaksi jonkin pienemmän yksittäisen teeman ja siihen liittyvän kerronnan. Tällaisia teemoja voisivat olla vaikkapa suomalaisuus tai globaalisuuden ja lokaalisuuden teemat kertomuksissa tahi se, kuinka populaarikulttuuria¹⁶⁸ kirjoituksissa käsitellään (mihin yhteyksiin se liittyy, missä merkityksessä se on eri elämänvaiheissa omaelämäkerroissa ja niin edelleen).

---

¹⁶⁷ Juonirakenteiden tutkiminen kuului ensimmäiseen tutkimussuunnitelmaani, mutta osoittautui aineistoni laajuuden huomioonottaen työlääksi ja koska tutkimus uhkasi muutenkin paisua, jätin juonirakenteita käsittelevän luvun pois kokonaan.

¹⁶⁸ Populaarikulttuuriteemaa sivusin jo tässä tutkimuksessakin. Aihealue on laaja ja mielenkiintoinen ja lisäksi Sukupolveni unta –aineiston kirjoitukset tarjoaisivat tämän teeman selvittämiseen todella runsaan aineiston.

Kirjallisuus:

Aaltojärvi, Pia 1996. Aikakapselit. Tulkintoja X-sukupolven tarinoista. **Suurpää**, Leena – **Aaltojärvi**, Pia 1996. Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ss. 358-381.

Anttila, Anna 1999. Elämyksiä ja ennustuksia varhaisnuorten seurustelussa. Teoksessa **Näre**, Sari (toim.) 1999. Tunteiden sosiologiaa, I osa: Tunteita ja elämyksiä. Tietolipas 156. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ss. 54-65.

Apo, Satu 1986. Ihmesadun rakenne. Juonien tyypit, pääjaksot ja henkilöasetelmat satakuntalaisessa kansansatuaineistossa. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Aro, Laura 1996. Minä kylässä. Identiteettikertomus haastattelututkimuksen folkloreina. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Back, Kurt W. 1989. Thriller: The Self in Modern Society. Teoksessa **Shotter**, John – **Gergen**, Kenneth (ed.) 1989. Texts of Identity. London: Sage.

Bauman, Zygmunt 1990. Thinking sociologically. Great Britain: Worcester.

Bauman, Zygmunt 1996. Postmodernin lumo. Tampere: Vastapaino.

Bauman, Zygmunt 2000. Ylettömyys: muistokirjoitus. Teoksessa **Linko**, Maaria – **Saresma**, Tuija – **Vainikkala**, Erkki 2000 (toim.). Otteita kulttuurista. Kirjoituksia nykyajasta, kulttuurista ja elämäkerrallisuudesta. Katarina Eskolan juhlakirja. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 65. Jyväskylä: Gummerus. Ss. 411-420.

Beck, Ulrich 1994. Poliitiikan uudelleen keksiminen: Kohti refleksiivisen modernisation teoriaa. Teoksessa **Beck**, Ulrich – **Giddens**, Anthony – **Lash**, Scott 1994. Nykyajan jäljillä. Tampere: Vastapaino. Ss. 11-82.

Bengtson, Vern – **Cutler**, Neal E. – **Mangen**, David J – **Marshall**, Victor W. 1985. Generations, Cohorts, and Relations Between Age Groups. Teoksessa Handbook of Aging and The Social Sciences. Ss. 304-338. New York: Van Nostrand Reinhold Company.

Bengtson, Vern L. – **Achenbaum**, W. Andrew 1993 (ed.) The Changing Contract Across Generations. New York: Aldine de Gruyter.

Bourdieu, Pierre 1985. "Nuoriso" on pelkkä sana. Teoksessa **Bourdieu**, Pierre 1985. Sosiologian kysymyksiä.

Braungart, Richard – **Braungart**, Margaret M. 1986. Life-course and Generational Politics. Annual Review of Sociology 2. Ss. 205-231.

- Campbell**, Joseph 1990/1949. Sankarin tuhannet kasvot. Helsinki: Otava.
- Castells**, Manuel 1997. The Power of Identity. Volume II: The Information Age: Economy, Society and Culture. Massachusetts & Oxford: Blackwell.
- Chatman**, Seymour 1981. What Novels Can Do That Films Can't (and Vice Versa). Teoksessa **Mitchell**, W.J.T. (ed.) 1981. On Narrative. Chicago: The University of Chicago Press. Ss.117-136.
- Coupland**, Douglas 1991. Generation X. Tales for an Accelerated Culture. London: Abacus.
- Feuer**, Lewis 1970. The Conflict of Generations. The Character and Significance of Student Movements. London: Heinemann.
- Fisher**, Walter R. 1997. Narration, Reason, and Community. Teoksessa **Hinchman**, Lewis P. – **Hinchman**, Sandra K. 1997. Memory, Identity, Community. The Idea of Narrative in the Human Sciences. New York: State of NY Press. Ss. 307-327.
- Fludernik**, Monika 1996. Towards a 'Natural' Narratology. London: Routledge.
- Fornäs**, Johan 1998. Kulttuuriteoria. Tampere: Vastapaino.
- Geertz**, Clifford 1973. The Interpretation of Cultures. New York: Basic Books.
- Gillis**, John R. 1974. Youth and History. Tradition and Change in European Age Relations 1770-present. New York – San Francisco – London: Academic Press.
- Hall**, Stuart 1999. Identiteetti. Tampere: Vastapaino.
- Handbook of Aging and The Social Sciences** 1985. Edited by Robert H. Binstock – Ethel Shanas. New York: Van Nostrand Reinhold Publishing Company.
- Harinen**, Päivi 2000. Valmiiseen tulleet. Tutkimus nuoruudesta, kansallisuudesta ja kansalaisuudesta. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Helsti**, Hilikka 2000. Kotisynnytysten aikaan. Etnologinen tutkimus äitiyden ja äitiysvalistuksen konflikteista. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Helve**, Helena 1987. Nuorten maailmankuva. Seurantatutkimus pääkaupunkiseudun erään lähiön nuorista. Kansalaisyhteiskunnan tutkimuskeskus r.y. Tutkimuksia ja selvityksiä 1/87. Helsinki: Yliopistopaino.
- Helve**, Helena 1993a. Nuoret humanistit, individualistit ja traditionalistit. Helsingkiläisten ja pohjalaisten nuorten arvomaailmat vertailussa. Suomen

Nuorisoyhteistyö Allianssi ry, Nuorisotutkimusseura ry. Jyväskylä: Gummerus.

Helve, Helena 1996. ”Ystävämme kettu” ja uusi maailmankuva. Teoksessa **Suurpää, Leena – Aaltojärvi, Pia** 1996. Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ss. 74- 94.

Helve, Helena 1999. Riskiyhteiskunta luo kameleonttinuoria. Helsingin Sanomat 13.1.1999.

Hinchman, Lewis P. – Hinchman, Sandra K. 1997. Introduction. Teoksessa **Hinchman, Lewis P. – Hinchman, Sandra K.** 1997. Memory, Identity, Community. The Idea of Narrative in the Human Sciences. New York: State of NY Press. Ss. xiii-xxxii.

Hoikkala, Tommi. Äärimmäisyyksien aika ja tuhon estetiikka. Teoksessa **Linko, Maaria – Saresma, Tuija – Vainikkala, Erkki** 2000 (toim.). Otteita kulttuurista. Kirjoituksia nykyajasta, kulttuurista ja elämäkerrallisuudesta. Katarina Eskolan juhlakirja. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisuja 65. Jyväskylä: Gummerus. Ss. 379-390.

Huotelin, Hannu 1992. Elämäkertatutkimuksen metodologiset ratkaisut. Esimerkkitaapauksena ”Koulutuksen merkitystä etsimässä” –projektin menetelmälliset valinnat. Joensuun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 46. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Hyvärinen, Matti 1994. Viimeiset taistot. Tampere: Vastapaino.

Inkinen, Sam (toim.) 1994. Tekno – digitaalisen tanssimusiikin historia, filosofia ja tulevaisuus. Hämeenlinna: Aquarius.

Inkinen, Sam 1998. 90-luvun sukupolvikäsitteet – ”G-sukupolvi” ja ”verkkosukupolvi”. Teoksessa **Houni, Pia – Suurpää, Leena** (toim.) 1998. Kuvassa nuoret. Tampere: Tampereen yliopisto. Ss.165-185.

Iser, Wolfgang 1993. The Fictive and The Imaginary. Charting Literary Anthropology. Baltimore and London: The John Hopkins University Press.

Jokinen, Kimmo 1996. Kasvaminen ja oppiminen traditioiden jälkeen. Teoksessa **Suurpää, Leena – Aaltojärvi, Pia** 1996 (toim.) Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Tietolipas 143. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ss. 23-50.

Jokinen, Kimmo 1999. Kirjallisuuden lukeminen ja elämykselliset totuudet. Teoksessa **Näre, Sari** (toim.) 1999. Tunteiden sosiologiaa. I osa: Elämyksiä ja läheisyyttä. Tietolipas 156. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ss. 229-243.

Jääsaari – Siddall, Johanna 1997. Suuret ikäluokat sukupolveaan etsimässä. Tutkimus suurten ikäluokkien sukupolvikokemuksista. Julkaisematon

sosiologian pro gradu -tutkielma Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksella.

Kertzner, David 1983. Generations as a Sociological Problem. *Annual Review of Sociology* 9: 125-149.

Korhonen, Inkeri – Oksanen, Katja 1997. Kertomuksen seomiottiikkaa. Teoksessa **Sulkunen, Pekka – Törrönen, Jukka** (toim.) 1997. Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys. Tampere: Gaudeamus. Ss. 54-71.

Kurkela, Kari 1996. Nuorten aggressiivisuus ja musiikki. Teoksessa **Suurpää, Leena – Aaltojärvi, Pia** 1996. Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ss.328-357.

Lejeune, Philippe 1995/1989. On autobiography. *Theory and History of Literature*, Volume 52. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Lejeune, Philippe 1996. Le pacte autobiographique. Nouvelle édition augmentée. La première édition publiée en 1975. Paris: Seuil.

Lotman, Jurij 1994. *The Semiotics of Russian Culture*. Michigan: The university of Michigan.

Mead, Margaret 1971. Ikäryhmien ristiriidat. Sukupolvikuilun tutkimusta. Helsinki: Otava. Alkuperäinen teos: *Culture and Commitment. A Study of the Generation Gap* 1969.

Mitterauer, Michael 1993. *A History of Youth*. Oxford and Cambridge: Blackwell.

Piela, Ulla 1993 (toim.). Aikanaisia. Kirjoituksia naisten omaelämäkerroista. Tietolipas 127. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Näre, Sari (toim.) 1999. Tunteiden sosiologiaa. I osa: Elämyksiä ja tunteita. Tietolipas 156. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Näre, Sari (toim.) 1999. Tunteiden sosiologiaa. II osa: Historiaa ja säätelyä. Tietolipas 157. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Poyatos, Fernando 1988. *Literary Anthropology*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Puuronen, Vesa 1997. Johdatus nuorisotutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Piela, Ulla 1993. Arjen unelmat. Teoksessa **Piela, Ulla** 1993 (toim.) Aikanaisia. Kirjoituksia naisten omaelämäkerroista. Tietolipas 127. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ss. 235-255.

- Prince**, Gerarld 1982. *Narratology. The Form and Functioning of Narrative*. Berlin, N.Y., Amsterdam: Mouton Publishers.
- Prince**, Gerald 1987. *A Dictionary of Narratology*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Propp**, Vladimir 1973. *Morphology of Folktale*. Austin and London: University of Texas Press.
- Ricoeur**, Paul 1988. *Time and narrative*. Vol.3. Chicago and London: Chicago University Press.
- Riley**, Mathilda White 1985. *Age Strata in Social Systems*. Teoksessa *Handbook of Aging and The Social Sciences*. Ss. 369-411.
- Riley**, Mathilda White – **Foner**, Anne – **Waring**, Joan 1988. *Sociology of Age*. Teoksessa *Handbook of Sociology*, edited by Smelser N.J. Ss. 243-288. Newbury Park: Sage Publications.
- Rimmon-Kenan**, Shlomith 1991. *Kertomuksen poetiikka*. Tietolipas 123. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Roos**, Jeja-Pekka 1987. *Suomalainen elämä. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämäkerroista*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Roos**, Jeja-Pekka – **Peltonen**, Eeva 1994. *Miehen elämää. Kirjoituksia miesten omaelämäkerroista*. Tietolipas 136. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Roos**, Jeja-Pekka 1999. *Piilomasennus – suomalaisten miesten kansantauti?* Teoksessa **Näre**, Sari (toim.) 1999. *Tunteiden sosiologiaa. I osa: Elämyksiä ja läheisyyttä*. Tietolipas 156. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ss. 176-192.
- Saarikoski**, Helena 1994. *Kouluajan kivoin päivä. Folkloristinen tutkimus penkinpainajaisperinteestä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Salmi**, Markku 1996. *Tekno – 90-luvun psykedeliaa ja uutta yhteisöllisyyttä*. Teoksessa **Suurpää**, Leena – **Aaltojärvi**, Pia (toim.) 1996. *Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin*. Ss. 179-203.
- Saresma**, Tuija 1999. *Naisomaelämäkertoja lukemassa –seminaari Jyväskylän yliopiston naistutkimuksen laitoksella keväällä 1999. Painamattomat luentomuistiinpanot*.
- Sarmela**, Matti 1969. *Reciprocity systems of the rural society in the finnish-carelian culture area with special reference to social intercourse of the youth*. Helsinki: Suomalainen tiedeakatemia. FF Communications No. 207.

Siikala, Anna-Leena 1984. Tarina ja tulkinta. Tutkimus kansankertojista. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 404. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Siikala, Anna-Leena 1987. Kertomus, kerronta, kulttuuri. Teoksessa **Hoikkala, Tommi** (toim.) 1987. Kieli, kertomus, kulttuuri. Helsinki: Gaudeamus. Ss. 98-117.

Sintonen, Teppo 1999. Etninen identiteetti ja narratiivisuus. Kanadan suomalaiset miehet elämänsä kertojina. Jyväskylä: SoPhi.

Soikkanen, Timo – Vares, Vesa 1998. Sukupolvi selittäjänä Suomen historiassa. Historiallinen aikakauskirja 1:1998. Ss. 37-53.

Soikkeli, Markku 1999. Rakkauskoodiston vakiintuminen Euroopassa 1600-1900-luvuilla. Teoksessa **Näre, Sari** (toim.) 1999. Tunteiden sosiologiaa. I osa: Elämyksiä ja läheisyyttä. Tietolipas 156. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ss. 19-35.

Sulkunen, Pekka – Törrönen, Jukka 1997 (toim.). Semioottisen sosiologian näkökulmia. Tampere: Gaudeamus.

Sulkunen, Pekka – Törrönen, Jukka 1997. Puhujakuva: enonsiaation rakenteet. Teoksessa **Sulkunen, Pekka – Törrönen, Jukka** 1997. Semioottisen sosiologian näkökulmia. Tampere: Gaudeamus.

Suurpää, Leena 1996. Yksilöllistä sosiaalisuutta vai sosiaalista yksilöllisyyttä? Nuorten yhteiskunnallisten identiteettien poluilla. Teoksessa **Suurpää, Leena – Aaltojärvi Pia** 1996. Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ss. 51- 73.

Suurpää, Leena – Aaltojärvi, Pia 1996. Näinkö nuoret? Teoksessa **Suurpää, Leena – Aaltojärvi, Pia** 1996 (toim.) Näin nuoret. Näkökulmia nuoruuden kulttuureihin. Tietolipas 143. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Ss. 7-20.

Sääskilahti, Nina 1996. Kansa ja tiede. Jyväskylän yliopiston etnologian laitoksen julkaisuja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston etnologian laitos.

Tammi, Pekka 1992. Kertova teksti. Esseitä narratologiasta. Jyväskylä: Gaudeamus.

Tarkka, Pekka 1975. Putkinotkon tausta. Keuruu: Otava.

Tigerstedt, Christoffer 1984. Studenten i sin självbiografi. En studie om självbiografier skrivna av studerande samt om utbildningshistorien i självbiografier av studerande med småbakgrund. Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan laitoksen julkaisuja 1:1984. Helsinki: Yliopistopaino.

Toivonen, Timo 1999. Empiirinen sosiaalitutkimus. Filosofia ja metodologia. Porvoo: WSOY. Ss. 267-298.

Toivonen, Timo 1999a. Kommentteja Matti Virtasen ”Sukupolvi” -artikkeliin. Sosiologia 3:1999. Vol 36. Ss. 234-235. Westermarck-seura.

Troll, Lillian 1970. Issues in the Study of Generations. Julkaisussa International Journal of Aging And Human Development, vol. 1, nro 3, 199-218.

Tuohinen, Riitta 1990. Työlle viileä sukupolvi? Nuorten työlle antamista merkityksistä, niiden tutkimisesta ja tulkinnasta. Työpoliittinen tutkimus:1. Helsinki: Työministeriö.

Tuominen, Marja 1991. ”Me kaikki ollaan sotilaitten lapsia”. Sukupolvihegemonian kriisi 1960-luvun suomalaisessa kulttuurissa. Keuruu: Otava.

Vilkko, Anni 1990. Omaelämäkerran analysoiminen kertomuksina. Teoksessa **Mäkelä, Klaus** (toim.) 1990. Kvalitatiivisen aineiston analysointi ja tulkinta. Helsinki: Gaudeamus. Ss. 81-99.

Vilkko, Anni 1997. Omaelämäkertojen analysoiminen kertomuksina. Teoksessa **Vilkko, Anni** 1997. Omaelämäkerta kohtaamispaikkana. Naisen elämän kerronta ja luenta. Tampere: Vastapaino. Ss. 90-110.

Virtanen, Matti 1999. Sukupolven tasot, fraktiot ja elämänkaari. Sosiologia 2:1999, vol. 36, Ss. 81-94. Westermarck-seura.

Virtanen, Matti 1999a. Toivoselle: metaforan ihanuus ja kurjuus. Sosiologia 3:1999. Vol 36. Ss. 235-236. Westermarck-seura.

Ziehe, Thomas 1991. Uusi nuorisio. Epätavanomaisen oppimisen puolustus. Jyväskylä: Gummerus.

Åström, Lissie 1990. Fäder och söner. Bland svenska män i tre generationer. Helsingborg: Carlssons.

Liite 1 - Sukupolveen liittyvät maininnat

a. sukupolvelle annetut nimitykset	
1) omat nimitykset	
*X-sukupolvi	6
*diskosukupolvi	1
*jälkiruokasukupolvi	1
*Q-sukupolvi	1
*kaukosäädinsukupolvi	1
*kadotettu sukupolvi	1
*videosukupolvi	1
2) muiden antamat nimitykset	
*pullamössösukupolvi	4
*X-sukupolvi	1
b. luonnehdinnat	
*turvattomuuden tunne	6
*juurettomuuden tunne	6
*itsekkyyys	6
*sukupolvella ei yhteistä nimittäjää	2
*sukupolvi ei usko auktoriteetteihin	2
*kuluttaminen keskeistä	1
*ekologinen ajattelutapa keskeistä	1
*saamattomuus	1
*suvaitsemattomuus	1
*vastuun kantaminen vierasta	1
*naiseus vaikeaa sukupolven naisille	1
*identiteettien pysymättömyys	1
*suorituskeskeisyys	1
*syömishäiriöt yleisiä	1
*suunnitelmallisuuden puute	1
c. yhteiskunnalliset kokemukset	
*kasvaminen nousukauden aikana ja lama	10
*sukupolvella ei yhtä yhteiskunnallista tavoitetta, jo normaalielämän saavuttaminen vaikeaa	3
*merkityksellinen tehtävä historian ja maapallon elämän käännekohdassa	1
*yhteiskunnallinen aktiivisuus: vastustetaan ydinkokeita, luonnontuhlausta ja rasismia	1
*ei poliittista valtaa	1
*päämääränä yksilön vapauttaminen	1
d. suhde muihin sukupolviin	

*ei samoja mahdollisuuksia elämässä kuin aik.sp:lla	2
*aikaisemmat sukupolvet ymmärtävät väärin	3
*nuoren sp:n ekologisempi elämäntapa erottaa	1
*aik. sukupolvien saavutukset taakkana	2
*nuorella sukupolvella vapaampi suhtautuminen sukupuolisuuteen	1
*nuorella sukupolvella uudenlainen asenne isyyteen	1

e. ongelmat, uhkat, pelot

*valintojen paljouden aiheuttama ahdistus	3
*työhön liittyvät epävarmuustekijät	3
*huumeet	2

f. haaveet, unelmat

*tasapaino omassa elämässä	5
*työn saaminen ja sen mielekkyys	3
*perhe	3
*läheisyys	2
*ulkoinen hyvinvointi	3
*luontoon liittyvät haaveet (elämäntapa, luonnonsuoj.)	3
*oikeudenmukaisuus	2
*tiede ongelmien ratkaisijana	1

(yht. 106)

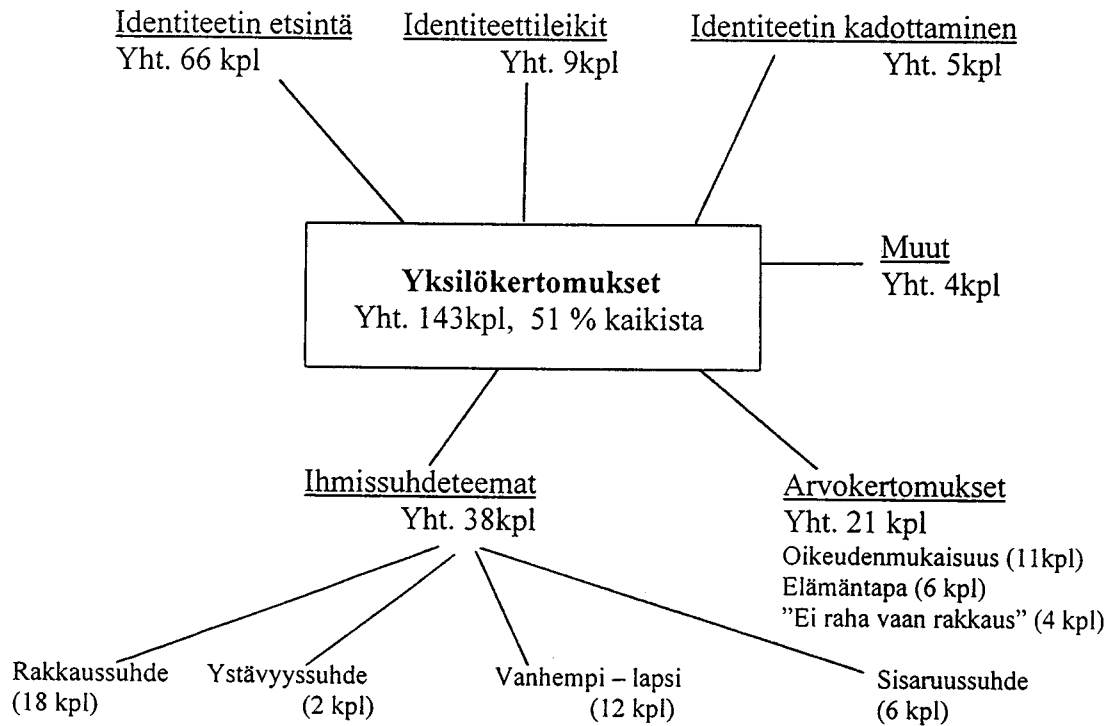
Liite 2 – päähenkilöiden ensisijainen määre

1. Nuori nuorison edustajana		84
2. Ei yhtä selvää määrettä		62
3. Ihmissuhteen kautta määritelty päähenkilö		yht. 72
Parisuhde	19	
Tytär	17	
Äiti	7	
Ystävä	7	
Sisar/veli	5	
Poika	5	
Vaimo	4	
muut	4	
4. Työorientoitunut/ammatin kautta määritelty päähenkilö		yht. 67
Työtön	21	
Hum/ykt-ala	15	
Yrittäjä	7	
Kauppa/talous	6	
Mat/luonnontiet.	4	
Hoitoala	3	
muut (pol., siivooja)	3	
5. Vähemmistöön kuuluva päähenkilö		yht. 31
Seksuaalivähemmistö	9	
Sairas, keh.vamm.	8	
Kiusattu/koulukiusattu	7	
Erikoiset ("hullut")	3	
6. Aktivistipäähenkilö		yht. 16
Luonto/eläinaktivisti	10	
Poliittisesti aktiivinen	6	
7. Rikollinen päähenkilö		yht. 11
Pankkiryöstäjät	5	
Huumekauppiat	3	
Varkaat	3	
Muut	3	

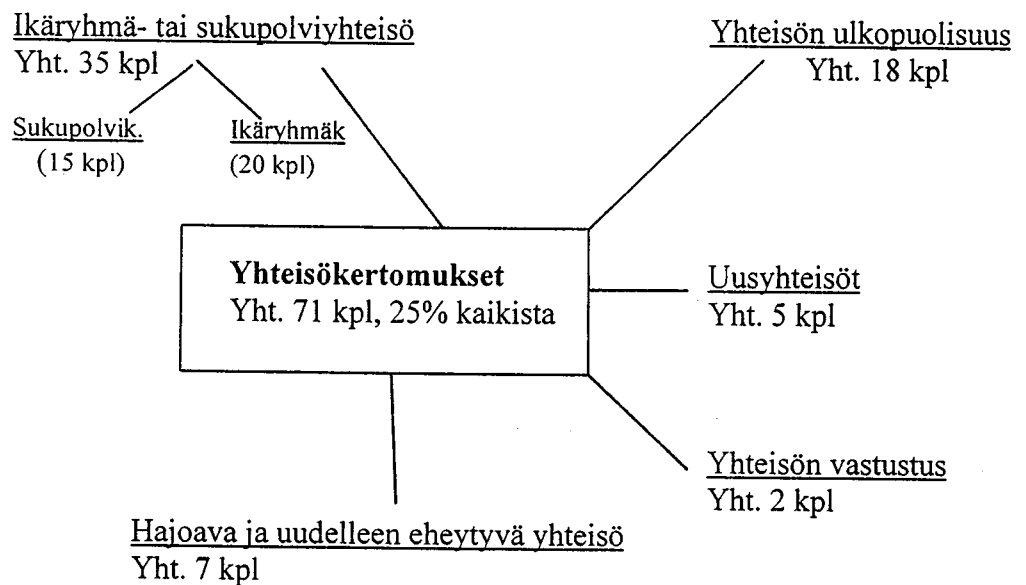
(Yht. 343)

Liite 3 - Teema-aulottuvuudet

1 - Yksilökertomukset

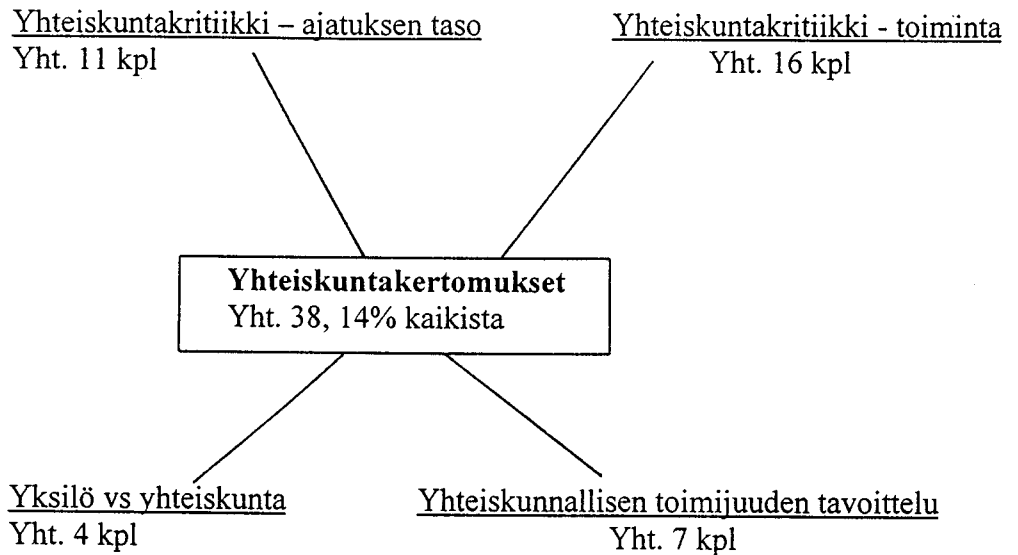

2 - Yhteisökertomukset

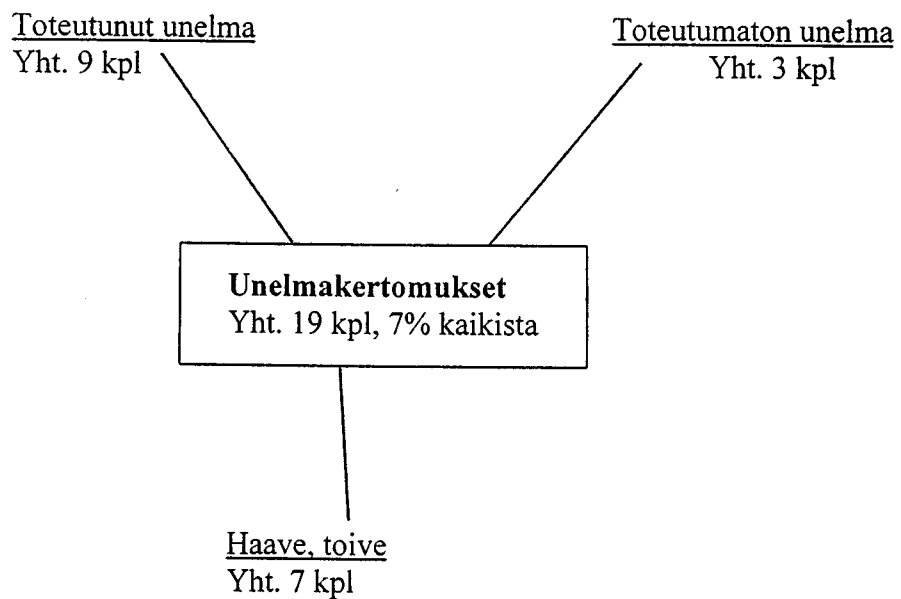

Hajoava yhteisö
Yht. 4 kpl

3 – Yhteiskunnalliset kertomukset

4 – Unelmakertomukset

5 – Tulevaisuuskertomukset

